

Jednota Bratrská

Konfessí Bratrská

[Předmluva vydavatele](#)

Artikule

[První artikul - o Písmích Svatých](#)

[Druhý artikul - o katechismu.](#)

[Třetí artikul - o jednotě Božské a Trojici svaté.](#)

[Čtvrtý artikul - o známosti sebe samého.](#)

[Pátý artikul - o pokání.](#)

[Šestý artikul - o Pánu Kristu a ospravedlnění skrze víru v něho.](#)

[Sedmý artikul - o dobrých skutcích a životu křesťanském](#)

[Osmý artikul - o církvi svaté, řádu a kázni Kristově v ní, i o Antikristu.](#)

[Devátý artikul - o služebnících církve.](#)

[Desátý artikul - o slovu Božím, zvláště o druhé částce jeho, totiž o svatém evangelium](#)

[Jedenáctý artikul - o klíčích Kristových](#)

[Dvanáctý artikul - o svátostech vůbec](#)

[Třináctý artikul - o křtu svatém.](#)

[Čtrnáctý artikul - o Večeři Páně.](#)

[Patnáctý artikul - o případných věcech, to jest o ustanoveních, řádích, obyčejích a ceremoniích církve, i o svobodě křesťanské.](#)

[Šestnáctý artikul - o vrchnosti neb moci světa.](#)

[Sedmnáctý artikul - o svatých a počtě jejich](#)

[Osmnáctý artikul - o postech](#)

[Devatenáctý artikul - o stavu svobodném a též i o manželském.](#)

[Dvacátý artikul - o času milosti a budoucích věcech.](#)

Předmluva vydavatele

Národ, který to neštěstí zastihlo, že svobody své zbaven a běh dějin jeho přetržen byl, musí nevyhnutelně, podařili se mu ještě jednou k novému probuditi se životu, obrátiti oči své k minulosti a začítí dělati zas tam, kde prvé přestal. Nebo to, co mezi tím časem, když on v mráкотě duchovní i tělesné pohřížený byl, s ním se stalo, není vlastně dílo jeho, život jeho, nýbrž cizý, vypůjčený, neb jemu vnučený.

Tak národ židovský, když se navrátil ze zajetí Babylonského, kdež se byl odcizil náboženství, jazyku a obyčejům otců svých, ohlížel se nejprvé po stezkách starých svého předešlého života. Mužové horliví a v zákoně zběhlí jako byl Ezdráš a jiní učitelové lidu, obnovili staré náboženství jeho; obnovili je tím, že jemu opět v známost uvedli zákon Hospodinův, přečítajíce a vysvětlujíce mu ho. Tím způsobem stal-li se lid Izraelský zas národem živým, nádobou vyvolenou k rozšíření náboženství zjeveného, což teprv s naším milým národem českým dítí se má, an taktéž milostivým řízením Božím ze zajetí, kteréž déle než ono trvalo, ba ze tmy žaláře na světlo svobody předivně přenesen jest? Nyní, jsa k novému vzkříšen životu, ničeho zajisté tak velice nepotřebuje, jako aby se ohlídl do své minulosti, tak aby poznal, čím někdy byl a co vykonal. Jen tak zase na svou cestu přijíti a, což by dále činiti měl, poznati může. Podoben jest člověku omráčenému, kterýž, přišed k sobě, okolo sebe se ohlíží a o tom přemýšlí, co se s ním stalo a jak by si dále sám pomohl.

Zrcadlem každému národu, v němž se on zhlíží, jsou dějiny jeho. Dějiny ty ze všech stran bedlivě skoumatí a z nich samého sebe poznávati má. Stará literatura jesti' v tom hlavním pramenem. V naší literatuře české jsou to nade všecko staré spisy náboženské. Nebo hlavní práci svou vyvedl národ český v náboženství, v díle reformace. Jemu' přede všemi jinými národy přísluší čest a zásluha, že se směle postavil na odpor Římu a berlu jeho lámal, anaž tehdy každé světlo zdravého učení a všelikou svobodu ducha násilně potlačovala. Kdo rozuměti nechce, aneb nerozumí dějinám církve křesťanské, tent' nevyrozumí nikdy dějinám národa českého. Kdo zas se domnívá, žeby národ ten, probudiv se k novému životu, nyní neměl o náboženství zhola se starati, ovšem pak, jak mnozí ostýchaví vlastencové smýšlejí a radí, vystříhati se toho, aby do všelijakých zápletek náboženských, které ho druhdy tak nešťastným učinily, opět nezabředl: ten chce, aby z půdy své historické se vytrhl a zcela jiný život vedl, než v minulosti. Jako ale člověk otce svého neb matku svou, vlast a jazyk svůj zapřítí nemůže, nechceli se státi pokrytcem, neb synem nevděčným: tak nesmí i národ náš, aby se nestal nevěrným historii své, zapřítí původ svůj.

To, co on nejzdařnějšího vyvedl, nejdokonalejší skutek a nejzralejší ovoce ducha jeho, jest nepochybně Jednota Bratří Českých, zvláště pak vyznání víry jejich. Jest to zlato v ohni vyprubované, v ohni válečných vichřic, tuhých třenic a odporů duchů. Jakož biblí Králická, kterou Bratří Čeští vydali, jest arcidílo převyšující všecky plody staré literatury, ano dílo, jakým na onen čas žádný jiný národ honositi se nemůže: tak biblí svatá vůbec jest ta kniha, jejížto čtením a zpytováním vzdělal se na vysokém stupni veškerý národ. Konfessí pak Bratrská jest ten nejlepší výklad Písem svatých. A protož nám pozdním potomkům obzvláště tyto dvě knihy do rukou bráti, pilně v nieh čísti a skoumatí dlužno. Ten, který odvalil kámen hrobový od téměř mrtvého již, národa našeho, vydav na světlo skvělé dějiny jeho, pan Palacký, věrný nejen syn národa, nýbrž i slavný potomek Bratří Českých, ukázal nám vzácnost Jednoty této, přihlásiv se k ní a skvělé o ní svědectví vydav v knize své "Dějiny husitské a prof. Höfler."

"Z křesťanských vyznání, kteráž znám," dí on, "dávám přednost tomu, ku kterému hlásili se otcové moji, totiž vyznání Jednoty Českých Bratří, jak v stoletích patnáctém a šestnáctém vznikla v Čechách a na Moravě, kde svou péčí věnovala více křesťanskému životu, nežli křesťanské věrouce, držíc se zásady zdokonalování na podkladu křesťanském. Šla v tom rovněž za příkladem, jako za slovy svého prvního učitele Husa, který pravil: "Na počátku mého bádání obral sem sobě za pravidlo, kdykoli bych v jakékoliv věci našel myšlenku zdravější, abych rád a pokorně ustoupil od předešlé myšlenky své, věda, co víme, že jest nejmenší část toho, co nevíme."

Takli se vyslovil o Jednotě Bratrské nejslovutnější národa syn, musíť to zajisté býti vážnou a milou povinností jednoho každého Čecha, nechť on náleží ke straně neb církvi kterékoli, poznati ji a sice důkladně poznati. Kéž by se v té částce brzy vyplnilo slovo Písma: "aby obrácena byla srdce synů k Otcům jejich." ([Mal. 4, 6.](#)) Cizoty nesmírné mnoho vloudilo se v národ náš mezitím, co sme my spali. Církev římská, obzvláště Jezovité, úhlavní nepřátelé Čechů, pálením a hubením obzvláště Bratrských spisů usilovali uhasiti ducha národa a mořiti jádro jeho, aby tak se stal jen povolným nástrojem politiky jejich. Proti žádnému odpůrci z římské strany tolik zlého se nenamluvilo a nenapsalo, jako proti Husovi, Husitům, Žižkovi, a Pikhartům, to jest Bratřím českým, tak že až podnes duše každého Čecha v ř. katolických školách a ústavech, obzvláště klášterních vychovaného těmi nejhroznějšími obrazy o těchto slavných vůdcích národa naplněna bývá. Nepřátelství toto proti všemu, což českého a národního bylo, bylo též příčinou, že ani evanjelíkům, když svoboda svědomí udělena jim byla, konfessí Česká Bratrská dovolena nebyla. Nebo každý, kdo se po vydání patentu tolerančního r. 1781 hlásil k víře předků svých, k víře Beránkově, jak tehdy ji jmenovali, měl býti dle předpisů čtyry a dvacíti ranami holí odbyt a dovoleno mu, toliko k vyznání bud augšburskému neb helvetskému přihlásiti se. Příčina toho byla, že při obmyšleném tehda násilném poněmčování jenom protestantství německé ve vlasti Husově mělo trpeno býti, nikoli však náboženství české, Českých Bratří. Byť pod národní a nikoli pod cizí způsobou bylo se tehdaž objevilo náboženství evanjelické; nepochybně více by synů národa k němu se bylo přihlásilo; právě dle hesla Palackého našeho: "Svoji ke svému a vždy dle pravdy !"

Co se dříve nestalo, může, bude-li Pán chtíti, státi se nyní, když probuzení národa českého dospělo až k tomu stupni, že se oslavuje památka Husova veřejně, což jindy sotva skrytě státi se smělo; když se oslavuje ta doba v minulosti, kde Čechové pod korouhví kalicha vyznamenali se hrdinstvím a hořící láskou k pravdě, láskou k svobodě svědomí a ducha. Věrným ctitelům Husovým budet zajisté vzácná ta kniha, v níž zavírá se vyznání víry starodávních Bratří Českých, a v níž obsažena jsou pravidla, dle nichž oni sebe i národ svůj tak znamenitě sou vzdělali. Byliť oni vyznavači toho nejčistšího náboženství na Písmích svatých založeného; byliť nepřevýšení mistři ve vzdělávání jazyka a písemnictví českého; byliť milovníci horliví národa a vlasti své; byliť mužové nezlomného charakteru; byliť nejpobožnější křesťané, kteří pobožnost svou ne zevnitřními ceremoniemi, ani hádkami o subtylné články víry, ani zádumčivým hloubáním, nýbrž ctným a šlechtným obcováním, opravdovým křesťanským životem prokazovali.

I nemůžet času nynějšího lepší napravení národa našeho se státi, než přihlášením se všech věrných synů jeho k zásadám slavných předků jejich, k pravidlům pravého křesťanského osvícení, jenž jsou vydaná v konfessí jejich. Jestli že druhdy bojové krvaví mezi stranou pod Jednou a pod Obojí hubili vlast naši a národ rozervávali, můžet to nám potomkům výstrahou býti, abychom zůřivostí a horlivostí slepou uchvátiti se nedadouce, drželi se raději vyznání Otcův těch, kteří náboženství své nikoli mečem a ohněm, nýbrž jedině zbraní duchovní, čistým učením a životem šlechtným rozšiřovali.

Námť ale evanjelíkům v Čechách a na Moravě musí vyznání toto tím vzácnější býti, jelikož v něm jako v zrcadle poznáváme sebe samých, poznáváme, odkud sme vypadli. K tomu, abychom ke konfessí Bratrské jakožto k naší vlastní se přihlásili, budiž nám pohnutkou následování hodný příklad předků našich, kteří, dokud byli ve vlasti, k žádné jiné, ani augšburské ani helvetské nepřihlásili se, poněvadž měli již dříve konfessí svou a na ní samé přestávali. Až když do ciziny se vystěhovali, tu teprv vlivu cizinstva na ně ze všeoh stran valícího se odolati nemohše, jedni k augšburské, jako v Sasích a Berlíně, jiní k helvetské, jako v Polsce, se nachýlili. Avšak i tehdy, když k vůli pokoji a míru s vyznáním jiných evanjelíků souhlas svůj vyjevili, při své vlastní konfessí, obzvláště co se týče krásných pořádků svých a kázně církevní, setrvali. Což při konfessí české r. 1575 tehdaž všecky strany evanjelické zahrnující, jako též i na synodu Sandomirském v Polsce r. 1570 při spojení Bratří a Reformovaných se stalo.

I my tedy můžeme bez ujmy jednoty evanjelické, která všechny vyznavače čistého evanjelium pod rozličnými jmeny a mezi všemi národy spojuje, nyní na své domácí půdě a ve svém domově přirozenou svou lásku a náchylnost k dědictví otců našich směle projeviti. Jako v Sasích a Prusku, dle svědectví Elsnera, kazatele církve České v Berlíně, v posledním jeho vydání též konfessí, mnozí lidé cizé konfessí o to se vynasnažovali, aby naše krajany, kteří z příčiny učení svých předků z Čech vyšli, k svému společenství přitáhli: tak i času nynějšího někteří evanjelíci, zvláště v Němcích, usilují o to, aby nás při těch starých konfessích udrželi, bychom byli v počtu jejich aneb raději při straně jejich. Ale nesluší nám řídit se dle hlasu jejich, byť i jinak dobře mínili s námi.

Jakož předpověděl patriarcha náš, Amos Komenský ve svém kšaftě umírající matky Jednoty Bratrské, že až sešle časy rozvlažení Pán, vláda věcí tvých zas navrátí se k tobě, o lide český! - tak sluší na nás, vůdce toho našeho hlasu následovati, totiž zanechati cizých a vzíti si svou vlastní konfessí. Takt' radí nám i jiní nestranní mužové, kteří milují národ náš a přejí zdaru naší evanjelické církve, z nichž obzvláště hlas pana Vratislava, učeného Angličana, věrného to vystěhovalce českého šlechtice, uvéstí zde chceme. Pravíť tento upřímný Čechů milovník ve své úvaze "Národnost a náboženství v Čechách" v Hlasech ze Siona:

"Duch, který ovládá strany náboženské téměř mezi všemi společenstvími, vedet' k tomu, že každá z nich svědomě neb nesvědomě domnívá se býti tou pravověřící společností, církve Kristovu představující, kdežto vlastně každá z nich nemůže ničím jiným býti, než částkou její, více ueb méně čistě zřízenou. A z této strany, zdá se mi, přibližuje se nebezpečnost velíké k evanjelíkům českým, že totiž v pokušení upadají, aby k vůli časné podpoře a k vůli účastenství u cizých evanjelíků obětovali vážnost k sobě samým a původní základ, který jinak obdržeti nemohou, než postavili se na půdu slavné někdy, ale násilně přetržené historie českých církvi. Co se mne týče, jsemť já údem církve anglikánské a, jakž doufám, ne nehodným, cítím však, že bych jednal spíš jako zrádce, než jako přítel Čechů, kdybych je neměl k tomu, aby obraceli oči své k své vlastní historii raději, než k církvi anglikánské, buď v jejím minulém neb přítomném stavu."

A protož vydáním této staré Bratrské konfessí budiž nejen světlo milých předků našich na svícen postaweno, ale i nám evanjelíkům příležitost dána, abychom tento drahý poklad s vroucí láskou přijali. Vydání toto jest dle oné z r. 1535 pod jmenem Pikhartův také známé, jakž ji předkové naši císaři Ferdinandovi prvnímu k zastávání své nevinnosti a upřímnosti v učení i v životě vydali, bez nejmenšího přidavku aneb odjímání, kdežto také jiné na rozličných místech rozličnými časy, dílem zkrácené, dílem proměněné na světlo vyšly. Z knihy této nechť již jeden každý pravdu milující čtenář dokonale pozná, jaké bylo náboženství

Bratří Českých. Porovnáváje pak ji a jinými věroučnými knihami, přesvědčí se, že, co se týče sprostnosti, jadrnosti a srovnalosti a Písmu svatými, žádná jiná ji nepřevyšuje; z strany pak toho, že přílišného hloubání jest prosta, před jinými přednost zaslужuje.

A tak již ten všemohoucí Pán, který svobodně vládne nade všemi národy a los jednoho každého z nich moudře řídí, i na tuto maličkou práci ke cti a chvále jeho předsevzatou, požehnání své vylíti račiž, aby ní k pravému vnitřnímu probuzení našeho milého národa a k většímu osvětlení jeho poslouženo bylo. Račiž on taktéž na Sion evanjelický, ve vlasti naší České a Moravské obnovený, své předražené milosti hojně dary vylíti, aby srdce pravých vyznavačů jeho novým světlem s nebe osvěcena a hořící láskou k spasiteli svému Ježíši zapálena byla.

Naposledy račiž též milostí a mocí svou učiniti nás věrnými v službě své, i v opravdovém zachování i šetření jak učení, tak i, pokud možná, kázně církevní starých Bratří Českých; aby tak jeho veliké a svaté jméno i skrze nás ctěno a zveleboeno bylo, kterýž živ jest a kraluje odsavad na věky, Amen.

V Lysé nad Labem, v květnu 1869.

J. Procházka.

První artikul

o Písmích Svatých

1. Především zprávcové naši jednomyslně učí, o Písmích Svatých celé Bibli Starého a Nového zákona, zřízené od církve za *canon* a pravidlo^{1.1} celého křesťanského pravého náboženství přijatých, že jsou pravá, jistá, víry hodná, jimžto se žádná jiná, jakákoli lidská psaní, vrovhati nemohou, ale ustoupiti, jako lidská Božím, musejí.
2. Nejprve proto, že původ jejich jest sám věčný a pravdomluvný Bůh, jehož svatým Duchem jsou vdechnutá^{1.2} a skrze ústa svatých proroků^{1.3} a apoštolů^{1.4} mluvená, a z poručení jeho sepsaná, i divy a zázraky Božskými stvrzená: a tentýž Duch svatý také sám svědectví jim v srdcích našich vydává^{1.5}, ano i rozum a smysl jejich v církvi, jakž ráčí otvírá, a zvláště vzbuzuje a dává věrné služebníky, kteřížby vyvolení nástrojové jeho byli. O čemž dí David:^{1.6} "Duch Hospodinův mluvil skrze mne, a řeč jeho jazykem mým vynesena." A svatý Petr:^{1.7} "Nikdy z lidské vůle proctví nepošlo, ale Duchem svatým puzeni byvše, mluvili svatí Boží lidé. A svatý Pavel: Všeliké zajisté Písmo od Boha jest vdechnuté a užitečné k učení, k trestání, k napravování, k správě, kteráž náleží k spravedlnosti, aby byl dokonalý člověk Boží, ke všelikému skutku dobrému hotový. A Pán dí^{1.8} Ptejte se na Písma. Opět dí^{1.9} Bloudíte, neznajíce Písem, ani moci Boží. A Evangelista dí:^{1.10} Otevřel jim mysl, aby rozuměli Písmům.

Druhé, proto jsou víry a vážnosti nadevšecka lidská psaní hodná, že jsou vůle Boží zjevené jistá, místná, dostatečná osvědčení^{1.11} a ohlášení, bez nichž žádný rozumu užívající známosti spasitelné Boha, ani víry, ani přístupu k němu míti nemůže. Nebo se v nich všecko, čehožkoli k učení a k zpravení církve svaté, obecně i obzvláště, při zřízeném spasení (odkudž víra pochází) potřebí jest, úplně a cele zdržuje^{1.12}, jako v

výborném Duchu svatého mistrovství. Mimo něž ani anjel s nebe nic jistšího přinést nemůže, a byť i přinesl něco jiného, věeno jemu nikoli býti nemá.

[Athanasius svědčí: Písma Svatá dostatečná jsou k vyučení a uvedení ve všelikou pravdu. Chrysostomus dí: Písmo Svaté nedá posluchači blouditi. Cyrillus praví: Myť musíme následovati Písem Svatých a v ničemž neuchylovati se od vyměření jejich. Theofil z Alexandrie dí: Dábelský duch jest, krom základu Svatých Písem něco za věc Božskou míti. Tertulliani píše: V uctivosti mám Písem Svatých plnost, kteráž mi Učinitele zjevuje i skutky jeho. Jeronym dí: Bez Písem Svatých základu jakékoli žvavosti nevěří se. A jinde: Skrze samá Písma Svatá docházíme dokonalejšího vyzornění vůli Boží.]

3. Tato víra o Písmích Svatých, že totiž jsou od Boha vdechnntá a že vůli Boží místně a cele oznamují, jest služebný počátek a základ náboženství křesťanského^{1.13}. A protož je každý u veliké vážnosti míti, jim cele ve všem věřiti, je sobě čítati,^{1.14} naučení spasitedlná z nich přijímati, jimi se jakožto jediným a dostatečným pravidlem víry i života křesťanského při všech věcech řídití a zpravovati má: ovšem pak zprávcové církve svaté je ustavičně čítati, jich povědomi býti, i v nich své každodenní s horlivostí přemyšlování míti mají.

[Augustin dí: V těch povědéních, kteráž zřajmě položena jsou v Písmích Svatých, nachází se všecko to, což obsahuje víru a formu života, naději totiž a milování.]

4. Tou příčinou v našich církvech neb zbořích táž Písma Svatá jazykem naším, všem posluchačům srozumitedlným, se čítají, (zyláště sv. evangelia a epištoly podle starodávní církve zvyklosti) a z nich naučení, napominání, výstrahy, trestání i potěšení, a tak služby spasitedlné kázáním Božího slova, jakž kdy toho potřeby se uznávají, v církvi a svatých shromáždéních podle učení apoštolského^{1.16} konány bývají.
5. Psaní pak doktorů a učitelů církve, zvláště starých, kteříž hned v prvotinách církve byli, také za hodná i užitečná mají a jich, jakž kdy potřebí, užívají; však v tom toliko, v čemž se s Písmi Svatými srovnávají a jim odporná nejsou: a v čemž i pokudž ti učitelé církve svých psaní a učení Písmi Svatými a příklady církve apoštolské potvrzují, a od jednomyslnosti svolení jejího (dokudž ještě v čistotě - pravdy stála) se neodnášejí. Jakož i oni sami tak o svých psaních poručili, aby tak o nich věeno a smýšleno bylo, a toho se varovati veleli, aby jim nebylo příliš mnoho (poněvadž i oni lidé jsou) připisováno. O čemž sv. Augustin takto dí : Mému psaní nechtěj věřiti jako Písmu Zákona Božího, ale což v Zákoně Božím nalezneš, by prvé tomu nevěřil, již bez prodlévání věř. Než v těchto mých řecech, což jistého nemáš, leč to jisté shledáš, nechtěj se toho tuze držeti. A jinde dí: Nechtěj mým slovům ani Ambrožovým věřiti, tak jako Písmům Svatým. Tento spravedlivý (o rozdíle obojích psaní) soud i Římanům tak velmi se líbil, že jej i v dekrétě napsali.

[Sem přináleží i to, což Augustin píše: Psaní Cyprianova ne v té vážnosti mám, jako Písma Svatá, ale je podle Písem Svatých pravidla rozsuzuji, a co v nich s Písmi Svatými se srovnává, to s pochvalou jeho přijímám a oblibuji: což se pak s nimi nesnáší, bez ujmy poctivosti jeho zamítám. A jinde dí: Já samým těm Svatých Písem knihám, kteréž již kanonické slovou, naučil sem se tu uctivost činiti, abych tomu cele věřil, že žádný z spisovatelů jejich spisování jich nepobloudil. Jiné pak tak čtu, ne abych je (byť pak jakoukoli svatostí a uměním nad jiné se skvěli) pro tu příčinu za

pravé měl, že oni tak smýšleli: ale proto, že mně, buď skrze učitele vůbec od církve přijaté, aneb nějakým k víře podobným důvodem posloužit mohli.]

Druhý artikul

o katechismu.

1. Zatím učí katechismu, totiž tomu jednomyslnému křesťanskému, starodávnému, vší církvi svaté obecnému, sumovnímu a z Svatých Písem vzatému učení; a ten že jest jádro a klíč všech těch Písem Svatých. Toho pak katechismu částky tyto jsou: 1. Deset Božích přikázání.^{2.1} 2. Víra obecná křesťanská apoštolská, ve dvanácti artikulích shromážděná, od Nycenského i jiných obecných *koncilií* neb sněmů církve, i od Athanasia obšírně vysvětlená. 3. Modlitba od Pána Krista vydaná.^{2.2} 4. Smysl pravý o služebnostech Páně, jenž jsou slovo Boží, klíčové Kristovi a svátosti od Krista ustavené.
2. Tento katechismus, již řečeného tak plného a obecného křesťanského učení a umění, naši kazatelé za jistou formu aneb pravidlo svého učení a všech kázání i psaní mají, péči o to věrnou vedouce, i všecku práci vynakládajíce, aby plnou pravdu toho počátečního a pořádného učení celého katechismu v křesťanská srdce uvodili a ji v smyslu i životu posluchačů plně štípili. A to tak^{2.3} nejprvé, aby všickni to znali, že ku poslušenství Zákona Božího, vnitř i zevnitř, bez výminky všickni zavázáni jsou, aby přikázání jeho svatá srdcem (poněvadž Zákon^{2.4} duchovní jest) i skutkem plniti usilovali, milující Pána Boha nade všecko^{2.5} a bližního jako sami sebe.^{2.6} Druhé, aby artikule víry obecné křesťanské apoštolské nejen uměli, ale také srdcem právě drželi, i všemu tomu, což se v nich zdržuje, cele věříce ústy svými vyznávali^{2.7} a skutky neb životem pobožným, jakž na křesťany sluší, toho potvrzovali.^{2.8} Pročež také i v kázáních svých smysl zdravý a tajemství k spasení potřebná, v té víře i v každém článku obzvláště se zdržující, předkládají a jako otvírají, Písmi Svatými potvrzují a z týchž Písem Svatých šíře neb kratčeji vysvětlují. A to jiní pořádkem od apoštolů svatých ukázaným, netoliko lidi věku dospělého tak vyučujíce, ale i malé děti, aby tomu učení hned od mladosti zvykaly^{2.9} a pravého náboženství křesťanského nabývaly. Tou příčinou i obzvláštní zbory s nimi, k takovému v katechismu jich cvičení, mívají, rodiče i kmotry k tomu přidržují a napomínají, aby i oni děti své snažně tomu vyučovali^{2.10} a tak je v cvičení a v kázání Páně vychovávali, za ně i za všecky křesťanské děti Pánu Bohu často modlitby činíce. A zvláště pak i lidi počáteční^{2.11}, prvé nežli k užívání stolu Večeře Páně zřízeně právo dané mívají, témuž katechismu pilně učí, a tím ku pokání svatému, k víře a k pravdě její službu jim činí. Potom i všecky jiné, aby uměním Božím a aplnění jsouce, všickni podle povolání svých stavů a řádů pobožně a svatě živi byli, jméno Boží a učení svaté ozdobujíce. Třetí, vyučují v témž katechismu, aby uměli jedinému samému a pravému Bohu^{2.12} důvěrně ve jménu samého^{2.13} Pána našeho Ježíše Krista se modliti: a to netoliko sami za sebe^{2.14}, ale i za všecku obec křesťanskou po všech zemích, za všecky správce její duchovní, i za všecky v moci, a v správě světa od Boha postavené^{2.15}: a tak za všecky vrchnosti, počna od nejvyšší, císaře, krále, pána, se všemi dědici a radami i poddanými Vaší královské milosti: žádajíce, aby Pán Bůh Vaší Král. Milosti i Jeho Velebnosti Císařské dlouhé a ve všem dobrém šťastné kralování a panování dáti ráčil, i také milostivé a laskavé srdce ke všechněm upřímným, povolným a Vaší Král. Milosti pokorně poddaným služebníkům, i k opravdovým milovníkům a ctitelům Boha v Božství

jediném^{2.16} a v osobách trojího^{2.17}, na věky požehnaného^{2.18}. A sumou, učí opravdově se modliti za všechny lidi, za přátele i za nepřátele, tak jakž naučení Pána Krista^{2.19} i apoštolská ukazují, ano i příkladové církve svaté prvotní. A tou také příčinou lidi do shromáždění křesťanských pilně choditi učí, v nich k snažným, horlivým a vroucím modlitbám napomínají i probuzují. Čtvrté, učí i pravému a vlastnímu smyslu o služebnostech Kristových, totiž, o slovu Božím, o moci klíčů Kristových, o svátostech. Jakžto i v této konfessi pořád pod vlastními tituli, z víry své počet činíce, vysvětlují.

3. Coby pak koli tomuto obecnému křesťanskému katechismu tohoto učení na odpor bylo, to vše zamítají, a skutečně jistými důvody Písem Svatých, pokudž Pán Bůh propůjčovati ráčí, kážíce, lidi od toho vystřihají.

Třetí artikul

o jednotě Božské a Trojici svaté.

1. Z té studnice Písem Svatých a katechismu, v zdravém rozumu a mínění Ducha svatého, vyučují skrze víru znáti a ústy vyznávati Trojici blahoslavenou: totiž Otce, Syna a Ducha svatého^{3.1}, tři osoby rozdílné a zvláštní, z strany podstaty, jediného^{3.2} toliko pravého, samého^{3.3}, věčného^{3.4}, svrchovaného^{3.5}, všemohoucího^{3.6} a neobsáhlého^{3.7} Boha; též podstaty, rovné bytnosti a nerozdílné v božství jednoty^{3.8}. Z něhož, skrze něhož a v němž jsou všechny věci^{3.9}, kterýž jest milovník a odplatitel spravedlnosti, nenávidí pak a mstí nad každou nepravostí^{3.10}.
2. Touž věrou učí znáti i předivné Božské podstatné vlastnosti i skutky týchž osob blahoslavené Trojice a jednoty Božské. Kteréžto vlastnosti Božské dělí se na dvě. Jedny přináležejí k samé bytnosti Božské. Jako jsou: věčnost^{3.11}, všemohoucnost^{3.12}, neobsáhlost^{3.13}, neproměnitelnost^{3.14}, vševedoucnost^{3.15}, všudybytnost^{3.16}, nejvyšší předivná moudrost^{3.17}, nesmírná dobrota^{3.18} Boha v bytnosti a podstatě jediného. Z nichž známost spasitelná bytnosti a velebnosti Božské pochází.
3. Druhé pak vlastnosti Božské jsou osobné, to jest, kteréž jedné každé osobě v Božství obzvláště a vlastně přináležejí, a jedna každá osoba v Božství těmi vlastnostmi od sebe rozdílné jsou. Jako jsou, že Otec, první osoba svaté Trojice, původ a studnice Božství, Syna sobě rovného od věčnosti zplodil^{3.19} a sám nezplozený zůstává: a jelikož jest Otec a první osoba svaté Trojice, není Synem, ani Duchem svatým. Syn, druhá osoba svaté Trojice; z věčného Otce zplozený: a jelikož jest druhá osoba svaté Trojice, není Otcem ani Duchem svatým, ale jednorozeným Božím Synem, z podstaty Otcovy zplozeným a s ním spolu jednobytným. Kterýž potom v plnosti času^{3.20} sám toliko (jelikož jest Syn) přirození naše v Panně blahoslavené přijal a s Božstvím v jednu osobu svou spojil. O čemž níže. Duch svatý, třetí osoba blahoslavené Trojice^{3.21}, od Otce i od Syna pocházející, není osoba Otce ani Syna, ale jest osoba zvláštní^{3.22}, tím svým podivným od Otce i od Syna pocházením od obou rozdílná. Všecky pak tyto tři Osoby jsou jediný^{3.23}, pravý, spolu jednobytný a věčný Hospodin.
4. Skutkové pak Božští jsou činové též svaté a blahoslavené Trojice, skrze něž Bůh věčný radu a uložení svá věčná, anobř i soudy své vykonává, a v nich svou slávu i vůli Božskou lidem v známost uvozuje. A z těch nejpřednější jsou tito tři. První předivný skutek všech věcí nebeských i zemských, viditedlných i neviditedlných stvoření^{3.24}, a všech těch stvořených věcí, podle předuložení a před věky stalého, neproměnitelného a svobodného usouzení, spravedlivé a prozřetedlné řízení i opatrování. Kterémuž Božímu řízení všecko všudy poddáno býti, ke cti a slávě jeho, i

vyvoleným k dobrému sloužití a napomáhati musí. A ten skutek stvoření a všech věcí stvořených opatrování, podle vyznání víry křesťanské Otci se přivlastňuje. Druhý skutek jest vykoupení^{3.25} všech vyvolených Božích z hněvu Božího, vysvobození jich z moci ďáblovy, z smrti a věčného zatracení. Což se stalo krví drahou Kristovou, jakožto beránka nepoškrvněného: podle čehož druhé osobě, Synu Božímu jest vlastní^{3.26}. Třetí skutek, Duchu svatému Pánu a Obživiteli též vlastní, jest skutek posvěcení^{3.27}, obživení a znovuzrození všech vyvolených Božích^{3.28} a krví Kristovou vykoupených. Pro kterýžto skutek i sám Duch svatý zvláště svatým v symbolum apoštolském se nazývá. Avšak všichni ti skutkové jedinému, samému Bohu pravému, vlastní jsou, a mimo něho žádnému jinému nepřislušejí.

5. Plnost pak víry této a známosti Pána Boha, z strany podstaty i z strany vlastností jeho Božských, v svrchu jmenovaném symbolum obecném apoštolském, a jednomyslném svolení koncilia Nycenského, i jiných pravdivých, i u vyznání Athanasiovu, zdržuje se a zavírá: kteráž my za pravá máme, i tak o nich vyznáváme.
6. Máť pak tato víra o Trojici svaté věčné a pevné základy, na nichž se vzdělává, a velmi mocné důvody, jimiž se pravda její utvrzuje z Písem Svatých: z osvědčení se vší Trojice blahoslavené při křtu^{3.29} Pána Krista v Jordáně: a z poručení^{3.30}, aby ve jméno osob též Trojice svaté všickni národové víře učení a křtěni byli. Také z řečí Pána Krista řkoucího:^{3.31} Utěšitel pak ten, Duch svatý, kteréhož pošle Otec ve jménu mém. A málo výše řekl:^{3.32} Prosití budu Otce, a jiného utěšitele dá vám, aby s vámi zůstal na věky, Ducha pravdy.
7. Dále učí, témuž samému pravému Bohu, jedinému v podstatě Božství, v osobách trojímu, činiti všelikou poklonu a svrchovanou čest, jakožto Pánu a Králi nejvyššímu^{3.33}, po všechny věky věků kralujícímu: a zvláště v tom, že k němu samému sluší nejvyšší a všecko zření své míti^{3.34}, jemu samému nejvyšší a celou poddanost, poslušenství, bázeň, víru i všecku službu náboženství vnitřního i zevnitřního obětovati a zachovávatí pod zatracením. Jakož psáno jest:^{3.35} Pánu Bohu svému klaněti se budeš, a jemu samému sloužití budeš. A opět:^{3.36} Milovati budeš Pána Boha svého, z celého srdce svého, ze vší duše i mysli své: a sumou, ze všech vnitřních i zevnitřních mocí svých.^{3.37} Jemuž buď čest po všechny věky věků, Amen.

Čtvrtý artikul

o známosti sebe samého.

1. Čtvrté, učí posluchače své známosti samých sebe, a to v dvojím způsobu: Jedno, v stavu nevinnosti, z něhož člověk vypadl. Druhé, v stavu hříchu a smrtedlnosti, v nějž upadl.
2. Stav nevinnosti toto býti praví; že Pán Bůh člověka na počátku k obrazu a ku podobenství svému stvořil,^{4.1} milostí svou ozdobil, spravedlnost v duch, duši i tělo a ve všechny moci jeho vlil, a tak ho svatého, nevinného, moudrého, nesmrtného, rozkošný Duchu svému chrám učinil; v rozumu, v vůli, v paměti, v soudu, světlem známosti, přímosti, milováním sebe Boha Stvořitele svého, i všech věcí stvořených zřízeně, i poslušenstvím dokonalým, pravou bázní, i srdcem a přirozením dobrým obdařil, aby tak byl člověk zvláštní a vlastní oučinek Boží^{4.2}, k chvále slávy jeho^{4.3}. V tom pak stavu nevinnosti zanechal a zůstavil ho u vůli svobodné^{4.4}, aby zákon, kterýž mu vydal, chtěliliby, mohl plniti a tím tu spravedlnost sobě i potomkům svým zachovati, a všelijak z strany duše i těla se dobře míti, ažby v dokonalou slávu byl

prenešen: a nechtělby pracovat (maje oheň i vodu, smrt i život před sebou), aby mohl vyvolením zlého spravedlnost tu ztratit.

3. Druhá částka známosti sebe samého záleží v poznání stavu pádu, hříchu a smrtedlnosti. Neb člověk té svobody od Boha propůjčené zle užil, zákona spravedlnosti jeho neplnil, jej opustil, záповěď Boží přestoupil, poslouchaje v tom ďábla^{4.5} a slova lži jeho, jemu víc věře, a víru i poslušensství Pánu Bohu povinné na ďábla přenášeje. A tímť jest stav nevinnosti sobě i svým potomkům ztratil; milost Boží, i dary spravedlnosti přistvořené, a tak obraz Boží na větším díle potratil. Co pak ještě v něm pozůstalo toho obrazu Božího, to jako čisté víno jedem lýtým zprznil a nakazil: a tak v stav hříchu, smrti a všech strastných, časných i věčných pokut, sebe i rodinu svou pohřžil.
4. Původ tedy všeho zlého jest předně ďábel, pokušitel, lhář a vražedník^{4.6} a potom člověka svobodná, však zle vyvolující vůle^{4.7}.
5. Z toho známost hříchů podle tohoto rozdílu může býti spatřována. Nejprvnější a největší i nejtěžší hřích jest vlastně Adamův, kterýž apoštol neposlušensstvím nazývá^{4.8}, pro něž smrt nade všemi kralovala^{4.9}, i nad těmi, kteříž ku podobensství přestoupení Adamova nehřešili. Druhý hřích z prvního pocházející jest nám přirozený, a všechněm již dědičný, v němž se počínáme i rodíme na svět. A o tom dí David:^{4.10} Aj v nepravosti zplozen jsem a v hříchu počala mne matka má. A svatý Pavel:^{4.11} Byli jsme z přirození synové hněvu. Toho pak hříchu přirozeného moc poznávána býti má, jakož předně v samé vině^{4.12}, tak potom i v zlých náklonnostech^{4.13} a pokutách^{4.14}. Třetí hříchové skuteční slovou, jenž jsou ovoce hříchu přirozeného, skrze moci a oudy obojího člověka, tajně i zjevně se pronášející, v přestupování^{4.15} vnitř i zevnitř všech Božích přikázání neb záповědí, též i ve všech bludech na zatracení přivozujících^{4.16}.
6. Té známosti pravé hříchů naši učitelé pilně učí. K čemuž od Boha vydán jest Zákon^{4.17} ve dvou tabulích a přikázáních obsažený, aby tak prvotně lidé sami sebe poznávali, že jsou v hříchu počati i zrozeni^{4.18}, a tak hned z přirození svého hříšníci^{4.19}, zlých žádostí i náklonností plní. A z toho, že hned od mladosti po všecka leta živi byvše, mnohými hříchy jsou obtíženi a poraženi, přestupující přikázání Božská srdcem, myslí i skutkem. Jakož psáno jest:^{4.20} Hospodin z nebe popatřil na syny lidské, aby viděl, byliby kdo rozumný a hledající Boha: všickni se odvrátili, napořád neužiteční učiněni jsou; není kdoby činil dobré, není ani jednoho. A opět:^{4.21} Když viděl Hospodin, an se rozmnožuje zlost lidská na zemi, a žeby všeliké myšlení srdce jejich nebylo než zlé po všecken čas: litoval Hospodin, že učinil člověka na zemi. A opět řekl Bůh:^{4.22} Myšlení srdce lidského zlé jest od mladosti jeho. A svatý Pavel dí:^{4.23} Byli sme z přirození synové hněvu, jako i jiní.
7. Přitom také učí, aby lidé znali, podle oznámení Písem svatých, pro tu zkázu a hříchy i nepravosti odtud jdoucí hodné své zatracení a hroznou i také spravedlivou pomstu Božskou nad sebou, a tak trestání jeho spravedlivé smrti a věčnými pekelnými mukami. O čemž dí svatý Pavel:^{4.24} Odplata za hřích jest smrt. A Pán Kristus dí:^{4.25} I půjdou ti, kteříž zlé věci činili, na vzkříšení soudu, totiž na věčné zatracení: tamť bude pláč a skřípání zubů.
8. Také učí tomu, aby lidé po pádu znali nemožnost svou a veliké porušení i nouzi, že sobě sami nemohou nic spomoci, ani se ospravedlniti nižádnými i nejnábožnějšími skutky a snažnostmi svými. Nebo vůle člověka, prvé byvši svobodná, tak se již porušila a znemocněla, aby k vyvolení dobrého, kteréž ,by se Bohu líbilo, chtění naprosto žádného^{4.26}, ovšem pak moci sama z sebe bez milosti a pomoci Boží žádné více neměla. A ač sama dobrovolně padla, však sama sebou povstati nemohla, a i podnes bez laskavé pomoci Božské s nic býti nemůže. Aniž co kde lidé mají, čímby se z hříchů svých a zatracení svého vykoupiti a vysvoboditi mohli,^{4.27} kromě Krista, skrze

něhož samého právě věřící od hříchů^{4.28}, moci ďáblovy^{4.29}, hněvu Božího^{4.30} i smrti^{4.31} a zatracení věčného zprošťování bývají. Aniž také kdo z pouhých lidí jeden druhému co spomoci může; nebo jsou všickni hříšní i prázdní vzácnosti^{4.32} a spravedlnosti Boží. Pročež dí Pán Bůh skrze Izaiáše proroka:^{4.33} Přiveď mi ku paměti, (o člověče) a sud'me se spolu: oznam ty, podle čehoby mohl spravedliv býti? Otec tvůj první zhřešil, a učitelé tvoji (totiž kteříž tě vyučují spravedlnosti) přestoupili proti mně. A k Židům napsáno:^{4.34} Obětí a darů nechtěl si: zápalných obětí ani za hřích si neoblíbil.

9. Učí pilně i to znáti, že všechny pokuty strastné, bídy a trápení mnohotvárná na tomto světě Pán Bůh hodně a spravedlivě pro hříchy uvedl a uvodí na všechny lidi: jako horko, zimu, hlad, žízeň, starosti a fresování rozličná, práce těžké, neštěstí, zármutky, meč, oheň, nemoci, bolesti, až i tu těžkou a bolestnou smrt. Jakož psáno jest:^{4.35} smrti umřeš. A opět:^{4.36} Zlořečená země pro tebe, s bolestí jísti budeš z ní, po všechny dny života svého, trní a bodláčí plodit bude.
10. Při tom učí, že ty všechny věci lidé trpělivě nésti mají a musejí, jako vinní Bohu, avšak těžšího trestání hodní: a to ne proto, aby sobě tím trpením co zasluhovati aneb od Boha jakou milost a odplatu za to bráti měli (poněvadž o vyšších, kteráž pro jméno Páně věrní na se přijímají, utrpeních apoštol^{4.37} takto pověděl: Nejsou (prý) hodná utrpení nynější oné budoucí slávy, kteráž se zjeviti má na nás, ale proto, aby těžkost hříchů svých, také bídu a nouzi svou poznávali a tomu srozumívali, že zlá a hořká věc jest (jakž dí prorok^{4.38}, opouští Hospodina Boha svého. A aby, jsouce v takových bídách a těžkostech, probuzeni byli ku pokání a k hledání milosti a pomoci od Pána Boha^{4.39}, kterýž jest plný slitování a milosrdenství^{4.40}.
11. Tu také zjevně toho dokládají, že práce a utrpení Svatých, pro jméno Krista Pána^{4.41} a dobrou při, totiž spasení i svaté pravdy jeho, jsou Bohu milé oběti^{4.42} a mnohé odměny zaslíbené mají^{4.43}, zvláště u věčném životě. Což na Kristu hlavě předešlo, (o němž jest napsáno: že^{4.44} místo předložené sobě radosti strpěl kříž) kterýž jim také toho sebou samým posvětití ráčil a zasloužiti, aby naše utrpení, kteráž snášíme pro Krista, byla Pánu Bohu příjemná a vzácná.
12. Při tomto artikuli učí kněží naši znáti po pádu lidem činěné sliby Boží (to pravé slvo milosti a svaté Evangelium) z tajné rady Trojice svaté, činěné o Kristu Pánu a plném spasení skrze něho způsobeném. A ti jsou trojí nejhlavnější, v nichž se všickni jiní zbíhají. Nejprv, učiněné zaslíbení v ráji těmito slovy^{4.45} "Nepřátelství položím mezi tebou a mezi ženou, i mezi semenem tvým a semenem jejím; ono potře tobě hlavu, a ty potřeš jemu patu." Druhé, učiněné Abrahamovi^{4.46}, kteréž potom Jákob patriarcha obnovil^{4.47}, i Mojžiš^{4.48}. Třetí, Davidovi^{4.49}, kteréž proroci obnovovali a vysvětlovali^{4.50}.
13. V těch slibech se osvědčují a jako malují nejhlavnější a základní skutkové Krista Pána, v nichž Prostředníkem a Spasitelem naším jest: jako jeho v Panně vtělení a z ní narození. Též jeho umučení, vzkříšení, k Boží pravici a v důstojenství kněžském a královském zvýšení. Což poněvadž vyznamenal celý život Davidův, z té příčiny tedy Pán i novým Davidem a pastýřem se nazývá^{4.51}. A toť bylo Evangelium Otců svatých před Zákonem i za Zákona psaného.

Pátý artikul

o pokání.

1. Již po vypsání známosti hříchů vyučují té všem hříšníkům přepotěšené pravdě, pokání svatému a potřebnosti jeho k spasení; a to všelikým lidem napořád^{5.1}, kteříž spaseni

býti mají, počátečním, prospívajícím, i padlým, avšak darem^{5.2} Božím zase ku pokání se navracujícím a z hříchů povstávajícím. Kteréž Jan Křtitel kázal^{5.3}, potom i sám Kristus Pán:^{5.4} Čiňte (prý) pokání, nebo přiblížilo se království Boží: a potom apoštolé po všem světě, jakož psáno:^{5.5} Aby bylo kázáno ve jmenu jeho pokání a odpuštění hříchů.

2. A to pokání pravé vlastně pochází ze známosti hříchů a čitedlnosti hněvu Božího. Kteréžto známosti služba plná dítí se má kázáním Zákona Božího spravedlnosti povinné, s soudy Božími v něm ohlášenými, a kázáním též Evangelium svatého a víry v Pána Jezukrista; kterýž vydán jest na smrt pro hříchy naše a vstal z mrtvých pro ospravedlnění naše^{5.6}, aby bylo ve jmenu jeho kázáno pokání a odpuštění hříchů mezi všemi národy^{5.7}. Takové pokání dává Pán Bůh sám za zvláštní dar, i píše na srdcích věřících svých, jakž zaslíbil^{5.8}: Dám vám srdce nové a ducha nového dám do vnitřností vašich: a odejma srdce kamenné z těla vašeho, dám vám srdce masité: ducha svého, pravím, dám do vnitřností vašich a učiním, abyste v ustanoveních mých chodili a soudů mých ostříhali a činili je. A opět:^{5.9} Obrat' mne, abych obrácen byl: ty jsi zajisté Hospodin Bůh můj. Nebo po obrácení svém pokání činiti budu.
3. Toto pak spasitedlné pokání, od pokání Esau a Jidášova rozdílné, pocházející z toho daru Božího a přisluhování slova Páně hříchy kárajícího, má přední částku bázeň neb uleknutí Pána Boha, a přestrašení spravedlivého soudu i pomsty jeho; odkudž jde svědomí hnětlivém strašlivé a nepokojné, mysl tesklivá, srdce sevřené a zarmoucené, tak že člověk žádného potěšení v sobě míti nemůže, ale duch jeho bývá plný zármutků, strachů a lekání hněvu zuřivého obličejje Božího. Příklad toho na Davidovi, kterýž to tak pronesl:^{5.10} Nic není celého v těle mém pro tvou hněvivost (Hospodine), nemají pokoje kosti mé pro hřích můj: pohrbený a sklíčený jsem náramně, každého dne v smutku chodím, Toto předěšení a pravá čitedlnost hříchů činí při věřících myslí i úmyslu změnění, a od hříchů i příčin jejich stálé odvrácení.
4. Hned zatím s pilností učí, aby se takoví nad svými hříchy zarmoucení, předěšení a kající lidé celým srdcem svým, s skroušenou a poníženou myslí ku Pánu Bohu obraceli a skrze víru v Pána Jezukrista milosrdenství jeho se dověřovali a na ně spoléhali; a nemajíce žádné své spravedlnosti, jeho Božské milosti žádostivě i také důvěrně prosili, aby se nad nimi ráčil smilovati a jim jejich hříchy odpustiti z milosti své, pro svého jediného nejmilejšího Syna a zasloužení jeho, kterýž učiněn jest obětí za hříchy dosti činící^{5.11}, anobř i zlořečenstvím^{5.12}, abychom my spravedlností Boží byli v něm^{5.13}. Neboť takovým k jejich hojnějšímu doufání učiněno jest a kázáno býti má pevné zaslíbení Boží, řkoucí:^{5.14} Opust' bezbožný cestu svou a člověk nepravý myšlení svá, a nechť se navrátí k Hospodinu: i slitujet' se nad ním; a k Bohu našemu, nebť jest hojný k odpuštění. Item:^{5.15} Obrat' se ke mně samému celým srdcem svým, a to s postem a s pláčem i s kvílením; a roztrhněte srdce vaše, a ne samá roucha vaše, a navrat' se k Hospodinu Bohu vašemu; neboť jest on milostivý a lítostivý, dlouhočekající a hojný v milosrdenství, a kterýž lituje zlého. Item:^{5.16} V den soužení tvého vzývej mne a vytrhnu tě. A to aby, nic nepochybující o milosrdenství Božím,^{5.17} činili, kolikrátžby koli potřebí jim toho bylo, dokavadž živi jsou, Nebo (jakž dí sv. Ambrož): Žádný nemůže dobře činiti pokání, leč bude věřiti o Božím smilování.
5. Ty pak, kteříž právě tak kající jsou, učí, aby přestali zle činiti a učili se dobře činiti; jakož tak napsal Izaiáš prorok^{5.18}, když ku pokání lidu napomínal. A svatý Jan Křtitel o tom dí:^{5.19} Čiňte ovoce hodné pokání. A to že nejvíce záleží v mrtvení a skládání s sebe starého člověka a v oblačení nového, podle Boha stvořeného? jakož tak pravému spasitedlnému pokání apoštol učí^{5.20}.
6. Též učí, aby kající s svými hříchy k zprávci duše své šli a před ním se jich Pánu Bohu vyznávali. Avšak nepřinucují žádného k vyčítání hříchů, aniž to možné jest, aby

vyčtení byli (poněvadž i David v žalmu dí:^{5.21} Poblouzením kdo vyrozumí), ale proto se to činí, aby tím bolest svou a nelibost nad hříchy pronesli a od služebníků církve rady a svědomí skormoucených občerstvení, klíči svatými rozhrěšení a hříchů odpuštění skrze službu tu od Krista zřízenou žádali, i vědomě od Boha svého docházeli.

7. A to když se jim stane, tedy slouží jim k tomu, aby jako věc od Pána Boha svého sobě ku pomoci a k službě zřízenou důvěrně přijímali, a k odpuštění hříchů svých beze všeho pochybování požívali podle slova jeho řkoucího:^{5.22} Kterýmžkoli odpustili byste hříchy, odpouštějít se jim. Tím jisti jsou, že službou klíčů těch v moci Kristové, svědectvím slov jeho bývají jim všickni hříchové odpuštění.
8. Přitom také příkladem Apoštolským učí, aby ti, kteříž tím způsobem k upokojení svědomí svých zřízeně přicházejí, té milosti v Kristu vděčni byli a draze sobě jí vážili, nadarmo ji nebrali,^{5.23} a v hříchy se zase nenavracovali, podle oné řeči Páně:^{5.24} Aj, zdráv si učiněn, nikoli více nehřeš, aťby se něco horšího nepříhodilo. A opět praví:^{5.25} Jdiž a nehřeš více.
9. Základ pak a všecka moc spasitelná tohoto spasitelného pokání jestiž' jednorozený Syn Boží, Prostředník Boží a lidský, Kristus Ježíš, se vši svou zásluhou v smrti i v vzkříšení jeho složenou. Čehož on sám potvrditi ráčil řka:^{5.26} Tak musil Kristus trpěti a třetího dne z mrtvých vstáti, a aby bylo kázáno ve jmenu jeho pokání a odpuštění hříchů mezi všemi národy. A opět:^{5.27} Čiňte pokání a věřte Evangelium.
10. Učí také ty, kteříž prvé zjevnými hříchy jiné pohoršovali a již od Boha napraveni jsou ku pokání, aby v duchu svém kajícím před církví se ohlašovali, a to pro osvědčení a jistotu toho, že jsou právě kající a k Bohu se cele navracující, a nad to pro smíření se zase s církví a s bližním svým, anobřz i pro bázeň a výstrahu jiným. Jakož dí Pán:^{5.28} Obětovalliby dar svůj na oltář a tu by se rozpomenul, že bratr tvůj má něco proti tobě, nechejž tu daru svého před oltářem a jdi; prvé smiř se s bratrem svým a potom přijďa obětuj dar svůj.
11. Naposledy tím artikul tento zavírají, že kdožby koli, dokudž živ jest, ve jmenu Pána Jezukrista nečinil pokání, ten konečně zatracen bude, podle Páně předpovědění:^{5.29} Nebudeteli pokání činiti, všickni zahynete.

Šestý artikul

o Pánu Kristu a ospravedlnění skrze víru v něho.

1. Šestý hlavní artikul učení, kteréž kází kněží naši, jestiž' o víře pravé a živé v Pána Ježíše a ospravedlnění dokonalém skrze tu víru.
2. Nebo to přejisté jest, že po pádu rajsčém žádný z lidí nemůže z manství hřicha a z království smrti a zatracení vysvobozen býti, aneb k míru s Bohem pravému přijíti, leč skrze samého jediného Prostředníka Božího a lidského, Pána Jezukrista^{6.1}, skrze dar živé víry^{6.2}, kterýž sám toliko hřích^{6.3}, smrt a zlořečenství s nás smrti a vylitím krve své nejsvětější snímá a v spravedlnost i v spasení skrze víru oblačí: Nebo učiněn jest nám moudrost od Boha i spravedlnost i posvěceání i vykoupení.^{6.4} A spravedliví učinění bývají darmo, milostí jeho, skrze vykoupení, kteréž se stalo v Kristu Ježíši.^{6.5}
3. Učí pak nejprvé věřiti o Kristu, že jest pravý, věčný, přirozený a jednorozený Syn Boha Otce nebeského^{6.6}, a tak spolu s ním i s Duchem svatým jediný, pravý, nerozdílný Bůh^{6.7}, slovo věčné^{6.8}, nestvořené, světlo a obraz Otcovy osoby^{6.9}, skrze něhož všechny věci učiněny a stvořeny jsou, viditelné i neviditelné, nebeské i

zemské^{6.10}. Též, že jest i pravý a přirozený člověk^{6.11}, vlastní bratr náš, duši a tělo, totiž pravé celé lidské přirození, bez všelikého hříchu^{6.12} mající, kteréž vzal Duchem svatým^{6.13}, z života blahoslavené Panny^{6.14} a spojil je neb přijal v jednotu Osoby své Božské^{6.15}, bez umenšení Božství, bez smíšení jeho s člověčenstvím a neb vlastností kteréhokoli přirození zjinačení: ač divným týchž vlastností obcováním. Pročež přijal, jemu se spasení svého cele dověřil, jeho miloval, následoval, požíval, v něm samém z víry naději a doufání své pokládal, že pro něho samého a pro samo drahé zasloužení jeho má na sebe Boha laskavého a k sobě milostivého: a že jistotně v něm a skrze něho život věčný má i míti na věky bude, podle milostných slibů jeho, přísahou stvrzených, jakož dí:^{6.16} Amen amen, pravím vám, kdož věří ve mne, máť život věčný. A opět:^{6.17} Tatoť jest vůle toho, kterýž mne poslal, aby každý, kdož vidí Syna a věří v něho, měl život věčný a jáť jej vzkřísím v den nejposlednější. Opět dí:^{6.18} Tottoť jest věčný život, aby poznali tebe samého pravého Boha a kteréhož si poslal Ježíše Krista. A Izaiáš:^{6.19} Známostí svou ospravedlní spravedlivý služebník můj mnohé.

4. Ta samá víra neb doufání v Pána Krista člověka před Bohem ospravedlňuje, neb spravedlivého činí, bezvšech jeho prací, skutků a zásluh; o čemž svatý Pavel dí:^{6.20} Tomu, kdož nečiní skutků, ale věří v toho, kterýž spravedlivého činí bezbožníka, bývá počtená víra jeho za spravedlnost. A výše:^{6.21} Nyní bez Zákona spravedlnost Boží zjevená jest, osvědčena Zákonem i proroky. Spravedlnost totiž Boží, skrze víru Ježíše Krista, ke všechněm a na všechny věřící. A jinde dí:^{6.22} Skrze tohoto každý, kdož věří, bývá ospravedlněn.
5. A to ospravedlnění jestiť hříchů odpuštění, pokut věčných, přísné spravedlnosti Boží snětí, v Kristovu pak spravedlnost, kteráž nám se přičítá, oblečení, s Bohem smíření, jemu vzácných, milých a potom i dědiců věčného života učinění: a na to závdavku Ducha svatého k utvrzení toho, a k novému rození dání, darmo z milosti pro Krista, smrt a vylití krve, i z mrtvých vstání jeho. Což vše výborně svatý Pavel vypsál v epištole k Římanům^{6.23}, kdež i slova svatého Davida přivodí, řkoucího: Blahoslavení, jichžto odpuštěny jsou nepravosti. Viz celou kapitolu. A jinde:^{6.24} Když přišla plnost času, poslal Bůh Syna svého, učiněného z ženy, učiněného pod Zákonem: aby ty, kteříž pod Zákonem byli, vykoupil, abychom právo synů přijali. A že jste synové (protož) poslal Bůh Ducha Syna svého v srdce vaše, volajícího Otče, Otče! Nebo, kteréžkoli Bůh podle vyvolení svého věčného, před ustanovením světa v Kristu stalého (o kterémž sv. Pavel přešlechtil a velmi potěšeně k Římanům a k Efezským^{6.25} vypsál) tak ospravedlňuje, těm a takovým Ducha svého svatého dává, a skrze něho je počátečně znovu rodí. Jakž zaslíbil skrze proroka:^{6.26} Dám jim srdce jedno a Ducha nového dám do vnitřností vašich. Aby jakož v nich prvé kraloval hřích k smrti, tak již aby i milost kralovala skrze spravedlnost k životu věčnému, skrze Jezukrista Pána našeho^{6.27}. A toť jest ta předrahá oučastnost milosti Boha Otce nebeského, dostatečné zasloužení Pána Jezukrista a spasitelné posvěcení Ducha svatého. Toť jest zákon víry^{6.28}, zákon ducha^{6.29}, zákon života, napsaný Duchem svatým^{6.30}.
6. Tohoto pak ospravedlnění živý pramen i plná a nepřevážená studnice jest Pán náš Ježíš Kristus v skutcích svých spasitelných, z něhož všickni svatí^{6.31} od počátku světa, před vydáním Zákona, pod Zákonem a pěstováním jeho, i po tom spasení neb odpuštění hříchů skrze víru slibům a evangelium vážili a váží, přijímají i sobě přivlastňují pro samu toliko smrt a vylití krve jeho, k shlazení a očistění všech hříchů dostatečné. Jakž svatý Petr před plnou radou starších židovských v Jeruzalemě mocnými důvody to tvrdí, že není v žádném jiném, než toliko v samém Kristu Ježíši spasení; a že není žádného jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž bychom mohli spaseni býti^{6.32}. A níže, odvolávaje se na jednomyslné hlasy a svědectví

všech proroků, kteříž jednotejně, jedním duchem, jako jedněmi ústy mluvili, dí takto:^{6.33}

7. Jemuť všickni proroci svědectví vydávají, že odpuštění hříchů vezme skrze jmeno jeho všeliký, kdožkoli uvěřilby v něho; k Židům také psáno jest, že^{6.34} očištění hříchů našich skrze sebe samého učinil. Jinde opět:^{6.35} V němž (prý) máme vykoupení skrze krev jeho, totiž odpuštění hříchů. A svatý Jan dí:^{6.36} Přímluvce máme u Otce, Ježíše Krista spravedlivého. A onť jest oběť slitování za hříchy naše; a netoliko za naše, ale i za všeho světa. A na jiném místě svatý Pavel napsal:^{6.37} Posvěcení sme skrze obětování těla Ježíše Krista jednou. A málo níže dokládá se takto:^{6.38} Jednou obětí dokonalé učinil na věky ty, kteříž posvěcení bývají.
8. Z té příčiny všickni hříšní kající lidé po všecken čas života svého k samému toliko Pánu Kristu o odpuštění hříchů a o všelikou milost spasitedlnou utíkati se mají. Podle toho, jakž dí Apoštol:^{6.39} Protož majíce biskupa velikého, kterýžto pronikl nebesa, Ježíše Syna Božího, držmež vyznání naše. A hned níže doložil:^{6.40} Přístupmež tedy směle s doufáním k trůnu milosti, abychom dosáhli milosrdenství a milost ku pomoci v čas příhodný. A sám Pán volá rka:^{6.41} Žízníli kdo, pojd' ke mně a napi se. K témuž na jiném místě dí:^{6.42} Kdož přichází ke mně, nebude nikoli lačněti; a kdož věří ve mně, nebude žízniti nikdy.
9. Kteříž pak k tomuto ospravedlnění skrze Krista Pána přicházejí, ty učí, aby již dobrého a pokojného svědomí; před Pánem Bohem z této milosti jeho požívali^{6.43}, spasením svým se bezpečili a tím jisti byli, že zde jsouce synové Boží^{6.44}, po smrti i v den vzkříšení budou i dědicové^{6.45}, v požívání toho plného spasení uvedeni býti žádající^{6.46} a s potěšením ho očekávající s tím doufáním, že nepůjdou na soud, ale z smrti do života^{6.47}.
10. Tento artikul šestý za nejhlavnější se u nás drží, a to proto, že se v něm všeho evangelium suma zdržuje, a křesťanství na něm záleží; v něm také drahý a nejznamenitější poklad věčného spasení a jediné živé potěšení Božské zavřino jest. Protož při něm naši zprávcové největší pilnost a snažnost vedou, aby jej v lidská srdce uvodili a v nich jako vštípili a vkořenili.
11. Při kterémžto artikuli obzvláště a potřebně pro vyhnutí mnohým škodným svodům Antikristovým učí, že Pán Kristus přítomností tělesnou, ani tím způsobem, jakýmž zde bydlil v smrtedlnosti, ani oslaveným, v němž se po z mrtvých vstání učedníkům ukazoval a viditelně od nich do nebe vstoupil, zde na zemi není a nebude, až do skonání světa; ale že jest na výsostech s Otcem v nebi, kdež ho každý jazyk vyznáváti a všeliký křesťan věřiti i ctíti podle Písem Svatých povinen jest.^{6.48} Jakož i artikul víry obecné křesťanské to zjevně ukazuje, kterýž vyznáváme: Vstoupil na nebesa, sedí na pravici Boha Otce všemohoucího. A opět jiný: Odtud přijde (totiž s hůry s nebe s angely svými) souditi živých i mrtvých. Tak i svatý Pavel dí:^{6.49} že Pán náš s zvukem ponoukajícím, s hlasem archangela a s troubou Boží sstoupí s nebe. A svatý Petr dí^{6.50}: kteréhož zajisté musejí přijíti nebesa, až do času napravení všech věcí. A svatý Marek dí:^{6.51} Když pak jim (to jest učedníkům) odmluvil Pán, vzhůru vzat jest do nebe a sedí na pravici Boží. Též angelé přítom stojíce řekli k nim:^{6.52} Tento Ježíš, kterýž vzhůru vzat jest od vás do nebe, takť přijde, jakž ste spatřili způsob jeho jdoucího do nebe.
12. Zde pak na, světě, že také jest s námi týž Kristus, pravý Bůh a pravý člověk, však způsobem bytu aneb bytí svého rozdílným od prvního onoho způsobu svrchu řečeného bytu, totiž duchovním a mocným, nám k oučastnosti a k spasení velice platným a potřebným, kterýmž se nám podává a uděluje, aby on v nás přebýval a my v něm, a to skrze Ducha svatého a dary jeho. Jehožto místo sebe a tělesné přítomnosti své svrchu dotčené církvi své poslati a ji skrze něho mocí, milostí a pravdou spasitedlnou po všecky dny až do skonání světa^{6.53} přítomen býti zaslíbil, když takto pověděl:^{6.54}

Užitečné jest vám, abych já odešel: nebo neodejdulit', Utěšitel nepřijde k vám; a paklit' odejdu, pošli ho k vám. Item:^{6.55} Ját' prositi budu Otce, a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstal na věky, Ducha pravdy, jehož svět nemůže přijíti, nebo nevidí ho, aniž ho zná; ale vy znáte jej, nebť v vás přebývá a v vás bude. Neopustím' vás sirotků, přijdu k vám, totiž skrze toho Ducha pravdy.

13. Dále dokládají, že Pán Kristus tím druhým způsobem bytí svého duchovního, jsa v služebnících církve, v slovu i v svátostech, také jest skrze ty služebníky, slovo a svátosti v církvi; a skrze ty prostředky že ho věrní v se přijímají, věrou srdce svého s ním se spojují, proto aby oni v něm, a on v nich (čehož svět nezná a sobě neváží) skrze tu víru přebýval, to jest, duchovně v duši a v srdci skrze Ducha pravdy, o němž pověděl:^{6.56} V vás přebývá a v vás bude. Též řekl opět: Přijduť k vám.
14. Tento smysl neb rozum víry není nový, aneb nyní teprv smyšlený, ale velmi dávný, kterýž v církvi od starodávna vůbec učen i také držán byl; jakož se to zjevně znáti dává zvláště z psaní svatého Augustina, i jiných starých učitelů církve.

Sv. Augustin dí: Na hořeť jest Pán, ale však také zde s námi jest pravda Páně; nebo tělo, v kterémž vstal, na jednom místě býti může, pravda pak jeho všudy rozlitá jest. Justinus svědčí: Že pak Krista z mrtvých vzkříšeného Bůh, kterýž jest Otec všech, měl do nebe pojíti a tam zdržeti, ažby d'ábly jeho nepřátely pobil, slyšte slova proroka Davida svatého tato: Řekl Pán Pánu mému, sed' na pravici mé. Cyrillus praví: Věřiti mají věřící, že ačkoli tělem svým zde přítomen Kristus není, mocí však svou všecky věci, až i nás že zpravuje a vždycky že přítomen jest těm, kteříž jej milují. Augustin opět dí: Nechtějš tedy pochybovati, že nyní člověk Kristus Ježíš jest tam, odkudž přijíti má, a v paměti měj i nepochybně drž křesťanské vyznání: nebo z mrtvých vstav na nebe vstoupil, sedí na pravici Otce a ne odjinud, než odtud přijíti má, souditi živých i mrtvých. A tak přijíti má podle svědectví angelakého, jakž vidín jest jdoucí do nebe, to jest v témž způsobu a podstatě těla, kteréž zajisté nesmrtností obdařil, ale přirození jeho neodňal. Podle toho způsobu nemá domnín býti všudy přítomný; nebo varovati se jest potřebí, abychom Božství člověka tak nezastávali, ažbychom i pravé tělo jemu odníмали. A jinde dí: Kdeby a kterým způsobem tělo Páně v nebi bylo, velmi všetečná a zbytečná věc jest se doptávati, a jen že v nebi jest, věřiti náleží. Na naši zajisté mdlobu tajností nebeských zpytovati nesluší, než víře naší přísluší o vzácnosti těla Páně vysoce a počestně smýšleti.

Sedmý artikul

o dobrých skutcích a životu křesťanském

1. Sedmé pak učí, aby ti, kteříž skrze samu víru v Krista Ježíše darmo z milosti Boží bezevšech skutků^{7.1} ospravedlnění a Bohu milí učinění jsou, již dobré skutky Pánem Bohem přikázané činili, všickni a každý z nich podle stavu, řádu, věku a povolání svého v nich aby hodně chodili^{7.2}, jakož Pán Kristus dí: Učte je zachovávatí všecko, což sem koli přikázal vám.^{7.3}
2. Ti pak dobří skutkové nejsou' nějací činové od těla a krve vymyšlení, nebť ty Bůh zapovídá; ale Duchem Božím ohlášení a přikázání; k nimž Bůh v Kristu Ježíši věřící stvořil, kteréž aby v nich oni chodili, připravil^{7.4}, jichžto pravidlo a míra jest Boží Slovo, a zvláště Zákon přikázání Božských, jakž dí Bůh :^{7.5} v ustanoveních otců svých nechod'te a soudů jejich neostříhejte, a ukýdanými bohy jejich se nepoškrvňujte: Ját'

jsem Hospodin Bůh váš; v ustanoveních mých chodte a soudů mých ostříhejte i číňte je. A Pán dí:^{7.6} Učte je, což sem koli přikázal vám. A v pravděť se to říci může, že Zákon Boží v desíti přikázáních obsažený jest jisté a mocné pravidlo dobrých skutků. Poněvadž suma Zákona jest láska^{7.7}, skrze kteroužto víra, na pravo i na levo, k Bohu i k bližním svou spravedlnost vykonává. A tohot' příklad jest nejsvětější život Krista Ježíše, o němž sám dí^{7.8}: Učte se ode mne; neboť jsem tichý a pokorný srdcem: A když učil pravému blahoslavenství^{7.9}, zdaž jest tím co jiného ukázati chtěl, než jaký má život býti pravých synů Božích, a kteří jsou skutkové Pánem Bohem přikázání?

3. Podle toho y tedy velmi pilně a snažně naši zprávcové učí znáti rozdíl mezi skutky od lidí vymyšlenými, a mezi skutky Bohem přikázány. Skutkové Bohem přikázání nemají nikoli opuštění býti pro žádné skutky lidmi ustanovené a přikázané. Nebo Pán Kristus ty, kteřížby jinak činili, tresce těmito slovy řka^{7.10}: Proč vy přestupujete přikázání Boží pro ustanovení svá? A níže dí:^{7.11} Nadarmoť mne ctí, učíte učení, jenž jsou přikázání lidská. Anobřž dávno skrze proroka přísně poručil:^{7.12} V ustanoveních otců svých nechodte a soudů jejich neostříhejte a ukydanými bohy jejich se nepoškrvňujte. Nebo skutkové lidmi přikázání, byť se jakkoli dobří býti zdáli, nemají nikoli v tak veliké vážnosti býti, jako Bohem přikázání a ustanovení, ano nejsou-li z víry^{7.13}, ovšem byliliby proti víře, jsou mrzčí a ohavní, nejinak než jako roucho ohyzdné před obličejem Božím^{7.14}.
4. Všickni pak dobří skutkové dělí se na dvě: jedni zajisté slovou a jsou obecní, všeckněm pravým křesťanům povinní, podle jediné víry a všech obecného spasení. Druzí pak obzvláštní, podle stavu, věku, povolání. Jakož Duch Svatý pilně učí kněží^{7.15}, vrchnosti^{7.16}, lid obecný^{7.17}, rodiče a dítky^{7.18}, manžely^{7.19}, svobodné^{7.20}, hospodáře i služebníky^{7.21} zvláštním povinností a dobrým skutkům.
5. Dále pilně učí při dobrých skutcích znáti, jak a v čem se líbí Pánu Bohu dobří skutkové. Ne v jinémť se pak líbí, než v samém jmenu Pána Jezukrista, v němžto samém mají podle učení apoštola svatého Pavla k slávě Boží činění býti.^{7.22} Všecko, cožkoli (prý) činíte v slovu neb v skutku, všecko číňte ve jmenu Pána Ježíše. Item, Kristus Pán dí:^{7.23} Beze mne nic nemůžete učiniti, totiž Bohu vzácné a sobě oplatitelné.
6. Ve jmenu pak Krista Pána činiti dobré skutky, jest činiti je v víře živé v něho, jíž sme ospravedlnění, a v lásce, kteráž skrze Duchu svatého rozlitá jest v srdcích našich^{7.43}, totiž aby Bůh nás miloval a my zase Pána Boha a bližní své. Neboť Duch Svatý srdci těch, kteříž jsou ospravedlnění, hýbe, je posvěcuje i zapaluje k dobrým skutkům. Jakož Pán Kristus o tom Duchu řekl:^{7.25} V vás (prý) bude. A apoštol dí:^{7.26} Pomazání Boží učí vás. Nebo to dvě, víra jmenovitě a láska, jest studnice a pravidlo všech ctností a dobrých skutků, jakož apoštol dí:^{7.27} Konec přikázání jest láska z srdce čistého a z svědomí dobrého, a z víry neošemetné. Item:^{7.28} Bez víry nemožné jest líbiti se Bohu. A bez lásky nic platno není^{7.29}.
7. Potom učí, proč a v jakém úmysle mají dobří skutkové činění býti. Že ne proto, aby lidé skrz ně ospravedlnění, neb spasení a odpuštění hříchů docházeti měli; nebo Pán Kristus praví:^{7.30} Když učiníte všecko, což vám přikázáno, rcete: Služebníci neužiteční jsme. A sv. Pavel dí:^{7.31} Ne z skutků spravedlnosti, kteréžbychom my činili. A David modlí se řka:^{7.32} Nevcházej, Hospodine, v soud s služebníkem tvým; neboť by nebyl spravedliv před tebou žádný živý. Ale učí je činiti proto:
8. Nejprvé, aby jimi svou vděčnost k svému milému Bohu prokazovali za všelijaká jeho přehojná, spasitelná, v Kristu Ježíši jim bohatě prokázaná a učiněná dobrodiní. Čehož přešlechtilý příklad při Davidovi^{7.33} a při sv. Pavlovi^{7.34} zůstává. Druhé, aby jimi víry pravé dovozovali, a po nich, že jsou křesťané, totiž oučastníci a následníci Pána Krista, poznáni byli. O čemž on sám svědčí řka:^{7.35} Každý strom po svém vlastním

ovoci poznán bývá. Jsouť zajisté dobří skutkové jistá svědectví znamení a průvodové víry živé, vnitř v člověku se kryjící, ano i ovoce její pravé a Bohu milé. Živ jest ve mně Kristus, dí svatý Pavel^{7.36}; že pak nyní živ jsem v těle, u víře Syna Božího živ jsem. Nemůžt' to jistě jinak býti, než jakož hřích plodí smrt, tak víra a z ní ospravedlnění plodí život vnitř v duchu, a zevnitř v ovoci lásky^{7.37}. Třetí, proto mají býti činění dobří skutkové, aby tudy křesťané v svém vyvolení a povolání se utvrzovali a vzdělávali, a v něm bez hříchů smrtedlných zachováni byli. Čemuž učí sv. Petr říka: ^{7.38} Bratří, raději snažte se pevně povolání své i vyvolení učiniti. A výše dí: ^{7.39} Na to vy všecku snažnost vynaložice, prokazujte v víře své ctnost, a v ctnosti umění, v umění pak zdrželivost, a v zdrželivosti trpělivost, v trpělivosti pak pobožnost, v pobožnosti pak bratrstva milování, a v milování bratrstva lásku. Ty zajisté věci, když budou přítomné a při vás rozhojnené, ne prázdne ani neužitečné postaví vás v známosti Pána našeho Jezukrista. A tuť zjevně svatý Petr ukazuje, že mají dobří skutkové činění býti proto, aby přítomná milost víry a dobrého svědomí ztracena neb zprzněna nebyla, ale zachována. Neboť^{7.40} Duch Sv. odstupuje od myšlení nerozumných. A ^{7.41} duch zlý zase se navracuje do domu prázdného. A kdož potratí neb zprzní dobré svědomí, co můž vzácně Bohu činiti? jak se modliti^{7.42}? Čtvrté; proto je sluší činiti, abychom raději v té milosti prospívali a rostli, těžice Páuu hřivnami svěřenými. O čemž svatý Pavel dí: ^{7.43} My všickni odkrytou tváří slávu Páně jakožto v zrcadle spatřující, v týž obraz proměnění býváme od slávy v slávu, jakožto od Duchu Páně; totiž patřice na Krista, jenž sláva a obraz Otce jest^{7.44}, hledíme se mu připodobňovati skrze Duchu svatého k tomu nás rozněcujícího, až ten obraz i dokonán bude skrze blahoslavené vzkříšení. Páté, proto je činiti máme, abychom odměn zaslíbených časného i věčného života došli. O čemž Písma Svatá na mnoha místech vypravují a zvláště Petr svatý takto říka: ^{7.45} To činice neupadnete nikdy. Takť zajisté hojně způsobeno vám bude vjiti k věčnému království Pána našeho a Spasitele Jezukrista. Obzvlášt' pak mají zaslíbení skutkové milosrdní, z víry živé činění; jako jsou svaté almužny^{7.46}, nemocných navštěvování a jim sloužení, sprostných učení, rady udělení, odpouštění i jiní, kteříž z milosti Boží zaslíbené odplaty mají. O čemž Pán Kristus dí: ^{7.47} Buďte milosrdní, jako i Otec váš milosrdbý jest. Odpouštějte a budeť vám odpuštěno. Dávejte a budeť vám dáno. A jinde dí: ^{7.48} Prodávajte statky vaše a dávejte almužnu: dělejte sobě pytlíky, kteříž nevetšejí, poklad, kterýž nehyne, v nebesích. Item: Když činíš hody, povolej chudých, chromých, kulhavých, slepých a blahoslavený budeš; neboť nemají, odkudby odplatili tobě, ale budeť odplaceno při vzkříšení spravedlivých. Item: ^{7.49} Lačněl sem a dali ste mi jísti. Žíznul sem a dali ste mi píti. Hostem sem býval a přijali ste mne. Nah sem byl a přioděli ste mne. Nemocen sem byl a navštívili ste mne. V žaláři sem seděl, a přicházeli ste ke mně. Níže dokládá: ^{7.50} Amen pravím vám, cožkoli ste činili jednomn z bratří těchto mých nejmenších, mně ste učinili. ^{7.51} Pojd'te požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa. Z toho známé a zřetelné jest, že skutkové dobří, v víře činění, líbí se Bohu a mají svou odplatu hojnou, v tomto i v budoucím životě.

9. Naposledy znáti učí, že žádný těch skutků a Božích příkázání nemůže dokonale vyplniti, aniž kdo při nich bez nedostatku a hříchu může nalezen býti. Jakož psáno jest: ^{7.52} Neníť člověka spravedlivého na zemi, ještoby činil dobře, při tom také nehřešil.
10. Pro kteroužto příčinu každý dokonalosti své v Kristu Ježíši, z milosti a zásluhy jeho hledati a požívati má, skrze víru a ospravedlňování jeho, chceli aby mu nic nebylo k zatracení. Nebo sám Pán Kristus jest dokonání a plnost Zákona^{7.53}, život a spravedlnost. A kteřížkoli jej věrou přijímají, a hříchy své i mnohé nedokonalosti

vyznávající^{7.54}, cele se na něj spouštějí, všickni hříšníci jejich ve krvi jeho smývání bývají, tak aby se již více nebáli zatracení. Nebo psáno jest: ^{7.55} Neníť již žádného potupení těm, kteříž jsou v Kristu Ježíši, nechodícím podle těla, ale podle ducha: nebo jest jim Kristus učiněn moudrost od Boha i spravedlnost i posvěcení i vykoupení^{7.56}.

Osmý artikul

o církvi svaté, řádu a kázni Kristově v ní, i o Antikristu.

1. Osmé učí znáti církev svatou obecnou, a nejprvé, že základ i hlava církve svaté jest sám Pán Ježíš Kristus se vším svým zasloužením milosti a pravdy k věčnému životu, na němž i jímž se ona vzdělává skrze Ducha svatého a slovo Páně i svátosti jeho. Jakož o tom pověděl Kristus svatému Petru, řka: ^{8.1} Na té skále (totiž, o níž si ty pravě vyznání učinil) vzdělám církev mou. O čemž i svatý Pavel dí: ^{8.2} Základu jiného žádný položití nemůž, mimo ten, kterýž položen jest, jenž jest Ježíš Kristus. A jinde dí: ^{8.3} Toho dal hlavu nade všecko církvi, kterážto jest tělo jeho a plnost všecko ve všem naplňujícího.

[Svatý Augustin v výkladu na svatého Jana dí^{8.4}: Ne skála od Petra (to jest skalníka), ale Petr (to jest skalník) od skály, jako ne Kristus od křesťana, ale křesťan od Krista se jmenuje.]

2. Z toho pak učí věřiti i vyznávati, že církev svatá obecná, přítomná, na světě rytěřující, jest všecka obec křesťanská po všem kdežkoli rozprostřená, skrze evangelium sv. ze všech národů, pokolení, jazyků, stavů, řádů i věků, v jednu víru Pána Krista, aneb Trojice svaté shromážděná, podle oné řeči svatého Jana, jenž dí: ^{8.4} Pohleděl sem, a aj zástup veliký, kteréhožby žádný přečísti nemohl, ze všech národů a pokolení a lidí i jazyků, ani stojí před trůnem, a před obličejem Beránka.
3. A ta církev, dokudž zde na humně Páně přeširokého světa jest a ještě jako na jedné hromadě leží, čistou pšenici i plevy, syny dobré i zlosyny, živé i mrtvé oudy, sluh i lidu obsahuje, jakž sám Pán některými podobenstvími to ukazuje.
4. Avšak kdeby čistší a k prvotní církvi svaté apoštolské nejbližší a nejpodobnější byla, to po těchto znameních poznáno býti může. Kdežkoli sám toliko Kristus ukřižovaný v celé zásluze své předkládá se a káže, slovo Boží z samých toliko Písem Svatých vzaté v čistotě a plně se zvěstuje^{8.6}, svátostmi Kristovými podle zřízení, ustavení i rozkázání jeho, v smyslu i v úmyslu jeho se cele přísluhuje; ^{8.7} lid také věřící tomu celému přísluhování Kristovu dověrně obcuje^{8.8}, a skrze to v jednotu víry i lásky svaté se spojuje, a v svazku pokoje trvaje, na Kristu se vzdělává^{8.9}. Kdežť se tyto věci při kterém lidu naleznají, tu nepochybně jest církev svatá, dům Boha živého^{8.10}; tu jsou chrámové Ducha svatého^{8.11}, tu oudové živí a částky Jeruzalema nebeského; tu jest Kristovo tělo duchovní^{8.12}, tu jsou téhož těla praví kloubové, ^{8.13} kteréžto vlastně sama jediná církve hlava Kristus^{8.14}, jeden duch jeho nového rození^{8.15}, jedno slovo Boží, jedny svátosti čisté, jedna víra^{8.16}, jedna láska a svaté obecenství, jeden svazek pokoje, řádu a poslušenství (již pak buď ona v větším neb menším počtu) v jedno pojí a víže. Jakož Pán dí: ^{8.17} Kdežkoli shromáždí se dva neb tři ve jmenu mém (totiž v kterémkoli národu neb lidu i místě), tuť jsem já uprostřed nich. A zase, kdežby Krista a ducha jeho nebylo, a samo čisté Boží slovo místa nemělo atd., ale nazpět, učení lidská, modlářství, bludové zjevné, život zpozanilý, nečistý, sodomský, prostopášný se nalezal

a svůj průchod a svobodu by měl, tuť by tak nečistá a zprznilá církev býti musila, že by se jí i sám Kristus Pán, by choť jeho měla býti, očistí musil; nebo apoštol dí: Jestližeť kdo ducha Kristova nemá, tent' není jeho. [8.18](#)

5. Učí také, aby každý věrný péči měl té a takové, totiž čistší částky církve svaté se uptávati a doжда jí, aby hleděl s ní svaté obecnství a tovaryšství míti, jakž druhá částka článku víry, Věřím svatých obcování, káže. A s ní aby jednotu ducha Kristova držel, ke všem oudům jejím milost a lásku měl, jí poddán byl a všelijak užitečný a prospěšný býti hleděl v jednomyslnosti pravdy a svornosti lásky přebýval, roztržek, různic a sekt svévolně proti pravdě nečinil. Neboť k tomu apoštol každého napomíná, řka: [8.19](#) Prosímť vás já vězeň v Pánu, abyste hodně chodili, jakž sluší na povolání vaše, kterýmž povolání jste, se vši pokorou, tichostí i s snášelivostí, snášejíce se vespolek v lásce, usilujíce zachovati jednotu ducha v svazka pokoje. Jedno tělo a jeden duch; jakož i povolání jste v jedné naději povolání vašeho. Jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech. A opět dí: [8.20](#) Jeden každý z nás bližnímu se lib k dobrému, pro vzdělání. Item: [8.21](#) Nic nečiňte skrze svár, aneb marnou chválu. Item: [8.22](#) Ať není mezi vámi roztržek. Kdož se tedy podle těchto naučení v tomto životě řídí, ten jest pravý a živý oud církve svaté, ovoce víry a lásky nesoucí. Kdožby pak ducha víry a lásky v svatém obcování potratil, oudem mrtvým býti by musil.
6. Při tom učí, o svém shromáždění neb Jednotě smysliti a držeti to, což i o každé jednotě křesťanské, buď malé neb veliké, smysliti sluší: že ona není sama církví svatou obecnou, ale že toliko jest částka její, podobně jako Koryntští, o nichž apoštol napsal takto: Vy pak jste tělo Kristoro a oudové z částky [8.23](#).
7. Také učí, že řád v církvi svaté držán i zachováván býti má. Nebo ona bez něho dobře státi nemůže, jako ani která jiná i nejmenší obec. Záležit' pak ten řád předně v tom, aby jisté zřízení a spořádání osob k pracem náležitým, nižším, prostředním i vyšším bylo v církvi. Potom, aby ti všickni a každý z nich míst svých ostříhali, z nich se o své ujmě nevytahovali, a cožby jim poručeno nebylo, v to se nepletli, a aby všickni, jedni druhým poddání jsouce, sebe vespolek poslušni byli, od nejnižších až do nejvyšších, jeden každý podle povolání svého. A to z milosti dobrovolně, pro Krista a pro své spasení. Jakož tak tomu učí apoštolé svatí [8.24](#), ano i práva neb dekretové staří. Čehož naši skutečně mezi sebou ostříhati se snažují.
8. Také učí, že tento řád církve svaté má pilně i v kázni zřízeně zachováván býti; totiž aby zjevně zlí, nekající hříšníci, neposlušní Boha a slova jeho, v církvi pohoršení veliká dávající, po nejedněch napomínáních se nenapravující, zjevně trestáni byli kázni církve, jenž obecně slove klatba neb vyloučení, ne světa mocí, ale mocí Kristova slova a poručení, z spolku svatých jsouce vyhnáni. A to všickni napořád, kteréhožbykoli stavu byli, buď z duchovních neb světských, bez přijímání osob; podle naučení pána Krista, kterýž tak učí: [8.25](#) Zhřešilliby proti tobě bratr tvůj, jdi a potresci ho mezi tebou a jím samým; uposlechllyby tebe, získal si bratra svého, a pakliťby neuposlechl, pověz církvi; a pakliť církve nenposlechne, budiž tobě jako pohan a zjevný hříšník. A svatý Pavel i s jinými hned o tom příkazaní vydal, řka: [8.26](#) Příkazujemeť pak vám, bratří, ve jmenu Pána našeho Jezakrista, abyste se oddělovali od každého bratra, kterýžby se choval neřádě, a ne podle toho naučení, kteréž přijal od nás. A jinde poroučí, řka: [8.27](#) Vyvrztež toho zlého sami z sebe.
9. Ačkoli také učí znáti a věděti to, že zlí a pokrytci, aneb tajní nekající hříšníci v církvi svaté vždycky bývali a ještě jsou i budou, až se svět skoná, jichž tou kázní Kristovou nelze ztrestati, ani jich snadně vyloučiti a dokonce odmísiti, ale Kristu Pánu samému a příchodu jeho musejí býti zanecháni. Jakož o nich sám praví: [8.28](#) že je teprv angelé v poslední den odloučí a oddělí z prostředka spravedlivých a uvrhou do peci ohnivé, kdež bude pláč a skřípění zubů.

10. Mezi tím i to znáti učí, že Antikrist, ten člověk hřícha, syn zatracení, již sedí v chrámě Božím, totiž v církvi svaté; o němž proroci^{8.29}, Pán Kristus^{8.30} i jeho apoštolé^{8.31} předpovídali, od něho vystříhali, chtějíce, aby se ho varovali a svoditi se jemu nedali.
 11. Při čemž učí znáti dvojí zlost Antikristovu: Jednu smysla neb falešného učení, proti smyslu a úmyslu Pána Krista, i Písmům Svatým, o níž apoštol takto vypravuje:^{8.32} Přijde čas, že zdravého nčení nebudou přijímati, ale podle svých vlastních žádostí sbromažďovati sobě budou učitele, aby jim uši lektali; a odvrátíť uši od pravdy a k básněm je obrátí. Druhou zlost, zlého života, kterážto jest množství hříchů ohavných a rozličných nepravostí v církvi zjevně stojících, a to svobodně bez kázně. O kterýchž apoštol dí:^{8.33} Toto pak věz, že v posledních dnech nastanou časové nebezpeční. Nebo nastanou lidé sami sebe milující, peníze milující, chlubní, pyšní, zlolepci, rodičů neposlušní, nevděční, bezbožní, nelitostiví, smluv nezdrželiví, lstiví, nestřední, plaší, kterýmž nic dobrého milo není; zrádci, přivažčiví, nadutí, rozkoší milovníci více nežli Boha, majíce způsob pobožnosti, ale moci její zapírajíce: a od takových se odvracuj. A Pán Kristus o těch časích dí:^{8.34} A tehdy se zhorší mnozí, a vespolek ae budou zrazovati a nenáviděti. A mnozí falešní proroci povstanou a svedou mnohé. A že rozmnožena bude nepravost, ustydněť láska mnohých. Ale kdož by setrval (totiž v učení jeho v těch pokušeních) až do konce, tenť spasen bude. A jinde dí:^{8.35} Běda světu pro pohoršení. A^{8.36} blahoslavený jest, kdož se nehorší na mně.
-

Devátý artikul

o služebnících církve.

1. Deváté, učí znáti služebníky církve svaté v stupních jejich rozdílných, a nejprvé, že oni jsou zborů svatých přední oudové, držící náměstenství Kristovo: Ty kdož slyší, Krista slyší; kdo zamítá, Krista i Otce jeho nebeského zamítá^{9.1}. Neb jim přísluhování slova i svátostí zřízeně svěřeno jest.
2. Potom učí, že zprávcové církve nemají sami od sebe běžeti, ale mají býti řádně ustanovováni podle příkladu a naučení Páně i apoštolského. A to tak, aby k ouřadům těm byli vybírání a povolávání z lidu věrného, Bohu poddaného, muži takoví, kteřížby mocní a silní u víře byli, bázeň Boží i dary k tomu přísluhování potřebné měli, také i obcování ctné a život příkladný vedli. A ti aby v tom i zkušeni byli, potom od starších skrze modlitbu, s postem a rukou vzkládáním potvrzení na to přijali. A o tom dí apoštol:^{9.2} Všelický biskup z lidí (totiž věřících) vzat bývá. A Timoteovi naučení dává, řka:^{9.3} Což si slýchal odemne před mnohými svědky, svěřujž to lidem věrným, kteřížby způsobilí byli i jiné učiti.
3. O takových pak kněžích aneb služebnících, i o vyvolování neb ustavování jich, kterak by se díti mělo, apoštol k Timoteovi^{9.4} a k Týtovi^{9.5} široce a světle vypisuje. Protož u nás nedopouští se žádnému kněžského ouřadu trvati, ani komu služebnostmi Pána Krista přísluhovati, leč kdožby tím řádem podle Zákona Božího k tomu přišel, povolán a ustanoven byl. Jakož se to i z starých kánonů církve světle znáti dává. A svatý Cyprian způsob toho také vypisuje: Z té příčiny služebníci nižších stupňů, zvláště jahenského, při starších našich za drahé časy chování, cvičení a zkušování, příkladem první církve, ano samého Krista Pána bývají, kterýž učedníky tři léta při sobě choval, což potom i apoštolé činivali, aby z nich potom k vyšším stupňům bráni a řízení byli muži pobožní, osvícení, svědectví hodnosti od lidu obecného i starších svých mající.

4. Při tom také učí, že povinnost ouřadu jejich, k němuž tak zřízeně postaveni jsou, tato jest: aby péči dobrovolnou o spasení duší lidských sobě svěřených měli, jim slovem Božím a svátostmi podle úmyslu a ustavení Pána Krista přísluhovali, ve všem dobrém jim ku příkladu byli, za ně se Pánu Bohu modlili, z hříchů a bludů je vyvodili, vůli Boží z Písem Svatých skrze pilné čítání a přemýšlování v nich vyhledávali. Jakož ke všemu tomu apoštolé svatí napomínají. Sv. Petr takto říká:^{9.6} Paster stádo Boží, kteréž při vás jest, opatrujíte je ne bezděk, ale dobrovolně, ne pro mrzký zisk, ale z milosti. A svatý Pavel k Timoteovi, zpravci a biskupu, dí těmito slovy:^{9.7} Ty ve všem buď bedliv, protivensství snášej, dílo kazatele konej, dokazuj toho dostatečně, že jsi věrný Kristův služebník. Opět dí:^{9.8} Buď příkladem věrných v řeči, v obcování, v lásce, v duchu, u víře, v čistotě. Dokadž k tobě nepřijdu, budiž pilen čítání a napomínání i učení. Nezanedbávej daru, kterýž jest v tobě, jenžť jest dán skrze prorocství, se vzkládáním rukou kněžských. O tom přemýšluj, v tom buď (ustavičně), aby prospěch tvůj zjevný byl všechněm. Budiž sebe pilen i učení, a v tom trvej. Nebo to čině i samého spasíš, i ty, kteříž tebe poslouchají.
5. Dále učí, že takoví kněží mají zdravé učení od Pána Krista, apoštolů jeho, a tak z Písem Svatých vzaté a jednomyslně jedním duchem kázati, podle naučení svatého Pavla, říkáho:^{9.9} Mějž jistý příklad zdravých řečí, kteréž si slýchal odemne, u víře a v lásce, kteráž jest v Kristu Ježíši. Item:^{9.10} Ale ty zůstávej v tom, čemužs se naučil, a cožť jest svěřeno, věda, od kohos se naučil: a že hned od dětinství Sv. Písma znáš, kteráž tě mohou umělého učiniti k spasení skrze víru, kteráž jest v Kristu Ježíši. A jinde dí:^{9.11} Viziž, aby přikázal některým jiného učení neučiti. A toť jest vlastně ta pravá apoštolská poslušnost a všelikého vážení hodná církev starožitnost, kteráž ne na místě neb osobách, ale na čistém, z Písem Svatých vlastně vzatém učení záleží. Kteroužto, jakož proroci, tak i apoštolé Páně pobožně se chlubívali, říkajíce: Ústa Hospodinova mluvila^{9.12}. Item: Toto Hospodin^{9.13}. A přikázal nám Kristus kázati lidu^{9.14}. Tak i do dnešního dne týchž šlepějí apoštolských následující a Písem Svatých se přidržící služebníci církve pobožně se chlubiti mohou. Kteréžto takové pravé poslušnosti kdežby nebylo, osobná poslušnost nic neváží, nýbrž podle řeči svatého Jana:^{9.15} Každý, kdož přestupuje a nezůstává v učení Kristova, nemá Boha. Kdož zůstává v učení Kristovu, tenť i Otce i Syna má. Přicháziliť kdo k vám a tohoto učení nepřináší, nepřijímejte ho do domu, aniž ho pozdravujte; nebo kdož takového pozdravuje, obcuje skutkům jeho zlým. Nápodobně i učitelé staří církve o tom zapsali; a mezi nimi sv. Jeronym píše takto: Ne ti jsou synové svatých, kteříž místa jejich drží, ale ti, kteříž skutky jejich činí. A sv. Ambrož: Dědicové Petra sv. nejsou, kteří víry sv. Petra nemají. Též Tertullian: Ne víra podle osob, ale osoby podle víry mají býti prubovány.
6. Také obzvláště tomu učí, že zpravcové duchovní aneb kněží nemají mocí světa a bezděčně, sami ani skrze jiné, k víře připuzovati, ani nad věrou a nad lidem Božím panovati, podle učení Páně i apoštolského. Nebo Pán apoštolům, anobřž všechněm věrným a pravým poslům svým pověděl:^{9.16} Víte, že knížata národů panují nad svými, a kteříž velicí jsou, panují nad nimi; ne tak bude mezi vámi, ale kdožkoli chtěl by mezi vámi býti velikým, budiž váš služebník; a kdožbykoli mezi vámi chtěl býti první, budiž služebník váš. Jako i Syn člověka nepřišel, aby jemu slouženo bylo, ale aby on sloužil, a aby dal život svůj na vykoupení za mnohé. A svatý Petr napsal:^{9.17} Ani jako panující nad lidem Páně, ale jako příkladem jsouce stádu. A svatý Pavel dí:^{9.18} Ne jakobychom panovali nad věrou vaší, ale pomocníci jsme radosti vaší. Odpůrce pak a protivníky, že mají trpělivě snášeti a je skrze zdravé učení napravovati i přemáhati Písmi Svatými. Apoštol o tom zjevně a světle poroučí^{9.19}.

7. Z kteréžto příčiny učí, aby zpravcové neb kněží pro pilnější učení Písmům Svatým, a volnější zborům Páně sloužení; (pokud nejvýš možné) byli prázdní zaměstnání a zápletek světských, poněvadž Bohu rytěrují^{9.20}.
8. Také učí, že všecken lid má takovým řádným, pobožným a věrným zpravcům s milostí dobrovolně poddán býti, jich dověrně poslouchati, jimi se při spasení zpravovati, je v slušné poctivosti míti, i všelikou povinnost svatými Písmy vyměřenou k nim zachovávat, podle naučení Pána Krista, kterýž takto mluví ráčí:^{9.21} Kdo vás přijímá, mneť přijímá; a kdož vás siyší, mne slyší. A apoštol dí:^{9.22} Povolni buďte zpravcům vašim a poslušni buďte jich; oniť zajisté bdějí nad dušemi vašimi, jako ti, kteříž počet mají vydati. Item:^{9.23} Předloženi, kteříž dobře zpravují, dvojí cti hodni jmíni buďte; zvláště ti, kteříž pracují v slovu Božím a v učení.
9. Přitom učí, že mají slušným vychováním a potřebami časnými opatrování býti, podle naučení svatého Pavla, řkoucího:^{9.24} Takt' jest i Pán nařídil těm, kteříž evangelium zvěstují, aby z evangelium živi byli.
10. Pro uvarování pak života marného, zahálevého a tak sodomského, též pro dobrý příklad jiným, a aby se naučili srozumívati těžkostem a bídám lidským, i uměli jim milostivi býti^{9.25}, učí i tomu, aby ti, kteřížby mohli, zvláště kteřížby veliké práce při lidu ještě nevedli, sami sobě rukama svýma živnosti dobývali, proto, aby k obtížení církvi nebyli, a tudy i zahalečům marným místa nedávali, následující v tom svatého Pavla^{9.26}, a pamatující na slova Pána Ježíše, řkoucího:^{9.27} Blahoslaveněji jest dáti, nežli bráti.
11. Také učí, jestližeby kterýkoli zpravce v bludy aneb v hříchy jaké upadl, aneb při ouřadu byl nedbanlivý, že má býti napravován skrze řád kázně. A nechtělby pokání činiti a naraviti, tedy aby byl vyloučen, předně od ouřadu a práce přísluhování, potom i od spolku církve neb zboru a od požívání spasení, jako služebník neužitečný^{9.28} a oud pohoršující^{9.29}, ratolest uschlá^{9.30} a sůl zmařená^{9.31}, o níž Pán praví, že se k ničemuž nehodí. Tak učil i svatý Pavel řka:^{9.32} Ty, kteříž hřeší, přede všemi tresci, aby i jiní bázeň měli.
12. Lid pak učí, aby se k takovým učitelům a kněžím bludným, neb také i hříšným, nekajícím, řádem církve vyloučeným tak zachovávali, jakž Písma Svatá ukazují. Nejprvé i Kristus dí:^{9.33} Pilně se varujte falešných proroků, kteříž přicházejí k vám r rouše ovčím, ale vnitř jsou vlci hltaví; po ovocích jejich poznáte je. A svatý Pavel dí:^{9.34} Prosímť pak vás, bratří, abyste šetřili těch, kteříž různice a pohoršení činí, na odpor učení tomu, kterémuž ste vy se naučili, a varujte se jich. Nebo takový Pánu našemu Ježíši Kristu neslouží, ale svému břichu.

Desátý artikul

o slovu Božím, zvláště o druhé částce jeho, totiž o svatém evangelium

1. A poněvadž služebníkům církve šafářství^{10.1} Nového Zákona^{10.2}, slova i svátostí, zřízeně svěřeno jest, jejichžto rtové ostříhati mají umění, a z úst jejichž na Zákon Páně vzeptání se dítí^{10.3}; z té příčiny desáté učí o slovu Božím, že jest služebnost od Krista Pána ustavená a přikázaná, v níž se zvěstuje a káže plná vůle Boží k spasení potřebná a Písma Svatými ohlášená. Pán Kristus zajisté učedníkům svým řekl:^{10.4} Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření. A svatý Petr o témž dí:^{10.5} Nám přikázal kázati a lidu svědčiti.

2. A ta služebnost že jest přednější, větší a potřebnější k spasení, nežli svátosti, podle povědění svatého Pavla, kterýž takto dí:^{10.6} Neposlal mne Kristus křtíti, ale evangelium kázati, totiž předně a prvotně. Nebo skrze samo čisté evangelium a kázání jeho víra vnitř Duchem svatým vštípena bývá, ano i pravý smysl Boží a Kristův při všech věcech spasitelných, až i při svátostech z téhož slova Božího pochází. Musíť zajisté kázání svatého evangelium všechny jiné služby předcházeti při lidu rozumu došlém, (čehož důvod při oněch obrácených, jichž bylo okolo tři tisíců^{10.7}, též při Korneliovi^{10.8} a při komorníku^{10.9}, aby mohl příkladem Filipovým každý tážán býti: Věřili celým srdcem, slušít: totiž svátostmi posloužiti, kdyžby víra v srdci štípena byla. Neboť bez slyšení Božího, jenž jest moc Boží k spasení^{10.10}, k víře a k spasení vědomě nepřijde, podle co apoštol dí:^{10.11} Víra z slyšení (totiž pochází) a slyšení skrze slovo Boží. A opět:^{10.12} Kterak uvěří tomu, o němž neslyšeli?
 3. Z kteréžto příčiny naši kněží největší péči o to mají, aby v našich křesťanských shromážděních pilně slovo Boží bez přimíšení přílepků, neb ustanovení a nálezků lidských, lidem kázali. Pročež i evangelia svatá i jiná písmena podle zvyku starobylého, jazykem srozumitelným a přirozeným čítají, a lid k slyšení slova Božího do zborů s pilností choditi učí, aby pilným učením a kázáním evangelium svatého lid nejprvé pokání a víře před sloužením a užíváním svátostí vyučovali, a tudy jej k přijímání svátostí způsobovali. A tak též při sloužení svátostmi i po službách vyučují hodnému chození v povoláních jejich, podle toho, což Pán dí:^{10.13} Učíte je zachovávatí všecko, což sem koli přikázal vám.
 4. Přitom také velmi potřebně a pilně učí, aby rozdíl znám byl mezi přísluhováním Zákona Starého a přísluhováním Zákona Nového neb evangelium: Totižto, že přísluhování Zákona Starého jest přísluhování litery zabíjející, smrti a pomsty, anobř přísluhování pomíjející; ale přísluhování Zákona Nového aneb evangelium svatého jest přísluhování spravedlnosti, života a ducha slávy, skrze Pána Jezukrista, přísluhování milosti a smlouvy nové. O čemž apoštol dí:^{10.14} Litera zabíjí, ale duch obživuje. A Pán Kristus praví:^{10.15} Slova, kteráž já mluvím vám, duch a život jsou.
-

Jedenáctý artikul

o klíčích Kristových

1. Jedenáctý artikul učení jejich jestiť o klíčích Páně, o nichž Pán dí k svatému Petrovi:^{11.1} Toběť dám klíče království nebeského. Ti pak klíčové jsouť zvláštní služebnost moci Kristovy a Ducha jeho sv., služebníkům a církvi neb zborům Páně do skonání světa svěřená, věřícím milost, věřícím hněv Boží svědčiti, a to obecně neb obzvláště, do domu Božího, to jest, k losu svatých vědomě přijímati, aneb z něho vyháněti, a tak berlu království Kristova služebně v rukou držeti a jí k zprávě ovcí Kristových užívati.
2. Jestiť tedy vlastnost klíčů Kristových nejprvé, otvírati a rozvazovati, to jest, věřící a kající v svědomích jejich v Kristu pokojiti, hříchů odpuštění jim svědčiti, v jisté naději spasení chovati, a tak jim nebeské království otvírati, proti pokušením všelijakým posilňovati a zmocňovati. A to vše na místě Páně, ne od sebe, od něho, ne svou mocí, ale jeho^{11.2}, jako šafáři tajemství Božích a služebníci, toliko slovem i svátostmi jeho, buď žeby přitom užili ceremonií případných, jako vzložení neb dání rukou, anebo též i bez nich. Na druhou stranu vlastnost a moc klíčů Kristových jest, zavíratí a svazovati, totiž z poručení Kristova a z moci ouřadu od něho svěřeného (jenž moc a berla jest)

všechněm nevěřícím, hříšníkům nekajícím atd. hrozný soud a nesnesitelný hněv Boží svědčítí, ortele jeho vynášeti, a tak slovem Páně podle míry provinění trestati, od požívání svátosti odkládati a odlučovati, ze spolku církve vyháněti a summou, království nebeské jim zavíratí.

3. Tuto moc berly a Ducha svého na místě svém poroučeje a svěruje Pán apoštolům svatým (a tak všechněm zřízeným služebníkům církve) takto povědítí ráčil:^{11.3} Jakož mne poslal Otec, tak i já posílám vás. A hned zatím doložil: Přijměte Ducha svatého; kterýmžkoli odpustili byste hříchy, odpouštějíť se jim, a kterýmžkoli zadrželi byste je, zadržánit' jsou. Také i příklad skutečný užívání moci klíčů, jakž při jiných ukázán, tak i při onom Korintském^{11.4} hříšníku, kteréhož svatý Pavel spolu s tím zbořem, mocí Pána Jezukrista a Ducha jeho, vyloučil a satanu dal; a zase, když mu Bůh pokání činiti dal, od svazku hřícha ho rozvázal a rozhřešil, k obcování svatých a svátostí do církve zase přijal, a tak mu království nebeské otevřel.^{11.5} Odkudž se znáti dáva a naši učitelé o tom tak učí, že tito klíčové, aneb tato služebnost Páně dána jest prvotně zprávcům církve neb kněžím^{11.6}; potom také spolu i každému zboru křestanskému, většímu neb menšímu. O čemž Pán Kristus dí k zborům:^{11.7} Amen pravím vám, cožkoli svázete na zemi, budeť svázáno i na nebi; a cožkoli rozvázete na zemi, budeť rozvázáno i na nebi. A málo níže dí:^{11.8} Nebo kdežkoli shromáždí se dva neb tři ve jmenu mém, tuť jsem já uprostřed nich.
4. Také učí tomu, aby každý křesťan, kolikrátžby koli potřeboval těch klíčů Páně, dověrně jich k sobě užíval od zprávců toho zboru neb té třídy, k níž náleží, jako od samého Pána Krista, poněvadž jim od něho svěření jsou, nepochybně o tom věře, že službou moci té Kristovy hříchové se mu odpouštějí; jakož sám Pán dí:^{11.9} Kterýmžkoli odpustili byste atd. Item:^{11.10} Kdož vás slyší, mne slyší; a kdož vás (totiž v tom a v té potřebě) má, mneť přijímá. A zase: kdož vámi pohrdá, mnou pohrdá.
5. Také učí i skutečnou práci o to, aby těch klíčů Páně zprávcové neb kněží ne jinak užívali, než toliko podle úmyslu a vůle Kristovy zjevně slovem jeho oznámené, a podle jistých a místných úsudků jeho; a nikoli jich neužívali podle zámyslu lidských, aneb podle vůle a náchylnosti své (nebt' by tu klíč bloudil); aby se na nich nenaplnila ona hrozná řeč Boží, řkoucí^{11.11}: K vám přikázání toto vztahuje se, o kněží! neuposlechneteli a nesložitelí toho v srdci svém, abyste dali slávu jmenu mém, praví Hospodin zástupů, za jisté že posli na vás zlořečenství, a zlořečítí budu požehnáním vašim, anobř již sem zlořečil každému z nich; nebo ste nikoli nesložili toho v srdci.

Dvanáctý artikul

o svátostech vůbec

1. O svátostech pak učí, že jsou svatá, zevnitřní, živelná a viditedlná znamení, slovem Božím posvěcená a vysvědčená, k vyznamenání a k svědectví duchovních a neviditedlných milostí a pravd těch, jichž jmena mají a jimiž posvátně jsou. A ty toliko dvě, totiž křest a večeří Páně vyznávají. [Sv. Augustin dí : Svátosti, totiž svatá znamení.]
2. Kterýchž žádný z lidí pouhých neustanovil, aniž ustanoviti mohl, ale sám Pán a Bůh, Ježíš Kristus, jemuž Otec všecky věci v ruce dal.^{12.1}
3. Ustanovil je pak a vydal z veliké a spasitedlné církve své i všech věřících potřeby, aby jakož slovem kázaným, tak i skrze jejich posvátnost patrnou služba se dála k víře, a aby vůle Boží dobře libé jistoty a pečeti byly, pravdy vyznamenané osvědčovaly, i jich

k víře podávaly, jako i slovo Boží. Lid pak věřící přijímáním jich milost a pravdu jimi svědčenou aby věrou přijímal, ji sobě přivlastňoval, v ní se ujišťoval, Bohu se zase oddával, posvěcoval, a jako přísahou svatou zavazoval, k sloužení jemu samému; vespolek pak se pojil a vázal jakož v jeden duch, tak i v jedno^{12.2} tělo církve, svatého obecenství a lásky. A tak mohou svátosti sloužit (jako i obřizka sloula) smlouvy^{12.3} posvátné mezi Bohem a církví. Item: služby neb přísluhování k víře a lásce svaté, jimiž se děje pojení neb součastnění Boha a Krista Pána s lidmi věřícími, a lidí s Kristem Pánem, i jedněch s druhými vespolek v těle duchovním svaté církve. Skrze něž Kristus a Duch jeho, jako i skrze slovo, dělá při věřících (to jest při těch, jenž je hodně přijímají) tu předrahou účastnost; aniž nechává jich býti pouhými a prázdnými toliko službami, ale což ony zevnitřně vyznamenávají, podávají i svědčí, to on při věřících a hodně užívajících vnitřně, mocně a spasitelně působí, totiž svědomí očišťuje, rozvlažuje, sytí, napájí i obživuje.

4. A protož kdožby jimi pohrdali, jich sobě zomyslně nevážili, je lehčili, aneb jich jakž koli zle užívali, ne podle vůle a rozkazu Páně, takoví všickni že těžce hřeší proti Pánu Kristu ustaviteli jich, i škodu při spasení svém trpí velikou. O čemž i Canon svědčí: Jestliže kdo do církve neb shromáždění Božího přichází, a Svatých Písem poslouchá a z bujnosti odvrací se od společného užívání svátosti, vyvržen má býti z církve obeoné spalečnosti.
5. Jestližeby pak kdo chtěl svátosti tak podle vydání a ustavení Páně rád užívat, a všakby nemohl toho bezelstně dojít, jako žeby někdo byl u vězení, neb žeby nemoc překažila, neb žeby někde v cizím národu mezi protivníky pravdy byl: takový a v tom způsobu postavený, kdyžby jen evangelium svatému cele a pobožně živ jsa, v tomby dokonal, že i bez užívání svátostí spasen býti může a bude. O čemž i svatý Augustin pověděl: Co strojíš zuby a břicho? věř, a již si jedl; poněvadž svátosti s výminkou jsou k spasení potřebné.
6. Také učí, že svátosti samy z sebe a sebou, ex opere operato, to jest, tím samým zevnitřním skutkem, totiž podáváním a přijímáním neb požíváním jich, žádnému (kdožby prvé vnitř Duchem svatým obživen nebyl, a jakž říkají, dobrého hnutí v sobě neměl), nedávají milosti, ani víry ospravedlňující a obživující; a tak neospravedlňují, v duchu vnitř neobživují, znovu nerodí. Neboť musí víra při lidech rozumu užívajících předcházeti^{12.4}, skrze niž Duch svatý člověka obživuje, osvěcuje a v srdcích dobrá hnutí činí; a bez té víry není ospravedlnění ani spasení, aniž co k tomu svátosti samy z sebe prospívají. Jakož se toho důvodově v Písmě Svatém nalezájí, a zvláště na Jidášovi, (kterýžto od samého Pána Krista svátost přijímal, ano i kazatelem byl, avšak předce d'ábel, pokrytec, zatracenec zůstal, svátost ho nenapravila ani mu co k spasení pomohla). Též na Ananyášovi a manželce jeho^{12.5}, kteříž od samých apoštolů pokřtěni byli, a bez pochyby i Večeře Páně požívali, avšak předce v svazku zlosti a nepravosti, i také ve lži proti Duchu svatému zůstali, a svátosti toho zlého od nich neodjaly; jim víry ospravedlňující (kteráž ve všem napravené, upřímé a Bohu poddané srdce činí, ano i svědomí upokojuje,) daly. Podobně jako obřizka a oběti Zákona Starého víry té obživující neb ospravedlňující nedávaly, a bez té lidem nic k spasení a k ospravedlnění neprosplávaly; jakož o tom svatý Pavel dotýká^{12.6}, a Abrahama ku příkladu přivodě praví: že tu víru a spravedlivost prvé měl, nežli se obřezoval. A o lidu Izraelském podobně svědčí: ^{12.7} že všickni též byli pokřtěni, týž pokrm duchovní jedli, a všickni týž nápoj duchovní pili; avšak ne ve mnohých z nich zalíbilo se Bohu, ale s tím se vším nehodní a od Boha zavržení zůstali. Nebo jestliže kdo mrtvý a nehodný přistoupí k svátostem, onyť jistě života ani hodnosti jemu nedadí, alebrž větší vinou hřícha takový nehodný se obtíží; jakož apoštol mluvě o Večeři Páně^{12.8} zjevně to ukazuje, když takto

dí: Kdokoli jedlby chleb tento a pil z kalicha Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně. A opět o takovém dí: Že odsouzení sobě jí a pije.

7. Naposledy i tomuto učí, že svátosti nikdy netratí, ale vždycky mají moc svou z Kristova ustanovení, svědčiti, jistiti a jako pečetiti, hodným přítomnou milost a spasení, nehodným pak vinu a zatracení; buďte ony pak přísluhovány a podávány od kněze dobrého a ctného, neb hříšníka tajného a pokrytého. Augustin svědčí: Věc neb pravdu svátosti sám Bůh dává; svátosti podávají dobří i zlí, totiž služebníci. A dokavadžby takoví pokrytci a zlí služebníci v nešlechetnostech svých zjevení a trestání nebyli, a kázeň církve menší neb větší, až (byliliby zarputilí) i vyloučením konečným na ně zřízeně by nedošla; svátostí, kterýmiž oni posluhují, když toliko to činí podle vůle, rozkazu, smyslu a ustanovení Pána Krista, má od nich požíváno býti. Ačkoli služebníkům církve potřebí se v tom opatřiti, aby jiným sloužice sami zavržení nebyli^{12.9}. Item: ^{12.10} Aby svatého psům nedávali a perel před svině nemetali. A lidu tolikéž třeba s pilností prohlednouti, aby svátostí k soudu a obvinění nepřijímali.^{12.11}
-

Třináctý artikul

o křtu svatém.

1. O křtu svatém učí věřiti a vyznávat, že jest svátost první Nového Zákona, od Krista Pána ustanovená a služebníkům věrným k přísluhování jí církvi svaté vydaná, záležející v zevnitřním obmytí vodou ve jméno Trojice svaté, k vyznamenání, k svědectví i k ujištění zevnitřnímu, obmytí vnitřního skrze Ducha svatého od hříchu přirozeného i jiných, a k uptání se dobrého^{13.1} svědomí. A pro tu příčinu křest slove svátost nového rození^{13.2}, neb obmývání vodou čistou slovu života. Nebo my věříme, že což se skrze svátost křtu k evangelium svatému přidanou zevnitř vyznamenává a svědčí, že to Pán Bůh vnitřně dělá, to jest hříchy obmývá^{13.3}, spasení působí^{13.4} a znovu rodí, církev svou koupelem neb křtem vody^{13.5}, v slovu života očistí, v Syna svého oblačí^{13.6}, hříchům pohřbuje^{13.7}, je snímá^{13.8} a dobré i pokojné svědomí^{13.9} svědčí. Nebo křest není zevnitřní špíny smytí, ale dobrého svědomí k Bohu dotázání. A pro ty užítky křest svatý církvi vydán jest, jímž služebníci věrní mají přísluhovati, a věrní mu zřízeně obcovati, jednou v službě; ale v pravdě po všechny dny života svého.
2. Také učí, že ač křest svatý za první církve nejobyčejněji lidem rozumu došlým k jejich vlastnímu víry vyznání přísluhován býval, podle poručení Páně,^{13.10} avšak že tou služebností i dítkám, poněvadž i ony v počtu lidu Božího a v smlouvě Boží^{13.11} zahrnuty jsou, má slouženo býti na spasení a Kristu jich posvěcování, podle oné řeči jeho: ^{13.12} Nechte dítek jíti ke mně a nebraňte jim, nebo takovýchť jest království nebeské. Protož kněží naši na tu řeč Páně i jiná, mnohá svědectví a zaslíbení dítkám činěná, (zvláště majíce i výborný příklad na oné staré služebnosti Bohem vydané^{13.13}, totiž obrízce, kteráž ne k samým rozumu došlým, ale také i k dítkám přináležela) dítky doufanlivě křtí, jméno svaté Trojice, znamení a svědectví toho jim přivlastňující, což jim od Pána vlastními jeho slovy přisvědčeno jest. Nebo tak Kristus bez výminky, ne o některých jen, ale hned o všech lidech vůbec přikázal říka: ^{13.14} Učte všechny národy, křtíce je ve jméno Otce, i Syna, i Ducha jeho. A taktéž i nad dítkami to přesvaté jméno^{13.15} vzýváno bývá, v němž samém jest spasení.
3. Také učí, aby ti, kteříž v dětinství jednou právě pokřtěni bývají, když k letům rozumným přicházejí, známosti křtu svatého, ovšem víře svaté křesťanské (bez níž křest platen by nebyl) pilně se učili, aby ji potom vlastními ústy svými před Bohem a

církvi jeho dobrovolně vyznati^{13.16}, k ní se přiznati, i v ní své Pánu posvěcení obnoviti mohli, kdyžby ku požívání stolu Páně připuštěni býti žádali. A tyť, kteříž tak tomu vyučení jsou, v té smlouvě křtu svatého naši zprávcové ochotně v péči pastýřskou přijímají, v milosti a pravdě křtu svatého je utvrzují, k rytířství víry jich probuzují, a tak jim k užívání svátosti Večeře Páně zřízené právo dávají. Jakož toho všeho na první církvi^{13.17}, mistryni výborné, zjevní příkladové i důvodové jsou. Nebo, byť pak kdo i křtu Kristova právě došel a skrze něj s Kristem v smrt jeho k novému životu pohřben byl, jestližeby potom (byllyby živ) podle učení evangelium svatého nikdy víry pravé v Krista Ježíše a lásky bratrské ke všem Pánu posvěceným neprokazoval, a hodně v svém povolání k Bohu i k bližním nechodil, naděje živé k věčnému životu neměl: takový jistě na prázdno křest svatý v službě zevnitřní přijal, a jméno svaté Trojice nadarmo jest nad ním při křtu vzýváno.

4. Naproti tomu, jestližeby člověku rozumu užívajícímu, neb i dítěti služby křtu svatého dojít se nedostalo, kdyžby toliko zoumyslně tou služebností pohrdnuto, neb jí zanedbáno nebylo, a kdyžby při dorostlém našla se víry živé, kajícího života a rodu nového jistá znamení; dítě pak také byloby rodičů věřících a o křest svatý i pravdu jeho věrně pečujících, avšak mezi tím pro nevyhnutelné překážky nemohloby k tomu přijíti, aby takovému velikému neb malému člověku křtem poslouženo bylo, ažby ho třeba smrt dříve zachvátila: tedy pro tu samu příčinu (žeby tak v službě křtu svatého nedošel) o spasení jeho pochybovati nenáleží, podle toho, že k svátostem a zevnitřnímu jimi přísluhování milost Boží přivázána není. Jinak musily by všechny dítky, kteréž před přijetím obřizky zemřely, proti zjevné smlouvě Boží a slibu Abrahamovi učiněnému,^{13.18} (budu Bohem tvým i semene tvého po tobě) zatraceny býti, což odstup. Ti pak, kteříž na poušti Bohu se zpronevěřili, modlářství hanebné páchali^{13.19}, na Boha reptali^{13.20}, jeho pokoušeli^{13.21}, proti služebníku Božím Mojžíšovi se rotili^{13.22}, musili by proto samo, že svátostem zevnitřně obcovali^{13.23}, spasení býti; proti čemuž zjevně Duch Páně mluví:^{13.24} že ne ve mnohých z nich (t. j. z těch, kteříž těm službám obcovali) zalíbilo se Bohu, pročez i zhynuli na poušti. Lotr také pozdě kající, ačkoli křtu sv. nepřijal, ovšem druhé svátosti neužíval, avšak Kristus sám v jistotě spasení ustavil, řka:^{13.25} Dnes se mnou budeš v ráji. Svátostiť jistě samy z sebe spasení lidem nedávají, než toliko zevnitřně k němu slouží a je ujišťují, a tak ne příčiny, ale jistoty a pečeti jeho jsou. Ne tak tedy prostě pro neužívání jich, (což se často z nevyhnutelných příčin stává) ale pro zoumyslné jimi pohrdání lidé škodu na svém spasení snášejí, nebo takové zoumyslné nevážnosti Bůh bez pomsty nechati nemůže.

Čtrnáctý artikul

o Večeři Páně.

1. Čtrnácté, učí srdcem věřiti a ústy vyznávatí o večeři Páně, že jest svátost druhá Nového Zákona, od Krista Pána na poslední Večeři vlastními slovy jeho ustavená, totiž chleb a víno, tělem a krví jeho vysvědčené, apoštolům a tak vši církvi k společnému smrti jeho pamatování a jí zřízenému užívání až do skonání světa vydané. A o tomť vypisují evangelistové^{14.1} zvláště pak svatý Pavel, jehož slova i podnes znějí takto: Já^{14.2} zajisté přijal sem ode Pána, což i vydal sem vám, že Pán Ježíš v tu noc, v kterouž zrazen jest, vzal chleb, a díky činiv lámal, a řekl: Vezměte, jezte, to jest tělo mé, kteréž se za vás láme; to činite na mou památku. Takž i kalich, když povečeřel,

řka: Tento kalich jest ta nová smlouva v mé krvi; to číňte, kolikrátkoli pítí budete, na mou památku. Nebo kolikrátž byste koli jedli chleb tento a kalich tento pili, smrt Páně zvěstujete, dokavadž nepřijde. A protož kdokoli jedlby chleb tento a pil kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně. Zkusiž tedy sám sebe člověk, a tak chleb ten jez a z toho kalicha pí. Nebo kdož jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, nerozsuzuje těla Páně. Protož mezi vámi jsou mnozí mdlí a nemocní, a spí mnozí; ježto kdybychom sami rozsuzovali, nebylibychom souzeni. Ale když býváme souzeni, ode Pána býváme poučováni, abychom s světem nebyli potupeni.

2. A z toho tímž srdcem věřiti a ústy vyznávati učí, že ten chleb večere Páně jest tělo Pána Jezukrista, kteréž jest za nás na smrt vydáno; a též kalich neb víno v něm že jest krev Pána Krista, kteráž jest za nás vylitá na odpuštění hříchů. A to podle zjevných slov od Krista Pána pověděných: To jest tělo mé; to jest krev má. Kterážto slova nemají o jiném žádána býti, než vlastně o chlebu a kalichu Páně. O těle pak a krvi Páně když mluvíme, o jiném nějakém těle rozumíme, nežli o tom vlastním, pravém Kristovu, kteréž jest mukami svými za pokrm připravoval; a o krvi, kterouž jest štědře z těla svého vyléval a za nápoj způsoboval církvi své. Neboť jest Pán jiného přirozeného těla a krve neměl.
3. Protož kněží naši učí, že mimo ta slova od Pána Krista pověděná, jimiž chleb obzvláště tělem svým, a víno obzvláště krví svou býti oznamuje, svědčí i ustavuje, nemá žádný svého přidávati, ani co od nich odjímati; ale tak, jakž sama v sobě znějí a jakž vlastnost svátosti toho vyhledává, každý dlužen jim věřiti; na pravo ani na levo se neuchyluje.
4. Avšak smysl víry té vysvětlujíce, dále učí, že ačkoliv chleb tělem Páně z vysvědčení jeho, a víno krví jest; však podstaty své přirozené oboje to netratí ani nemění, ale chleb chlebem, a víno vínem zůstává, jakž to obé tak Písmo Svaté nazývá. A učitelé církve staré také tak vyznávali. [Gelas papež takto praví : Svátost těla a krve Kristovy Božské jistě věci jsou; pro kteroužto příčinu skrze ně i Božského přirození býváme učiněni oučastníci, avšak přece nepřestává býti podstata neb přirození chleba i vína.] Sic jinak svátosti nebylyby svátostmi, kdyby živel v nich býti přestal; poněvadž když k živlu přistupuje slovo; bývá svátost, jakž i svatý Augustin napsal: Přichází slovo k živlu, a stává se svátost. A Irenaeus píše: Když kalich a chleb Páně přijme, aneb připojené k sobě má slovo Boží, bývá svátost krve a těla Páně. Protož to mluvení, chleb jest tělo a kalich jest krev Páně, jest posvátné, aneb svátostem vlastní a obvyklé, aby totiž ty dvě věci tím, čímž z přirození svého jsou, přece zůstávaly, avšak posvátné také tím byly, což vyznamenávají a svědčí; však ne z přirození svého, ani přirozené, ale z mocného ustavení a vysvědčení Kristova. Což svatý Pavel výborně vysvětluje řka: Kalich dobrořečení, kterémuž dobrořečíme, zdaliž není společnost krve Kristovy? A chleb, kterýž lámeme, zdaliž není společnost těla Kristova. Jakož pak tak i učitelé prvotní církve svaté zjevně a světle psali, a mezi jinými Augustin svatý napsal takto: Pán neostýchal se říci: To jest tělo mé, podáváje znamení těla svého. A Theodoretus píše: Viditedlná znamení pojmenováním těla a krve poctil Pán, ne přirození jich proměňuje, ale milost k přirození připojuje.
5. Užíváno pak bývá svátosti této od zlých i dobrých; ale jesti' to věrným k životu, nevěrným pak k soudu a k obvinění. A ač přijímají pravou svátost^{14.4} zevnitřně, však sami v Krista věřící pravdu svátosti^{14.5} duchovně, skrze víru a tak spasitedlně, bez čehož hodnoty k užívání posvátnému není. Nebo tím způsobem v Krista vštípení i k tělu jeho připojení bývají. Jakož pak jsou dvě věci v té svátosti, takť jest i dvojí způsob požívání též svátosti; jeden posvátný, kterýmž dobří i zlí a druhý duchovní, kterýmž sami dobří požívají. Jakož Augustin svědčí: Dobrý přijímá svátost i pravdu svátosti, zlý pak svátost a ne pravdu svátosti. Pročež i onen Maurus, biskup

Moguntský napsal: Svátosti ústy užíváno bývá, mocí pak svátosti vnitřní člověk bývá sycen. A tuť se děje pravé sjednocení a součastnění Krista Pána s svatými; a též svatých, církve těla duchovního, jedněch s druhými. Jakož apoštol dí:^{14.6} Jeden chleb, jedno tělo mnozí jsme, všichni zajisté z jednoho chleba jíme. O čemž i Augustin takto píše: Pokrm ten jísti a ten nápoj píti, jest v Kristu zůstávati a Krista v sobě zůstávajícího míti. A podle toho, kdož nepřebývá v Kristu, a v kom nepřebývá Kristus bezevší pochybnosti, ani nejí duchovně těla jeho, ani nepije krve jeho, jakžkoli tělesně a viditedlně jí a pije svátost těla a krve Kristovy.

6. Také dále učí tomu, že s tou služebností neb svátostí Páně nic jiného nemá činěno býti, než to, což jest od samého Pána Krista oznámeno, ustaveno a zjevně přikázáno, kterýžto podáváje učedníkům svým obzvláště chleba, těmito přesvětlými slovy svými přikázati ráčil: Vezměte a jezte. Též podáváje obzvláště kalicha poručil: Píte z něho všickni. A tak podle toho přikázání Páně učí, že tělo a krev Pána Ježíše Krista má toliko rozdávano od služebníků církve, a společně od věřících křesťanů přijímáno býti; a nemá býti za živé neb mrtvé znovu obětováno, ani ku poctě a pokloně vystavováno neb pozdvihováno, ani sem neb tam pověrně nošeno a v nějakých skrýších schováváno.
7. Majít' pak obědvě částky svátosti té odevšech přijímány býti, obzvláště chleb, a obzvláště kalich Páně svatý. Jakož tak každé to obzvláště ode Pána podáváno, ustaveno i všem vůbec vydáno jest. A takť i od církve svaté prvotní učeno i požíváno bylo celé svátosti, v obojí částce její. Čehož i onen canon důvodem býti může, jehož jsou slova tato: Shledali sme pak to, že někteří přijmouce částku toliko svatého těla, od kalicha svaté krve se zdržují, kteřížto (poněvadž nevím, jakou pověrou učí se vázati) neb ať celou svátost přijímají; aneb celé ať jest jim zbráněno. Kdožby pak mimo toto zřízení a přikázání Páně co jiného s tou svátostí všetečně působil, že ten proti Pánu Kristu, ustaviteli jejímu, a vůli jeho svaté, zjevně od něho oznámené a vysvětlené, těžee hřeší.
8. Také učí, že ta svátost neb služebnost Kristova má přijímána býti bez klanění a pocty Božské jí činění, však s vážností a uctivostí náležitou, a zvlášť s tou největší, jenž jest zkušování sebe, kteráž jest Pánu Kristu přítom nejpríjemnější a člověku nejužitečnější; kteréžto i svatý Pavel prvotní církve vyučoval i k ní napomínal, takto říka:^{14.7} Zkusíť sám sebe člověk, a tak chleb ten jez a z toho kalicha pí; nebo kdož jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, nerozsuzuje těla Páně. A jinde dí:^{14.8} Sami sebe zkušujte, jsteli u víře, sami sebe ohledujte. Čili sami sebe neznáte, že Ježíš Kristus jest v vás? leč ste snad zavrženi? Modlíme se pak Bohu, abyste nic zlého nečinili. Kdožby pak bez toho zkušování a té hodnosti přistoupil a sebe prvě neohledal, jakou víru o tom má, a jakým úmyslem k té svátosti přistupuje, i jak se k tomu připravil, žeby takový svrchovanou neúctu a potupu té svátosti, ano celému ustavení Kristovu činil. Jakž i Bernart svatý o té věci takto napsal: Svátost jakož k životu přijímá ten, kdož hodně přijímá; tak k soudu a k smrti přijímá nehodný. Pravdy pak svátosti žádný nepožívá, jedině hodný a způsobilý. Svátost zajisté bez pravdy jest smrt. Pravda pak svátosti, také i krom a bez svátosti, život věčný jest. Protož naši kněží žádného k té svátosti nepouštějí, žádnému jí nepodávají, než toliko ty a těm, kteříž se tak pobožně a náležitě, s mnohým a bedlivým sebe zkušováním způsobují, a což na nich jest, připravují.
9. Když pak Večeře Páně užíváno bývá, aneb posluhování tou svátostí díti se má, tedy příkladem prvotní církve o Pánu Kristu, o milosti skrze něho a v něm učiněné hříšným, zvláště o smrti a vylití krve jeho, a o způsobení skrze to vykoupení a spasení připomínají, zvěstují a káží. Potom modlitby se vším lidem k Bohu důvěrně přítom za hodné přijímání činí, za tím rozhřešení svaté zřízení svědčí, lid v dověrnosti utvrzují, slova ustanovení Páně, jimiž tu svátost ustanoviti ráčil, připomínají, k nábožnému

rozsuzování tajemství toho, i k opravdovému a horlivému dobrodiní Božích rozvažování vzbuzují a potom s vážností rozdávají. Lid věřící, s díky činěním a a chválami nejobecněji klečící, (a však bez všelijaké modloslužby a pověr) s vážností nábožně přijímají, písničky duchovní chvalitebné a smrt Páně zvěstující, i všecka dobrodiní jeho připomínající, spolu radostně zpívají. A to vše podle naučení Písem Svätých, zvláště podle toho, jakž Pán dí:^{14.9} To činite na mou památku. A sv. Pavel:^{14.10} Kolikrátž byste koli jedli chleb tento a z kalicha toho pili, smrt Páně zvěstujete, dokavadž nepřijde.

Patnáctý artikul

o případných věcech, to jest o ustanoveních, řádích, obyčejích a ceremoních církve, i o svobodě křesťanské.

1. O věcech případných, ustanoveních lidských, řádích a obyčejích dobrých učí, že ač jsou menší a méně potřební, než darové služební, neboť pro služebné a pro pomoc jim zřízeny a ustavovány bývají, avšak v lidu křesťanském mají držání a ostříhání býti, při obecném a křesťanském náboženství a v společném obcování, podle učení svätého Pavla řkoucího^{15.1}: Všecko slušně a podle řádu at' se děje [mezi vámi]. A málo výše dí:^{15.2} Nenit' Bůh původ různice (neb neřádu) ale pokoje.
2. Avšak dokládají, že v tomto obmezení a míře zachovávati je sluší, aby za podstatné k spasení, a za službu neb poctu Boží jim zřízenou bez výminky držání nebyli, lidských svědomí víc než přikázání Boží aby nevázáli, a před nimi ne předčili; ale pro dobré toliko poctivosti a řádu ostříhání byli, svobody křestanské, Kristova ducha a víry nerušili, lásky pak nekazili. A zase, aby pod zámyslem neb titulem svobody křesťanské žádný z řádů pobožných, dobře sloužících, se nevytahoval.^{15.3}
3. Míni se pak svoboda křesťanská 1. osvobození skrze Krista od služby hřicha,^{15.4} a klatby zákona^{15.5} i jha jeho. 2. Přijetí Ducha svobodné vůle^{15.6} synů Božích^{15.7}: aby ochotně skutky víry k Bohu a lásky k bližním navracoval, a zákonem lásky raději dobrovolně, nežli z mušení vázán byl. 3. Nebýti svědomím zavázán k žádným zákonům lidským, zároveň jako (ovšem výše nežli) k přikázáním Božím, a nedati sobě jimi cejchovati svědomí.^{15.8}
4. Protož učí, že žádní řádové a obyčejové lidští, kteřížby koli čest a slávu Pána Krista a milost jeho zastěhovali, odjímali, lid od pravé čisté víry jeho odvodili, a krátce, pro kteréžby se přikázání Božská rušila, opouštěla, zmenšovala, a slovo Boží se v své čistotě a pravdě neužívalo: nemají nikoli držání a zachovávání býti, ale že v mají býti opouštění a dokonce zavržení. Nebo Pán Kristus ony Faryzey a Zákonníky pro taková ustanovení a řady i ostříhání jich přísně trestal, řka:^{15.9} Dobře o vás pokrytcích prorokoval Izaiáš, jakož psáno jest:^{15.10} Lid tento rty mne ctí, srdce pak jejich daleko jest odemne; ale nadarmoť mne ctí, učice učení, kterážto nejsou než ustanovení lidská. Nebo opustivše přikázání Boží, držíte ustanovení lidská. A svätý Pavel od takových nálezků vystříhá, řka:^{15.11} Hled'tež, aby vás někdo neobloupil moudrostí světa a marným zklamáním, uče podle ustanovení lidských, podle živilů světa, a ne podle Krista. O čemž také v právích duchovních takto stojí psáno: Obyčej neb zvyklost chválíme, však tu, kterážby proti křesťanské víře nečelila.

5. Protož kněží naši tomu učí, aby toliko ti řádové a obyčejové dobří zachovávaní byli, kteřížby v lidu křesťanském vzdělávali jedinou pravou víru^{15.12}, poctu Boží, svornost, lásku a pokoj právě křesťanský^{15.13}; již pak buďte taková ustanovení od sněmů církevních neb biskupů, a od kohožkoli pošlá neb ustavená, aby sobě lid věřící tím nic nepřekážel, ale jich (jestliže však dobří jsou) k dobrému užíval, na Boží věci vždy větší a přednější pozor máje a toho se bedlivě vystříhaje, aby jimi od lepších a přednějších věcí odveden nebyl. Neboť ty přednější věci Boží vždycky přední místo před lidskými míti mají, a člověk křesťanský jimi toliko samými v svém svědomí vázán býti má. Nebo i sám Pán Kristus starším židovským ustanovení svá před přikázání Boží stavějícím, zuřivě domlouvati ráčil, řka: Opouštíte to, což jest v Zákoně, totiž soud a milosrdenství a věrnost; tyto věci měli ste činiti, a oněch neopouštěti.
6. Jakož pak i u nás mnozí starobylí obyčejové podnes se, pokudž možné jest, zachovávají. Zvlášť někteří postové, sváteční dnové, jitřně, nešpory, neděle, hody a slavnosti skutků Kristových, jako: narození, umučení, vzkříšení atd. Také i památky svatých, jako: Panny Marie, apoštolů i mučedníků Kristových, zvláště těch, o kterýchž se zmínka činí v Zákoně Páně, a to vše pro slávu a poctu Boží, i pro vzdělání církve skrze kázání slova Božího. A ač ne všech obyčejů zároveň s jinými ostříhají (jakož pak jest i nemožné, všudy v křesťanstvu jednotejné řády a obyčeje neb ceremonie míti a zachovávat), však proto žádnému dobrému a pobožnému řádu se neprotiví, aniž, protiviti se a skrze to roztržek činiti oumysl mají, byť pak někteří i nevelmi potřební byli, kdyžby toliko proti Pánu Bohu a počtě jeho nečelili, a víry v Krista Ježíše (kteráž sama ospravedlňuje) neumenšovali.
7. Ačkoli učí, že mnohými zbytečnými a obtěžujícími ustanoveními, podobně jako pod zákonem Mojžíšovým bylo, nesluší církve obtěžovati. Nebo Pán Kristus pro ně Zákoníkům tvrdě mluvil, řka:^{15.15} I vám zákoníkům běda, nebo obtěžujete lidi břemeny nesnesitelnými. A Apoštolé toho zbraňovali, jakož svatý Petr o nich k některým řekl:^{15.16} Proč pokoušíte Boha, vzkládajíce jho na hrdlo uředníků? A svatý Pavel dí:^{15.17} Nezapletejtež se zase v jho služebnosti.
8. Také učí znáti; že ustanovení lidská nemají míti věčného a nepohnutelného zákona; ale že, jakož od lidí z hodných příčin se ustanovují, tak též z hodných příčin rušena a měněna býti mohou beze všeho hříchu, a to podle příkladu apoštolského, kteřížto, ačkoli ustanovení starších přestupovali, když neomytýma rukama jedli^{15.18} a s jinými se nepostili^{15.19}, však přece v tom bez hříchu byli. Též i podle příkladu prvotní církve svaté, jížto apoštolé i se vším sněmem skrze Ducha svatého přikázání vydali, aby se zdržovali od obětovaného modlám, od udáveného a od krve^{15.20}. Avšak když ty příčiny, pro kteréž ustanoveno bylo, pominuly, také i to přikázání apoštolské pominulo. Při čemž na pohoršení lidí zlých nesluší dbáti. Jakož Pán dí:^{15.21} Nechte jich; vůdcové jsou slepí slepých. A zase sluší se pilně stříci, aby nebylo dávano pohoršení maličkým skrze všetečné a hříšné užívání svobody; neboť tentýž Pán praví:^{15.22} Běda člověku, skrze něhož přichází pohoršení.
9. Učí také při tom i tomu: Jestližeby jací rozdílové neškodní při řádích, obyčejích neb ceremoniích zevnitřních v církvích neb v zbožích křesťanských nalezeni byli, aby se proto jedni na druhých nehoršili, ani se vespolek potupovali, ovšem rot a sekt pro ně nečinili, poněvadž nikdy všudy jednotejní v církvi nebývali, a do dnešního dne nejsou. Jakož pak i v dekretě o tom se praví takto: Vít' sv. římská církev, že nic nejsou ku překážce spasení věřících rozdílní obyčejové, podle místa a času, když jediné nejsou na odpor Písmu Svatému. Ale že každému věrnému sluší na tom dosti míti a svědomí své tím pokojiti, kdyžby křesťané jednoho ducha Kristova měli, a jednotejného smyslu jeho pravého při těch všech věcech se přidrželi^{15.23}. Nebo kdož

toho ducha Kristova nemá, tent', jakž dí apoštol^{15.24}, není Kristův; byt' pak on jakékoli ceremonie aneb řády zachovával. Protož kteříž jsou Kristovi, dlužni jsou v takových věcech, jakožto jednoho těla Kristova oudové, vespolek se snášeti v lásce, bez níž nic platno není, podle učení apoštolského^{15.25}.

Šestnáctý artikul

o vrchnosti neb moci světa.

1. Šestnácté učí z Písem Svatých, že vrchnost aneb moc tohoto světa od svrchované moudrosti věčného, všerohoucího Boha svůj původ má a od něho jest zřízená, k tomu cíli, aby předně nad Zákonem a právy Božskými, a potom i nad spravedlností a právem světa, i všelikými dobrými řády ruku ochrannou držela. Pročež jí také i meč od Boha dán a svěřen jest, ku pomstě a trestání zlých, a k chvále i zastávání dobře činících^{16.1}. (A tím' se ona od moci duchovní a církevní dělí.) Jehož také samou mocnou přítomností, ustavičnou pomocí a řízením stojí i zachována bývá, jakž toho všeho potvrdil svatý Pavel řka:^{16.2} Neníť vrchnosti jediné od Boha, a kteréž vrchnosti jsou, ty od Boha zřízené jsou.
2. Při čemž učí, aby znali a věděli, i na to pamatovali všickni ti, kteříž v moci té na kterémkoli stupni úřady drží, že místo Boží drží; a on (totiž všemohoucí Bůh) že jest nejvyšší pán a král jejich, i všech jiných, jemuž počet z vladařství svého v den nejposlednější vydati musejí. O čemž velmi světle Pavel sv. k Efezským, vrchností napomínaje k jich vlastním povinnostem, takto napsal:^{16.3} A vy páni též se tak mějte (k služebníkům a poddaným svým) odpouštějce pohrůžky, vědouce, že i vy také máte Pána svého v nebesích, a přijímání osob není u něho. A jinde dí:^{16.4} Páni spravedlivě a slušně s služebníky (a tak s poddanými) svými nakládejte, vědouce, že i vy Pána máte v nebesích. A v Knize moudrosti viz co napsáno stojí o vrchnostech^{16.5}.
3. A poněvadž místo Boží na zemi drží a náměstkové Boží jsou, sluší jim následovati Pána svého svrchovaného, a od něho se učiti milostivosti i spravedlnosti. Protož naši učí, že takoví v moci postavení mají býti dobrodincové lidští, podle toho, což Pán Kristus dí:^{16.6} Kteříž moc mají nad jinými, dobrodincové slovou. A že povinnost jejich jest, aby spravedlivost, pokoj i všeliký prospěch ve všem dobrém, bez přijímání osob, v lidu vzdělávali, od škůdců pak a zločinců, (jako podle jiných i od násilí tureckého) poddané pokojně obhajovali a tak Pánu Bohu sloužili, ne nadarmo meč nesouce, ale zmužile a ochotně činíce v tom vůli a dílo Boží. A takovéť vrchnosti proto Písmo Svaté slavným titulem, totiž^{16.7} Bohy nazývá; a svatý Pavel služebníky Božími jmenuje řka:^{16.8} Boží služebník jest tobě k dobrému. Svatý Petr také dí:^{16.9} Že jsou postaveni ku pomstě zle činících, a k chvále dobře činících.
4. A poněvadž pak vrchnosti křesťanské nejen tak, jako vrchnosti pohanské, na místě Božím v zprávě světa jsou postaveny, (jakž. Syn Boží Pilátovi řekl:^{16.10} Nemělby nademnou moci nižádné, byt' nebylo dáno s hůry); ale mají také býti a jsou spolu oučastny moci Beránkovy, jakožto zvláštní služebníci Krista Ježíše, jehož jest Bůh Otec v našem přirození, Pánem panujících a králem kralujících učinil^{16.11}, o čemž i zdávna předpověděl prorok:^{16.12} že králové země (někdy prvé pohané) měli v poddanost přijíti Beránkovi, a církve jeho pěstounové býti. Což se naplnilo, když víru v Krista přijavše, obhájcové její učinění jsou.
5. Z té příčiny obzvláště učí takové vrchnosti křesťanské, aby té cti a částky moci Beránkovy, dobře k vůli a slávě Beránkově i k vzdělání církve jeho užívali^{16.13}, satanu

pak a antikristu ji nepoddávali^{16.14}, za jméno Pána Ježíše se nestyděli^{16.15}, tou ctí pravdu svatého evangelium ozdobovali, i dveře pravdy a slovu jeho kdež mohou otvírali^{16.16}, Kristových služebníků i jeho církve i čistého učení a náboženství pravého obhájcové byli, modlářstvím a ukrutností Antikristovým (pokudž na nich jest) nepovolovali, ovšem jich, byť měli pro jméno Kristovo i protivensství snášeti, nenásledovali, a tak koruny své před Beránkem skládali^{16.17}, jemu sloužíce s duchovními králi a kněžími církve svaté, t. se všemi křesťany věrnými a povolányými k věčnému životu. Neboť jich k tomu napomíná Duch svatý (načež často zpomínati mají), takto řka:^{16.18} A protože králové usrozumějte sobě, vyučujte se soudcové zemští; služte Hospodinu s bázní a veselte se s třesením.

6. A z toho učí, kteříž tak zřízeně moci Boží a Beránkovy s trpělivostí svatou v protivensstvích svých na pravo i na levo užívají, že požehnání Božího i hojné a nesmírné odplaty zde na zemi, ano i v věčném životě skrze víru v Krista dojdou^{16.19}. A zase zlé, tyranské, pokání nečinící vrchnosti že pomsty přehrozné zde i potom v bídách věčných neujdou^{16.20}.
7. Také učí a skutečně slovem Božím k tomu lidi přidržejí, aby všickni mocem vyšším poddáni byli ve všem, cožby jen proti Pánu Bohu nebylo. Předně, Vaší Královské Milosti^{16.21}, potom všechněm, kteříž jsou v povýšení, aneb v jakýchkoli ouřadech postavení, buďtež oni dobří neb zlí^{16.22} z strany své, a všechny na jejich místech aby ctili, i všelikou povinnost jim příslušnou navracovali. Také čest, platy, daně atd. podle povinností svých dávali^{16.23}.
8. Z strany pak těch věcí, kteréž se duší lidských, víry a spasení dotýkají, tu učí, že žádného, kromě Boha a slova jeho, v té věci poslouchati nemají, podle tobo Páně rozkazu:^{16.24} Dejtež, co jest císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu. Pakliby je kdo chtěl z té pravé křesťanské svobody vyvésti a tak od čistého učení Kristova odvésti, že se mají v tom příkladem a pravidlem apoštolským zpraviti, kteříž zmužile a směle k vrchnosti a k ouřadu v Jeruzalemě takto pověděli:^{16.25} Více sluší poslouchati Boha, než lidí. O čemž také i ustavení stará Otcovská, aneb práva duchovní vypravují, takto zapsaná, a jsou slova svatého Jeronýma: jestliže Pán (neb vrchnost) rozkazuje ty věci, kteréž nejsou na odpor aneb naproti Písmům Svatým, poddán bud služebník pánu svému; pakliť na odpor přikazuje, více poslechni toho, kterýž jest pánem ducha neb duše, nežli toho, kterýž jest pánem toliko těla. A níže takto stojí psáno: Jestliže jestto dobré, což přikazuje císař, přikazujícího vůli vyplň; pakliť jest zlé, odpověz, že sluší více poslouchati Boha než lidí.

Sedmnáctý artikul

o svatých a počtě jejich

1. Sedmnácté učí o svatých a počtě jejich, předně tomu, že žádný nikdy od počátku světa sám sebou a skutky svými svatý nebyl, není a nebude, až se svět skoná, podle oné řeči Davida služebníka Božího, jenž dí:^{17.1} Nevcházej Hospodine v soud s služebníkem svým, neboť by nebyl spravedliv před tebou nižádný živý. A v knize Jobově napsáno takto:^{17.2} Což jest člověk, aby se mohl očistiti? (totiž před Bohem) aneb spravedliv býti, narozený z ženy? Ano při svatých jeho není dokonalosti, a nebesa nejsou čistá před očima jeho. Ovšem ohavný a neužitečný člověk, kterýž pije nepravost jako vodu. A že byli i jsou všickni lidé hned z přirození hříšní, tak že nebylo a není spravedlivého

neb svatého (samého od sebe) nižádného, ale všickni se uchýlili od Boha a neužiteční, i také velmi nehodní učinění jsou: to mnohá Písma Svatá zřetelně ukazují^{17.3}.

2. Že pak někteří svatí a Bohu milí učinění jsou, to že jim bezevší hodnosti a zasloužení jejich od toho, jenž sám svatý jest, přišlo, a že je k tomu sám Bůh z pouhé nevýmluvné milosti své přivedl, aby byli vyvoleni^{17.4}, povoláni^{17.5}, Pánem Kristem vykoupeni^{17.6}, krví jeho očištění a posvěcení^{17.7}, Duchem svatým pomazáni^{17.8}, skrze víru Kristovu ospravedlnění^{17.9}, a svatí učinění^{17.10}, cnostmi a skutky dobrými ozdobeni^{17.11}, a po skonání životů svých věčnou radostí^{17.12} v nebi (kdež je Bůh korunovati ráčí) naplnění.
3. Také učí, že jest Pán Bůh některé z nich zvláštní milostí svou a svými dary daroval, k službě a k užtku obecnému církve své, jako: ^{17.13} patriarchy, proroky a jiné otce svaté; též apoštolý, evangelisty, biskupy, mnohé učitele a pastýře církve i jiné znamenité a zvláštní mocí Ducha Páně naplněné muže, jejichžto prací památka i užitek v Zákoně Božím a v církvi svaté zůstává podnes.
4. Obzvláštně pak o Panně Marii učí věřiti a vyznávatí, že jest dcerka z rodu královského, z domu a z čeledi Davida krále, služebníka Božího^{17.14}, a že jest od Boha Otce vyvolená, požehnaná, Duchem svatým mimo jiné navštívená a posvěcená; kteráž zvláštní milosti Boží v tom došla, aby byla pravá matka^{17.15} Syna Božího, Pána Jezukrista, z níž on přirození naše^{17.16} přijíti ráčil^{17.17}, Panna čistá před porodem, při porodu i po porodu vždy zůstávající, Synem svým nejmilejším a Synem Boha živého, skrze smrt a vylití krve přesvaté jeho draze vykoupená^{17.18}, Duchem svatým skrze víru oučastnice jeho učiněná a posvěcená^{17.19}, cnostmi svatými a skutky dobrými ozdobená, nad jiné blahoslavená^{17.20}, a tak věčného života dědička jistá. Jakož pak i památky její některé ku poctivosti a k chvále Boží slaví, písničky pobožné o ní zpívají, ty věci veliké, kteréž jí Bůh nad jiné učiníti ráčil^{17.21}, s milostí a s potěšením k svému posílnění připomínají, z spasení svého se přitom radují a toho velice vděčni jsouce, blahoslavenou ji se všemi národy křesťanskými býti vyznávají; z toho zevšeho Boha chválí, v životě svatém a v skutcích dobrých jí podle možnosti své věrně následují, rozkaz její^{17.22} v poslušenství Krista Pána skutečně zachovávají a s ní vždycky v nebi býti žádají. A to vše činí podle naučení Písem Svatých.
5. Také učí, že svatých a světic žádný nemá tak jako Boha, aneb tou poctou a poklonou, kteráž na samého Boha přísluší, ctíti a tak je Boží pocty spolu oučastny činiti; ovšem pak chrámů ke jmenu jejich a obrazů ku poctě jejich vzdělávati a vystavovati. Nebť jest skrze proroka Izaiáše takto pověděl: ^{17.23} Já jsem Hospodin, toť jest Jmeno mé, a slávy své jinému nedám, ani chvály své rytinám. Ale učí, svaté a světice takto ctíti, aby lidé v uložené dny a časy památek jejich sejdouce se k službě Boží, rozjímalí sobě dobrodiní Božská, svatým a skrze ně církvi učiněná, také i povolání jich, učení, víru, obcování pobožné i skonání života sobě připomínali, a skrze to Božím slovem v témž dobrém se vzdělávali, Pánu Bohu z nich čest a chválu vzdávali, písničky pobožné o nich zpívali, ku poslušenství i k následování víry a skutků dobrých, i ctného obcování jejich se vzbuzovali a napomínali, a za to se Pánu Bohu modlili, aby jim ráčil dáti tovaryšství s nimi zde v milosti a potom u věčné slávě, a to vše podle pravidla Písem Svatých. Nebo psáno jest: ^{17.24} Zpomínejte na vůdce vaše, kteříž vám mluvili slovo Boží, jejichžto obcování jaký byl cíl, spatřujícíce, následujtež jejich víry.
6. A jakož cti Boží na svaté přenáseti nechtějí, tak také nikoli toho nedopouštějí, aby kdo měl důstojnost a ouřad prorocký, kněžský a královský, na samého Beránka Krista Pána příslušný, na ně přenáseti, to jest, z nich a z jejich utrpení zde vykupitele, v nebi pak přímluvce a orodovníky sobě činiti. Takž také i modliti se jim a k nim volati zbraňují, a netoliko jim, ale i svatým angelům; nebi Bohové nejsou, ale jediný jest toliko Vykupitel, kterýž skrze tělo a krev svou, jednou zde na smrt obětovanou,

vykoupení způsobil^{17.25}; a tentýž jediný v nebi přímluvce^{17.26} a orodovník, Kristus Pán nejmilostivější.

7. Také učí věřít a vědět netoliko o těch svatých, kteříž předešli, a zesnuvše v Pánu, již v radosti odpočívají, ale i o těch, kteříž jsou (jakož každého věku bývali) nyní na zemi kdežkoli mezi národy. A ti že jsou všickni praví a dobří křesťané, svatým křtem ve jméno Páně posvěceni, věrou v Syna Božího obdařeni, milostí a láskou Boží vespolek naplnění, jenž také ospravedlňování a rozhřešení, i svátosti těla a krve Páně užívají a dobrých skutků plni jsou. Jakož takové křesťany věřící, zde na zemi ještě putující, apoštolé svatými nazývali^{17.27}, řkouce:^{17.28} Vy jste rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid dobytý^{17.29}. Item:^{17.30} Pozdravují vás všickni svatí. Item:^{17.31} Pozdravtež všech zprávců svých, i všech svatých; totiž křesťanů věřících.
8. Tou příčinou učí, ke všechněm křesťanům srdečnou milost a lásku mimo jiné jakékoli lidi míti^{17.32}, jim v potřebě a v nouzi skutečně z milosti sloužiti^{17.33}, s těmi pak, kteříž jsou milovníci i následovníci Kristovy pravdy, učí v svatém tovaryšství býti^{17.34}, k nim důvěrnost míti, je sobě pro Krista vážiti, poctivost náležitou jim z křesťanské lásky činiti^{17.35}, i skutečně ve všem dobrém hleděti prospěti^{17.36}, od nich za sebe modliteb svatých žádati^{17.37}. Pozbloudilé pak a v hříších bez bázně Boží sobě povolující křesťany z milosti dobrotivě napravovati^{17.38}, lítostivost nad nimi míti^{17.39}, trpělivě v lásce snášeti^{17.40}, a ně se Pánu Bohu modliti^{17.41}, aby je na cestu spasení navésti ráčil, k chvále evangelium slávy Kristovy.

Osmnáctý artikul

o postech

1. Osmnácté učí o pravých postech křesťanských, že jsou zevnitřní skutek víry, v příčinách a potřebách zvláštních do času dobrovolně zvolený, kterýž záleží v trápení těla, zdržování se do jistého času od všelijakých věcí tělu pohodlných (a zvláště od pokrmů a nápojů). A tak jest ponižování se před Pánem Bohem, s vykonáváním modliteb vroucích a almužen svatých.
2. A ti postové že mezi křesťany mají držání a zachovávání býti podle možnosti, příčin a potřeb, všech spolu^{18.1}, i jednoho každého obzvláště^{18.2}, kteréhokoli času, bez pokrytství a falešného náboženství^{18.3}. Jakož o tom dí svatý Pavel:^{18.4} Ve všem stavějice se, jakožto Boží sluzebníci, v bděních, v postech atd. A Pán dí:^{18.5} Tehdyť se budou postiti. Opět řekl apoštol:^{18.6} Abyste se (prý) uprázdnilí ku postu a k modlitbě.
3. Také učí, že půst nezáleží na rozdíle pokrmů, ale jakž na zdržování se do času od všelikého jídla a pití, tak na skrovném a středním toho obého užívání; anobřz předně na tom, jak neb proč, a jakým úmyslem neb duchem to kdo činí.
4. Jakýmby pak věrní úmyslem neb jakým způsobem měli se užitečně a Bohu líbezně postiti, a jakého se postu vystříhati, o tom tak smyslí i učí, jakž proroci^{18.7} psali, i sám Kristus Pán naučení zjevně dává v svém kázání.
5. Též co se dotýče pokrmů, vyučují, že se každý zpraviti má učením Pána Krista, kterýž svolav k sobě zástupy řekl jim:^{18.8} Slyšte a rozumějte; ne to, což v ústa vchází, poškvřňuje člověka, ale což z úst pochází, toť poškvřňuje člověka, t. j. hříšného činí. Též i učením apoštolským, kteréž takto zní:^{18.9} Vímt' a ujištěn jsem v Pánu Ježíši, že nic nečistého není samo z sebe; než tomu, kdož tak soudí, že by nečisté bylo, jemuž nečisté jest; ale býváliť rmoucen bratr tvůj pro pokrm, již nechodíš podle lásky. Nepřivozujž k zahynutí pokrmem svým toho, za kteréhož jest Kristus umřel; nebudiž v

porouhání dáno dobré vaše. Království zajisté Boží není pokrm a nápoj, ale spřednost a pokoj a radost v Duchu svatém. Jsouť ovšem při tom svobodni křesťané, avšak pokudžby mdlým bratřím k urážce nebyli. Protož dokládaje apoštol dí: [18.10](#) Všecko zajisté čisté jest, ale zlé jest člověku, kterýž jí s pohoršením. A jinde praví: [18.11](#) Nečiníť pak nás pokrm vzácných Bohu. Nebo budemeli jísti, nic tím lepší nebudeme; a nebudemeli jísti, nic horší nebudeme.

Devatenáctý artikul

o stavu svobodném a též i o manželském.

1. O stavu svobodném, panenském a vdovském učí, že zvláštním darem Božím dáván býval a bývá podnes osobám některým. Jakž to zjevná řeč Páně ukazuje: [19.1](#) Ne všickniť prý chápají slova toho (totiž aby bez manželek byli), ale ti toliko, jimž jest dáno. To též svatý Pavel za dar a povolání zvláštní pokládá [19.2](#). A příkladové na některých z proroků, apoštolů i svatém Janovi, i mnohých jiných prvotních církve služebnících a služebnicech téhož potvrzují.
2. Druhé učí, že stav ten zdržlivý zvolen býti má dobrým úmyslem. A to ne tak, aby jím sobě kdo neb komu jinému hříchů odpuštění a života věčného neb spasení zasloužiti měl; neboť žádná zdržlivost, ani jiný dobrý skutek náš nám toho nezasluhuje, ale samého a jediného toliko Krista Pána nevinná smrt. Ani tím úmyslem, aby u lidí pověrných, na stavu svoboduém příliš mnoho zakládajících, lásku, přízeň neb chválu nějakou sobě získal. Ani ovšem v tom domnění, jakoby příčinou toho daru přísluhování svatá zlepšována a hodnější neb vzácnější nad služby od kněží v řádném manželství zůstávajících konané, učiněna býti měla, ale jakož Pán dí: [19.3](#) Pro království Boží zvolen býti má, to jest, aby ten, kdož skrze dar řečený k stavu svobodnému hodný jest, v tom spasení Pánem Kristem zaslouženém i v oučastnosti sobě skrze víru darmo z milosti daném, sám se ostříhaje, mohl také snáze a volněji, bez překážek mnohých církvi a zborům svatým k témuž spasení, s dostatečnějším se k tomu uprázdňením, služby vésti. Poněvadž to jest jisté, že stav manželský mnohých překážek a roztržitostí plný jest. A toť jest, což svatý Pavel píše: [19.4](#) Chtěl bych rád, abyste vy bez pečování byli. Nebo kdo ženy nemá, pečuje o to, což jest Páně, kterakby se líbil Pánu. Item: [19.5](#) Za to mám, že jest to dobré pro nastávající potřebu. Item: [19.6](#) [Rád bych] abyste slušně a případně Pána se přidrželi, bez všelike roztržitosti atd. A protož kteříž jej sobě dobrovolně zvolují, ty učí, aby se v něm pobožně chovali, svatosti neb čistoty ducha i těla tím darem ostříhali, dobrých skutků a prací, služeb církvi a oudům jejím nemocným mimo jiné pilni byli, a svědomí svého pilně ostříhajíce o sobě a o tom stavu nad míru nesmyslili, jiných, téhož daru zdržlivosti nemajících, a v stavu manželském počestně trvajících sobě nezlehčovali, ale v střednosti o sobě smyslíce [19.7](#), poctivosti náležité jim udělovali. [19.8](#)
3. Tenť dar a ten úmysl tak se v něm Pánu posvěcujících i práce jejich v něm kněží naši chválí a k němu radí; radí, pravíme, a nenutí, spolu s svatým Pavlem říkoucím: [19.9](#) O pannách přikázání Páně nemám; ale však radu dávám jakožto ten, jemuž z milosrdenství svého Pán dal věrným býti, že jest dobré člověku tak býti. A opět dí: [19.10](#) Blahoslavenější jest, zůstalaliby tak podle mého soudu; mámť pak za to že i já mám Ducha Božího. A takovíť, v tom stavu věrně bez pokrytství pracující bez své odplaty nebudou, podle zaslíbení Páně [19.11](#).

4. A protož i tomu učí ty, kdož ten dar od Boha přijali a v něm zkušením mnohým Pánu a církvi dobrovolně slouží, že ho sobě draze a velice vážiti i pilně chovati mají, aby skrze žádné zlé žádosti a příčiny potracen nebyl^{19.12}.
5. Avšak nahodiloliby se, žeby i některý dobrý muž a věrně v tom pracující buďto z služebníků, neb z lidu obecného bez pokušení tak velikých nebyl, ažby se obával, žeby pálení a snad něčeho hořšího se uvarovati nemohl: tuť žádnému s ourazem svědomí osidla nekladou, ale k radě předložených, Ducha Božího majících, ukazují, aby se vše řádně, počestně a příkladně v církvi s dobrým uvážením dala^{19.13}. A tím prostředkem proměnili stav svůj řádně, nezhřeší, ale rady Ducha svatého uposlechnu. A nemá' jím (bylliby služebník církve) proto církev svatá pohrdati, ani služeb jeho za nehodné míti a méně jich vážiti. Pakliby jím pohrdla (čehož církev činiti nemá), lépe jest jemu, že duši svou tak zachová, by pak i za obecného křesťana zůstal, nežliby s hříchem jiným slouže, ji zatracoval^{19.14}. Myť však jakož spasení, tak ani větší hodnosti k konání služeb Páně na žádném tom stavu nezakládáme, mimo samu snadnost případnou, Duchem svatým schválenou.
6. O stavu pak manželském učí znáti, že jest dvou osob rozdílného pohlaví, muže a ženy, podle Božího zřízení řádné a poctivé sněti a pobožné podle úmysla Bohem míněného v jedno tělo spojení^{19.15}.
7. Kterýžto stav od samého Boha hned v ráji ustanoven k tomu cíli: předně, aby skrze něj lidské pokolení rozmnoženo i zachováno bylo^{19.16}. Potom po pádu rajsském, aby smilstvu, nečistotám, i všelikým mrzkostem proti přikázání Božímu: Nesesmilníš, čelícím, vstříc se vycházelo^{19.17}. Nadto aby věřící manželé, v jedno tělo tak řádně spojení, v tom stavu počestně se ostříhajíce, předně Pánu Bohu samému v rozšíření církve svaté sloužili, potom také v té svaté společnosti a tovaryšství zůstávající, i věrně sobě ve všem dobrém napomáhajíce, obraz a podobnost předivného spojení Krista s církvi na sobě potěšeně nesli. Načež hledě apoštol a ukazuje i to, komu a jakým lidem jest ten stav ustanoven, napsal: Poctivéť jest u všech lidí (totiž jakéhoby koli stavu, řádu a povolání byli) manželství, a [to co jiného jest než] lože nepoškrvněné; smilníky pak a cizoložníky souditi bude Bůh. A jinde, chtěje ukázati důstojnost jeho a že jest v něm zvláštní podobnost a obraz spojení Kristova s církvi, tajemstvím^{19.19} velikým stav manželský nazval.
8. Protož i toho dokládají, že, ačkoli mnohými nesnadnostmi po pádu rajsském i pokutami rozličnými jest obtížen, avšak nic méně svatý a Bohu milý zůstává. A to jakož proto, že Bůh, sám jsa původ a milovník svatosti a všeliké čistoty, jej ustanovil, tak i proto, že Pán Ježíš, Syn jeho milý, požehnatí ho ráčil, i ještě to též při věřících manželích dosavad činí. Anobrž že týž stav má i zvláštní od Boha učiněné zaslíbení, kteréž netoliko k manželům, ale i k dítkám jejich se vztahuje, tak aby i nevěřící manžel pro věřící manželku byl před Bohem posvěcen^{19.20}. O čemž apoštol svědčí, že dítky takových svaté jsou. A k Timoteovi o manželkách věřících světle píše, že v plození dítek^{19.21} spaseny budou, zůstanouli u víře, v lásce a v posvěcení s středností. A protož učí, kteříkoli v ten stav manželský (buďte oni jakéhokoli řádu a povolání) tak řádně a počestně, úmyslem upřímným vstupují, v něm se čistotně a svatě ostříhají, že takoví netoliko nehřeší^{19.22}, alebrž vůli Boží s dobrým svědomím konají, a tak v stavu zvláštního toho povolání Božího se nalezájce, témuž Pánu^{19.23}, jako i svobodní vzácně a příjemně slouží. Čehož i psaní učitelů církve posvědčují. Augustin sv. dí: Že Pán, pozván jsa, přišel na svadbu, vymíníc duchovní vyznamenání, také i toho potvrditi chtěl, že on stav manželský nařídil. Nebo nastati měli, o kterýchž pověděl apoštol, zbraňující v manželství vstupovati, a pravící, že manželství jest věc zlá a že je ďábel nařídil, ježto tentýž Pán tázán jsa. Slušeloliby člověku z kterékoli příčiny manželku propustiti, v evangelium praví, že nesluší, kromě z příčiny cizoložstva. V kteréžto

odpovědi, jestliže v paměti máte, dokládá toho: Co jest Bůh spojil, člověk nerozlučuj. A kdož' dobře vyučeni jsou u víře obecné, ti' vědí, že Bůh ustanovil manželství a že, jakož spojení jest od Boha, tak rozloučení od d'ábla. A jinde dí: Manželství že dobré jest, Pán v evangelium potvrdil, nejen podle toho, když bránil propouštění manželky leč z příčiny cizoložstva, ale také, že byv pozván, přišel na svadbu. Tentýž praví: Manželství zdá se mně býti dobré nejen pro samo plazení dítek, ale také pro to samo přirozené v rozdílném pohlaví tovaryšství. A jinde opět: Manželství pokorné lepší jest, nežli pyšné panenství.

Dvacátý artikul

o času milosti a budoucích věcech.

1. O času pak milosti, na závěrku všeho učí tomu, aby lidé o něm věděli, že dokavadž jsou zde živi, mají jej od Boha sobě daný k tomu, aby v něm Pána Boha svého, milosti, milosrdenství i lásky jeho hledali i nabývali, a tak spasení svého zde v Kristu docházeli. Jakož o tom apoštol v svém kázání oznámil řka:^{20.1} Bůh vyměřil lidem uložené časy a cíle přebývání jejich, aby (tak po ten čas) hledali Boha, zdaby snad makajíce mohli naleztí jej. A Bůh skrze proroka pověděl:^{20.2} V Čas milosti vyslyším tě, a v den spasení spomohu tobě^{20.3}. Aj nyní jest čas příhodný (dí apoštol), aj nyní dnové spasení.
2. Protož snažně lidu napomínají, aby dokudž jsou živi a zdraví a tento čas milosti od Boha zde mají, pravé pokání činili, životů polepšili, s Bohem v mír^{20.4} a v pokoj vcházeli, svědomí svá skrze přísluhování Kristovo v církvi pokojili a v tom ubezpečení přijtmali, že jim Bůh pro Krista milostiv jest a všechny hříchy jejich odpouští. V tom pak již cele ustaveni jsouce a v dobrých skutcích (ku pojištění a utvrzení milosti té^{20.5}) věrně pracujíce, aby v naději jisté očekávali toho^{20.6}, že po smrti duše jejich konečně vzaty budou od angelů, jako duše onoho dobrého a věrného Lazara^{20.7}, do odpočinutí království nebeského, aby byly tu, kdež jest Pán a Vykupitel jejich^{20.8} Kristus Ježíš, a potom v den vzkříšení s těly svými zase spojeny budou, k radosti a k slávě nevýmluvné. Nebo na soud nepřijdou, ale půjdouť (s potěšením velikým) z smrti do života^{20.9}. A o takovém napomínání dí apoštol:^{20.10} Napomínejte se vespolek po všechny dny, dokavadž se dnes jmenuje; aby někdo nebyl zatvrzen oklamáním hřícha. Opět dí:^{20.11} Vcházímeť zajisté v odpočinutí, my, kteříž sme uvěřili (totiž uposlechli hlasu Božího za času).
3. Také učí tomu, aby to každý znal a za jistou věc držel, že sejdeli člověk z tohoto světa v hříších a v skutcích zlých, bez pravého pokání^{20.12} a víry^{20.13}, že duše jeho po smrti jistě se do pekla dostane, jako i onoho hříšného bohatce, kdežto žádné krůpěje milosti nebude, a v den soudný že uslyší převelmi hrozný hlas od Syna Božího řkoucí:^{20.14} Jděte odemne zlořečení do ohně věčného, kterýž připraven jest d'áblu i angelům jeho. I půjdou ti, kteříž zlé věci činili, na vzkříšení soudu^{20.15}.
4. Protož učí a ustavičně napomínají, aby žádný pokání svého a k Bohu se obrácení neodkládal do starosti své, aneb do nemoci, v hříších neb v libosti těla a světa sobě za tím povoluje. Nebo psáno jest:^{20.16} Pamatuj na Stvořitele svého ve dnech mladosti své, prvé než nastanou dnové zlí. A jinde dí:^{20.17} Neprodlívej obrátiti se ku Pánu, aniž odkládej den ode dne. Nebo náhle vyjde hněv Páně, a když se ubezpečíš, potřín budeš a v čas pomsty zahyneš.

5. Kdožby pak po přijaté milosti Boží a uptání se dobrého svědomí zoumyslně a dobrovolně v hříchy ubíhal, a všemi milostnými napomínáními (aby sobě v čas usmyslil) pohrdalby a jich sobě nevážil, nýbrž zoufale a slepě na milost Boží hřešil^{20.18}, bez pokání až do poslední smrtedlné hodiny by trval, a tu teprv hrůzou smrti a pekla probuzen jsa, pozdě by se chtěl káti a Pána Boha za smilování žádati: o takovém (což s bolestí pravíme) nesnadno jest věřiti, aby při něm bylo pravé ku Pánu Bohu se obrácení; a protož že strach jest, aby se na takovém nenaplnilo to, což Bůh skrze Micheáše proroka pověděl:^{20.19} Volati budou k Hospodinu a nevyslyší jich, ale skryje tvář svou před nimi v ten čas; tak jakž oni vykonávali zlá předsevzetí svá, nechtíce totiž slyšeti hlasu Božího, když k nim ruce své přes celý den vztahoval, a hojný i prostranný čas milosti dával^{20.20}. Protož dí Duch svatý:^{20.21} Dnes uslyšelilibyste hlas jeho, nezatvrzujtež srdcí svých, jako při onom popuzení, v den pokušení toho na poušti.
6. Této rady a tohoto převelmi potřebného naučení aby každý za času požíval, chceli se nejhroznějšího nebezpečenství uvarovati a o spasení své nepřijíti, k tomu s pilností naši kazatelé z základu Pisem Svatých napomínají. A jest se jistě čeho hrozně báti, aby hodných odplat věčné smrti spravedlivě nevzal každý ten, kdožby čas ku pokání od Boha sobě milostně propůjčený tak lehkomylně a zoufale zmrhal. Jakož o tom i svatý Ambrož mezi mnohými jinými řečmi svými takto pověděl: Kdož v nemoci své při poslední hodině pokání by činil, a i hned rozhřešen byl a jde, to jest vychází z těla, pravím vám, neodpíráme jemu toho, čehož žádá; ale nesmím říci by se dobře odsud bral; nesmím; nepřipovídám, nepravím, nechci vás zklamati, nechci podvésti, neslibuji za to. A což, pravím, že bude zatracen? nepravím, aniž pravím, by spasen byl. I povíšlž mi co jiného, velebný biskupe? Coťbych měl pověditi, nevím. Pověděl sem, že nesmím tak mnoho na sebe vzíti (totiž říci něco jistého na kteroukoli stranu), neslibuji, naprosto nevím o Boží vůli. Chcešlž bratře jist sebou býti a té nejistoty ujíti, čiň pokání, dokudž jsi zdrav; pakli teprv pokání činiti budeš, kdyžby hřešiti nemohl, hříchové tě opustili a ne ty opustils je.
7. Avšak (proto aby sobě žádný nezoufal), učí, že kdyžby i při poslední hodině znamení pravého pokání při kom se ukázalo, (což řídké bývá, nebo pravé jest to, což svatý Pavel napsal:^{20.22} A toť prý učiníme, dopustíli Bůh), že ten nemá bez potěšení a zprávy potřebné zanecháván býti. Nebo čas milosti trvá, dokudž tento život trvá. Čehož i sv. Ambrož posvědčuje pravě: Dokud život jest v těle, při žádném nesluší zanedbávati potřebné zprávy, a též o žádného nenáleží pochybovati spasení. A protož, dokudž života stává, pamatovati sluší na ono prorocké i apoštolské promluvení:^{20.23} Dnes uslyšelilibyste hlas jeho, nezatvrzujtež srdcí svých. K čemuž naši kněží pilně napomínají, aby všickni této milostné rady uposlechnouce, rychle pokání činili, a dříve nežli se slunce zatmí^{20.24}, a hory temnosti přikvačí; zanechajíce vetchostí hříchů, k Bohu se s pravou doufanlivostí a srdečným voláním obrátili a věrně se přičinili, aby od slávy života věčného odstrčení nebyli, ale Krista i jeho sv. říše zde oučastni jsouce a v tom setrvajíce, na věky radovati se mohli. Amen.

Poznámky

1.1 [2 Petr. 1, 19.](#)

1.2 [2 Tim. 3, 16.](#) [2 Pet. 1, 21.](#)

1.3 [Řím. 1, 2.](#) [2 Petr. 1, 19](#)

- 1.4 [2 Petr. 3, 15](#), 16. [1 Kor. 2, 13](#)
- 1.5 [Izai 59, 21](#). [Jan. 14, 26](#). [Item 15, 26](#). [Item 16, 13](#). [Řím. 8, 16](#). [1 Jan. 2, 27](#). [Item 5, 6](#).
- 1.6 [2 Král. 23, 2](#).
- 1.7 [2 Pet. 1, 21](#). [2 Tim. 3, 16](#) [Řím. 15, 4](#).
- 1.8 [Jan. 5, 39](#).
- 1.9 [Mat. 22, 29](#).
- 1.10 [Luk. 24, 45](#). [Skut. 16, 14](#).
- 1.11 [2 Tim. 3, 16](#). 17. [Žalm. 12, 7](#). [Item 19, 8](#). [Řím. 10, 17](#).
- 1.12 [Jozue. 1, 8](#). [Žal. 119, 86](#). [Isai. 8, 20](#). [Luk. 16, 29](#). [Jan. 5, 39](#). [Item 15, 15](#). [Skut. 17, 11](#).
[Item 20, 20](#). [Gal. 1, 8](#). 9.
- 1.13 [2 Tim. 3, 15](#).
- 1.14 [Jozue. 1, 8](#). [Žalm. 1, 2](#). [Item 119, 4](#). 9. 15. 17. 18. 105. 169. [Jan. 5, 39](#). [2 Petr. 1, 18](#).
- 1.15 [Mal. 2, 7](#). [Mat. 13, 52](#). [1 Tim. 4, 13](#). 14. 15. [2 Tim. 3, 14](#).
- 1.16 [1 Kor. 14, 18](#). 19.
- 2.1 [2 Moj. 20, v. 1](#). [5 Moj. 5, 6](#).
- 2.2 [Mat. 6, 9](#). [Luk. 11, 2](#).
- 2.3 [Řím. 3, 19](#). [Item 13, 9](#). [Gal. 2, 22](#).
- 2.4 [Řím. 7, 14](#).
- 2.5 [5 Moj. 6, 5](#).
- 2.6 [3 Moj. 19, 18](#). [Mar. 12, 19](#). [Luk. 10, 27](#).
- 2.7 [Sk. 24, 14](#). [Řím. 10, 10](#). [Jak. 2, 14](#).
- 2.8 [Tit. 2, 11](#). [Item 3, 8](#).
- 2.9 [Žal. 34, 12](#). [Item 78, 5](#).
- 2.10 [Žal. 78, 5](#). [Efez. 6, 4](#). [Kolos. 3, 2](#).
- 2.11 [Skut. 8, 27](#). 28. [Tit. 2, 12](#). [1 Pet. 2, 12](#).
- 2.12 [5 Moj. 6, 13](#). [Mat. 4, 10](#).

- 2.13 [Jan. 14, 13](#). Item 16. 23. 26.
- 2.14 [Filip. 4, 6](#). [1 Tim. 2, 1](#). 2. [Efez. 6, 18](#). 19. [2 Tess. 3, 1](#). 2.
- 2.15 [1 Tim. 2, 2](#).
- 2.16 [5 Moj. 4, 35](#). 39. Item 6, 4. Item 32, 39. [Gal. 3, 20](#). [1 Tim. 2, 5](#).
- 2.17 [Mat. 28, 19](#).
- 2.18 [Luk. 1, 68](#). [2 Kor. 11, 31](#). [Efez. 1, 3](#).
- 2.19 [Mat. 5, 44](#). [Řím. 12, 14](#). [Skut. 7, 60](#). [1 Kor. 4, 13](#).
- 3.1 [Mat. 28, 19](#).
- 3.2 [5 Moj. 4, 35](#). 39. Item 6, 4. Item 82, 39. [Mar. 12, 29](#). [Jan. 17, 3](#). [1 Kor. 8, 4](#). 6.
- 3.3 [Jan. 17, 3](#).
- 3.4 [Žal. 102, 28](#). [Řím. 1, 20](#).
- 3.5 [Žalm. 91, 1](#). [Skut. 7, 48](#).
- 3.6 [1 Moj. 17, 1](#). Item. 35, 11.
- 3.7 [Žalm. 139, 7](#). 8. 9. atd. [Izai. 66, 1](#). [Jere. 28, 23](#).
- 3.8 [Jan. 1, 1](#), atd. Item 5, 19. Item 14, 1.
- 3.9 [Řím. 11, 36](#).
- 3.10 [2 Moj. 20, 5](#). 6. [Jakub. 4, 12](#).
- 3.11 [1 Moj. 21, 32](#). 2 Moj. 15. 18. [Job. 36, 26](#). [Žalm. 90, 2](#). [Žid. 1, 8](#).
- 3.12 [1 Moj. 17, 1](#). Item 28, 3. [Žalm. 135, 6](#). [Mat. 19, 26](#). [2 Kor. 6, 18](#).
- 3.13 [3 Král. 8, 27](#). [Izai. 66, 1](#).
- 3.14 [4 Moj. 23, 19](#). [Žalm. 102, 27](#). 28. [Mal. 3, 6](#).
- 3.15 [5 Moj. 31, 21](#). [1 Král. 2, 3](#). [Skut. 15, 8](#). [Řím. 8, 27](#). [1 Tess. 2, 4](#).
- 3.16 [Izai. 6, 3](#). [Jer. 23, 24](#). [Žalm. 139, 68](#).
- 3.17 [Job. 12, 13](#). [Žalm. 147, 5](#). [Řím. 16, 27](#).
- 3.18 [Žalm. 119, 68](#). [Žalm. 145, 8](#). [Mat. 5, 44](#). [Skut. 14, 17](#).

- 3.19 [Žalm. 2, 7.](#)
- 3.20 [Gal. 4, 4.](#)
- 3.21 [Mat. 28, 19.](#) [Jan. 15, 26.](#) [Gal. 4, 6.](#) [1 Jan. 5, 7.](#)
- 3.22 [Jan. 14, 16.](#) [Jan. 15, 26.](#)
- 3.23 [5 Mojž. 6, 4.](#) [Is. 43, 10.](#) 11. [Oz. 13, 4.](#) [Mar. 12, 23.](#) [1 Kor. 8, 4.](#) 6. [Efez. 4, 6.](#)
- 3.24 [1 Moj. 1, 1.](#) [Skut. 4, 24.](#) Item 17, 24.
- 3.25 [Luk. 1, 68.](#) [Řím. 3, 24.](#) [Efez. 1, 7.](#) [Žid. 2, 15.](#) [2 Tim. 1, 10.](#) Gal. 3, 13
- 3.26 [1 Kor. 1, 30.](#) [Zjev. 5, 9.](#) 10.
- 3.27 [Jan. 17, 17.](#) [1 Kor. 6, 11.](#)
- 3.28 [Jan. 3, 5.](#) [2 Kor. 1, 22.](#) [Efez. 1, 13.](#) Item 4, 22. 30. Týt. 3, 5, 6. [1 Pet. 2, 2.](#)
- 3.29 [Mat. 3, 16.](#)
- 3.30 [Mat. 28, 19.](#)
- 3.31 [Jan. 14, 26.](#)
- 3.32 [Jan. 14, 16.](#) 17.
- 3.33 [2 Král. 7, 22.](#) [Žalm. 47, 8.](#) Item 83, 19. Item 95, 1, 8. Item 118, 4. [Izai. 37, 16.](#) [Dan. 2, 47.](#) [1 Tim. 1, 17.](#)
- 3.34 [Žalm. 50, 19.](#)
- 3.35 [4 Moj. 6, 13.](#) Item 10, 20 [Mat. 4, 10.](#)
- 3.36 [5 Moj. 6, 5.](#) [Mat. 22, 87.](#)
- 3.37 Efes. 3, 21.
- 4.1 [1 Moj. 1, 26.](#) 27. [1 Kor. 11, 6.](#) [Kolos. 3, 10.](#)
- 4.2 [Žal. 100, 3.](#)
- 4.3 [Řím. 9, 23.](#) [Efez. 1, 12.](#)
- 4.4 [Kazat. 7, 29.](#) Syr. 15, 14. 15.
- 4.5 [3 Moj. 3, 4.](#) 5. 6.
- 4.6 [Jan. 8, 44.](#) Moud. 2, 24.

- 4.7 Syr. 15, 11. 12. 14. 15.
- 4.8 [Řím. 5, 19.](#)
- 4.9 [Řím. 6, 14.](#)
- 4.10 [Žalm. 51, 7.](#)
- 4.11 Efez. 2, 3
- 4.12 [Přísl. 20, 9.](#) [Řím. 3, 9.](#) 19. 23. Item 5, 12.
- 4.13 [Řím. 7, 17.](#) 20. [Job. 14, 1.](#) 2. 10. 11. 12.
- 4.14 Syr. 40, 1. 2. 3. 10.
- 4.15 [1 Jan. 3, 4.](#)
- 4.16 [Řím. 6, 29.](#)
- 4.17 [Řím. 3, 21.](#) Item 7, 7.
- 4.18 [Žalm. 51, 7.](#)
- 4.19 [Efez. 2, 3.](#)
- 4.20 [Žalm. 14, 1.](#) 2. 3. Item 63, 1. 2. [Řím. 3, 11.](#) 12.
- 4.21 [1 Moj. 6, 5.](#)
- 4.22 [1 Moj. 8, 21.](#)
- 4.23 [Efez. 2, 3.](#)
- 4.24 [Řím. 6, 23.](#)
- 4.25 [Jan. 5, 29.](#)
- 4.26 [Žalm. 53, 3.](#) [3 Jan. 15, 5.](#) [Řím. 3, 12.](#) [2 Kor. 3, 5.](#) Filip 2, 13.
- 4.27 [Žalm. 49, 8.](#) 9. [Jan. 4, 10.](#)
- 4.28 [Izai. 53, 11.](#) [Mat. 1, 21.](#) [1 Petr. 2, 24.](#) [1 Jan. 1, 7.](#) Item 3, 5.
- 4.29 [Luk. 1, 74.](#) [Žid. 2, 14.](#) 15.
- 4.30 [Řím. 5, 9.](#)
- 4.31 [Oz. 13, 14.](#) [1 Kor. 15, 54.](#) 55. [2 Tim. 1, 10.](#)

- 4.32 [Žalm. 53, 3.](#) [Řím. 3, 23.](#)
- 4.33 [Isai. 43, 26.](#)
- 4.34 [Žid. 10, 5.](#) 6.
- 4.35 [1 Moj. 2, 17.](#)
- 4.36 Item 3, 17.
- 4.37 [Řím. 8, 18.](#)
- 4.38 [Jer. 2, 19.](#)
- 4.39 [Žalm. 50, 15.](#)
- 4.40 [Izai. 55, 7.](#) [Pláč Jer. 3, 32.](#)
- 4.41 [Mar. 8, 35.](#)
- 4.42 [2 Tim. 4, 6.](#)
- 4.43 [Mar. 8, 35.](#) [Jan. 12, 25.](#) [Řím. 8, 18.](#) [2 Tess. 1, 7.](#) [1 Petr. 1, 4.](#) 5.
- 4.44 [Žid. 12, 2.](#)
- 4.45 [1 Moj. 3, 15.](#)
- 4.46 [1 Moj. 12, 3.](#) Item 13, 15. Item 15, 5. Item 22, 18.
- 4.47 [1 Moj. 49, 10.](#) 11.
- 4.48 [5 Moj. 18, 15.](#)
- 4.49 [2 Král. 7, 2.](#) 13. 14. atd. Item. 23, 5. [Žalm. 89, 5.](#) Item 132, 11.
- 4.50 [Isai. 9, 1.](#) 2. [Jer. 23, 4.](#) 5. 6.
- 4.51 [Ezech. 34, 23.](#)
- 5.1 [Luk. 13, 5.](#)
- 5.2 [Pláč Jer. 5, 21.](#)
- 5.3 [Mat. 3, 1.](#)
- 5.4 [Mat. 4, 17.](#) [Mar. 1, 15.](#)
- 5.5 [Luk. 24, 47.](#)

- 5.6 [Řím. 4, 25.](#) [1 Kor. 15, 3.](#)
- 5.7 [Luk. 24, 47.](#)
- 5.8 [Ezech. 36, 26.](#) 27. [Žid. 8, 10.](#)
- 5.9 [Jer. 31, 18.](#) 19.
- 5.10 [Žal. 38, 4.](#) 7.
- 5.11 [1 Jan. 2, 2.](#)
- 5.12 [Galat. 3, 13.](#)
- 5.13 [2 Kor. 5, 21.](#)
- 5.14 [Izai. 55, 7.](#)
- 5.15 [Joel. 2, 12.](#) 13.
- 5.16 [Žal. 50, 15.](#)
- 5.17 [Jak. 1, 1.](#)
- 5.18 [Izai. 1, 17.](#)
- 5.19 [Luk. 3, 8.](#)
- 5.20 [Efez. 4, 22.](#) [Kolos. 3, 8.](#)
- 5.21 [Žal. 19, 13.](#) Item 40, 13.
- 5.22 [Jan. 20, 23.](#)
- 5.23 [2 Kor. 6, 1.](#)
- 5.24 [Jan. 5, 14.](#)
- 5.25 [Jan. 8, 11.](#)
- 5.26 [Luk. 24, 46.](#) 47.
- 5.27 [Mar. 1, 15.](#)
- 5.28 [Mat. 5, 23.](#) 24. Item. 18, 17. 18. [1 Tim. 5, 20.](#)
- 5.29 [Luk. 13, 5.](#)
- 6.1 [Jan. 14, 6.](#)

- 6.2 [Řím. 5, 1, 3.](#)
- 6.3 [Jan. 1, 29.](#)
- 6.4 [1 Kor. 1, 30.](#)
- 6.5 [Řím. 3, 24.](#)
- 6.6 [Jan. 1, 18.](#) Item 5, 26. Item 10, 30. [Kol. 1, 15.](#) [Žid. 1, 3.](#)
- 6.7 [Jan. 10, 30.](#)
- 6.8 [Jan. 1, 2, 3.](#)
- 6.9 [Žid. 1, 8.](#) [Kol. 1, 15.](#)
- 6.10 [Jan. 1, 3.](#) [Kol. 1, 16.](#) [Efez. 3, 9.](#)
- 6.11 [1 Moj. 3, 15.](#) [Jan. 1, 14.](#) [Řím. 8, 3.](#) [Žid. 2, 14.](#)
- 6.12 [2 Kor. 5, 21.](#) [1 Jan. 3, 5.](#)
- 6.13 [Mat. 1, 20.](#) [Luk. 1, 35.](#)
- 6.14 [Iz. 7, 14.](#) [Luk. 1, 27.](#)
- 6.15 [Jan. 1, 14.](#) [Kolos. 2, 9.](#) [1 Tim. 3, 16.](#) [1 Kor. 8, 6.](#) [1 Tim. 2, 5.](#)
- 6.16 [Jan. 6, 47.](#)
- 6.17 [Jan. 6, 39.](#)
- 6.18 [Jan. 17, 3.](#)
- 6.19 [Iz. 53, 11.](#)
- 6.20 [Řím. 4, 5.](#)
- 6.21 [Řím. 3, 21.](#)
- 6.22 [Skut. 13, 39.](#)
- 6.23 [Řím. 4, 7.](#)
- 6.24 [Gal. 4, 4.](#)
- 6.25 [Řím. 8, 30.](#) [Efez. 1, 4.](#)
- 6.26 [Ezech. 11, 19.](#)

- 6.27 [Řím. 5, 21.](#)
- 6.28 [Řím. 3, 27.](#)
- 6.29 Item 8, 2.
- 6.30 [2 Kor. 3, 6.](#) 7. atd.
- 6.31 [Jan. 8, 56.](#)
- 6.32 [Skut. 4, 12.](#)
- 6.33 [Skut. 10, 34.](#)
- 6.34 [Žid. 1, 3.](#)
- 6.35 [Efez. 1, 7.](#)
- 6.36 [1 Jan. 2, 1.](#)
- 6.37 [Žid. 10, 10.](#)
- 6.38 [Žid. 10, 14.](#)
- 6.39 [Žid. 4, 14.](#)
- 6.40 Item 4, 14.
- 6.41 [Jan. 7, 37.](#)
- 6.42 [Jan. 6, 35.](#)
- 6.43 [Řím. 5, 1.](#)
- 6.44 [Řím. 8, 16.](#)
- 6.45 [Gal. 4, 6.](#) 7.
- 6.46 [Řím. 8, 23.](#)
- 6.47 [1 Jan. 5, 24.](#)
- 6.48 [Filip. 2, 11.](#)
- 6.49 [1 Tess. 4, 16.](#)
- 6.50 [Skut. 3, 21.](#)
- 6.51 [Mar. 16, 18.](#)

- 6.52 [Skut. 1, 11.](#)
- 6.53 [Mat. 28, 20.](#)
- 6.54 [Jan. 16, 7.](#)
- 6.55 [Jan. 14, 16.](#)
- 6.56 [Jan. 14, 17.](#)
- 7.1 [Řím. 3, 24.](#) [Gal. 2, 16.](#) [Efez. 2, 9.](#) [2 Tim. 1, 9.](#) [Týt. 3, 5.](#)
- 7.2 [Efez. 2, 10.](#)
- 7.3 [Mat. 28, 20.](#)
- 7.4 [Efez. 2, 10.](#)
- 7.5 [Ezech. 29, 28.](#)
- 7.6 [Mat. 28, 20.](#)
- 7.7 [Řím. 13, 8.](#) 9. 10.
- 7.8 [Mat. 11, 29.](#)
- 7.9 [Mat. 5, 3.](#)
- 7.10 [Mat. 15, 3.](#)
- 7.11 [Izai. 29, 13.](#) [Mat. 15, 9.](#) [Mar. 7, 8.](#)
- 7.12 [Ezech. 20, 18.](#)
- 7.13 [Řím. 14, 23.](#)
- 7.14 [Izai. 1, 13.](#) Item 64, 6.
- 7.15 [1 Tim. 3, 1.](#) [2 Tim. 2, 24.](#) [Týt. 1, 6.](#)
- 7.16 [2 Para. 9, 8.](#) Item 19, 6. 7. 8. 9. 10. [Žalm. 82, 1.](#) 2. [Řím. 13, 3.](#) 4.
- 7.17 [Mat. 22, 21.](#) [Řím. 13, 1.](#) 2. [1 Petr. 2, 13.](#)
- 7.18 [Efez. 6, 1.](#) 2. 3. 4. [Kol. 3, 20.](#) 21.
- 7.19 [Efez. 5, 22.](#) 23. 24. [Kolos. 3, 18.](#) 19. [1 Petr. 3, 1.](#)
- 7.20 [1 Kor. 7, 25.](#)

- 7.21 [Efez. 6, 5](#), 9. [Kolos. 3, 22](#). Item 4, 1. [1 Petr. 2, 18](#).
- 7.22 [1 Kor. 10, 31](#), [Kolos. 3, 17](#).
- 7.23 [Jan. 15, 5](#).
- 7.24 Řím. 5., 5.
- 7.25 [Jan. 14, 17](#).
- 7.26 [1 Jan. 2, 27](#).
- 7.27 [1 Tim. 1, 5](#).
- 7.28 [Žid. 11, 6](#).
- 7.29 [1 Kor. 13, 1](#), 2. 3. atd.
- 7.30 [Luk. 17, 10](#).
- 7.31 [Řím. 3, 28](#), [Galat. 2, 16](#), [Týt. 3, 5](#).
- 7.32 [Žalm. 143, 2](#).
- 7.33 [Žalm. 116, 12](#), 13.
- 7.34 [Efez. 1, 3](#), 4. 5. Item 2, 10.
- 7.35 [Luk. 6, 44](#).
- 7.36 [Gal. 2, 20](#).
- 7.37 [Řím. 5, 21](#).
- 7.38 [2 Petr. 1, 10](#), 11.
- 7.39 [2 Petr. 1, 5](#), 8.
- 7.40 Moud. 1, 5.
- 7.41 [Mat. 12, 45](#), Luk. 11, 24
- 7.42 [Žalm. 66, 18](#), Mich 3, 4, [Jan. 9, 31](#), [1 Jan. 3, 20](#), Item 5, 16.
- 7.43 [2 Kor. 3, 18](#), [Kolos. 1, 28](#).
- 7.44 [Kolos. 1, 15](#), [Žid. 1, 3](#).
- 7.45 [2 Petr. 1, 10](#), 11.

7.46 [5 Moj. 15, 7](#). 10. Item 24, 19. [Žal. 41, 1](#). Item 112, 9. [Přísl. 3, 28](#). Item 14, 21. 31. Item 22, 9. Item 28, 27. Izai 58, 7. [Ezech. 18, 16](#). [Dan. 4, 24](#). [Mat. 6, 3](#). Item 10, 42. Item. 19, 21. Item 25, 35. [Luk. 3, 11](#). Item 6, 35. Item 11, 41. Item 12, 33. [Skut. 11, 29](#). Item 20, 36. [1 Kor. 16, 1](#). [2 Kor. 8, 5](#). [Efez. 4, 28](#). [Žid. 13, 16](#). [Jak. 2, 5](#).

7.47 [Luk. 6, 36](#).

7.48 Luk. 12 33. Item 14, 12.

7.49 [Mat. 25, 35](#).

7.50 Verš 40.

7.51 Verš 34.

7.52 [3 Král. 8, 46](#). [2 Par. 6, 36](#). [Přísl. 20, 5](#). [Kaz. 7, 20](#). [1 Jan. 1, 8](#).

7.53 [Mat. 5, 17](#). [2 Kor. 5, 21](#). [Gal. 4, 4](#). 5.

7.54 [1 Jan. 1, 9](#). Item 2, 1. 2.

7.55 [Řím. 8, 1](#).

7.56 [1 Kor. 1, 30](#).

8.1 [Mat. 16, 18](#).

8.2 [1 Kor. 3, 11](#).

8.3 [Efez. 1, 22](#).

8.4 [Zjev. 7, 9](#).

8.5 Mat. 13 24. 47.

8.6 [Mat. 28, 19](#). [Jan. 10, 27](#). [Skut. 2, 41](#). [1 Kor. 4, 15](#). [Gal. 1, 8](#). [Efez. 2, 20](#). [1 Tim. 3, 15](#). Jan. 9.

8.7 [Mat. 28, 19](#). [Mar. 16, 16](#). [Skut. 2, 41](#).

8.8 [Jan. 10, 4](#). 27. [Skut. 17, 10](#). 11. [2 Petr. 1, 19](#). [1 Jan. 4, 6](#).

8.9 [Efez. 4, 15](#). 16. [Kol. 2, 6](#). 7. 8. 9. 10.

8.10 [1 Tim. 3, 15](#). [Žid. 3, 3](#). 6. [1 Petr. 2, 5](#).

8.11 [1 Kor. 3, 16](#). Item 6, 19. [2 Kor. 6, 16](#).

8.12 [1 Kor. 12, 12](#).

- 8.13 [Efez. 4, 16.](#)
- 8.14 [1 Kor. 12, 27.](#) Efez.1, 22. Item 4, 15. Item 5, 23. [Kol. 1, 18.](#) Item 2, 10.
- 8.15 [1 Kor. 12, 13.](#)
- 8.16 [Efez. 4, 4.](#) 5. 6.
- 8.17 [Mat. 18, 20.](#)
- 8.18 [Řím. 8, 9.](#)
- 8.19 [Efez. 4, 1.](#) 2. 3. 4.
- 8.20 [Řím. 15, 2.](#)
- 8.21 [Filip. 2, 3.](#)
- 8.22 [1 Kor. 1, 10.](#) Item 12, 25
- 8.23 [1 Kor. 12, 27.](#)
- 8.24 [1 Kor. 14, 40.](#) [Efez. 5, 21.](#) [Filip. 2, 2.](#) [Kol. 2, 5.](#)
- 8.25 [Mat. 18, 15.](#)
- 8.26 [2 Tes. 3, 6.](#)
- 8.27 [1 Kor. 6, 13.](#)
- 8.28 [Mat. 13, 41.](#) 42.
- 8.29 [Izai. 11, 4.](#) [Dan. 7, 7.](#) Item 8, 9. Item 9, 27. [Zach. 11, 15.](#)
- 8.30 [Mat. 24, 24.](#) [Mar. 13, 6.](#)
- 8.31 [2 Tess. 2, 3.](#) [2 Petr. 2, 1.](#) [1 Jan. 2, 18.](#) [Judas. 8, 10.](#)
- 8.32 [1 Tim. 4, 1.](#) [2 Tim. 4, 3.](#) [2 Petr. 3, 3.](#)
- 8.33 [2 Tim. 3, 1.](#) [Judas. 18, 19.](#)
- 8.34 [Mat. 24, 10.](#)
- 8.35 [Mat. 18, 7.](#)
- 8.36 [Mat. 11, 6.](#)
- 9.1 [Mat. 10, 40.](#) [Luk. 10, 16.](#) [Jan. 13, 20.](#) [1 Kor. 4, 1.](#)

9.2 [Žid. 5, 1.](#)

9.3 [2 Tim. 2, 2.](#)

9.4 [1 Tim. 3, 1.](#) 2. atd.

9.5 [Týt. 1, 6.](#) 7. atd.

9.6 [1 Petr. 5, 2.](#)

9.7 [2 Tim. 4, 5.](#)

9.8 [1 Tim. 4, 12.](#) 13. 14. atd.

9.9 [2 Tim. 1, 13.](#)

9.10 [2 Tim. 3, 14.](#)

9.11 [1 Tim. 1, 3.](#)

9.12 [Izai. 1, 20.](#) Item 40, 5. Item 58, 14. [Ezech. 3, 17.](#)

9.13 [Izai. 31, 4.](#) Item 50, 1. Item 66, 1. Jerem. 2, 2. Item 19, 1. [Ezech. 5, 7.](#)

9.14 [Skut. 10, 42.](#)

9.15 2 Jan. 9. 10. 11.

9.16 [Mat. 20, 25.](#)

9.17 [1 Petr. 5, 3.](#)

9.18 [2 Kor. 1, 24.](#)

9.19 [2 Tim. 2, 25.](#) [Týt. 3, 9.](#) 10.

9.20 [1 Kor. 9, 25.](#) [2 Tim. 2, 4.](#) 5.

9.21 [Mat. 10, 40.](#) [Luk. 10, 16.](#)

9.22 [Žid. 13, 17.](#)

9.23 [1 Tim. 5, 17.](#)

9.24 [1 Kor. 9, 14.](#) [Mat. 10, 10.](#) [Luk. 10, 7.](#) [Řím. 15, 27.](#) [1 Tim. 5, 18.](#)

9.25 [Žalm. 73, 5.](#)

9.26 [1 Kor. 9, 12.](#) 18. [2 Kor. 4, 8.](#) 9. Item 6, 5. [1 Tess. 2, 9.](#) [2 Tess. 3, 8.](#) 9. [Skut. 18, 3.](#) Item 20, 34,

9.27 Item 20, 35.

9.28 [Mat. 25, 26.](#)

9.29 Item 18, 8.

9.30 [Jan. 15, 6.](#)

9.31 [Mat. 5, 13.](#)

9.32 [1 Tim. 5, 20.](#)

9.33 [Mat. 7, 15.](#) [1 Jan. 4, 1.](#)

9.34 [5 Moj. 13, 3.](#) [Jere. 23, 16.](#)

9.35 [Řím. 16, 17.](#)

10.1 [1 Kor. 4, 1.](#)

10.2 [2 Kor. 3, 6.](#)

10.3 [Malach. 2, 7.](#)

10.4 [Mat. 28, 19.](#) [Mar. 16, 15.](#) [Jan. 15, 16.](#)

10.5 [Skut. 10, 42.](#)

10.6 [1 Kor. 1, 17.](#)

10.7 [Skut. 2, 4.](#)

10.8 [Skut. 10, 47.](#)

10.9 [Skut. 8, 37.](#)

10.10 [Řím. 1, 16.](#) [1 Kor. 15, 1. 2.](#)

10.11 [Řím. 10, 17.](#)

10.12 Item v. 14.

10.13 [Mat. 28, 20.](#)

10.14 [2 Kor. 3, 6.](#) 7. 8.

10.15 [Jan. 6, 63.](#)

11.1 [Mat. 16, 19.](#)

11.2 [1 Kor. 4, 1](#), [2 Kor. 3, 5](#), 6. Item 5 18. [Mat. 24, 45](#).

11.3 [Jan. 20, 21](#).

11.4 [1 Kor. 5, 4](#), 5.

11.5 [2 Kor. 2, 6](#).

11.6 [Mat. 16, 19](#), [Jan. 20, 23](#).

11.7 [Mat. 18, 18](#).

11.8 [Mat. 18, 20](#).

11.9 [Jan. 20, 23](#).

11.10 [Luk. 10, 19](#), [Mat. 10, 40](#), [Jan. 13, 20](#).

11.11 [Malach. 2, 1](#), 2.

12.1 [Mat. 11, 27](#). Item 28, 18. [Jan. 18, 3](#).

12.2 [Efez. 4, 4](#).

12.3 [1 Moj. 17, 9](#), 10.

12.4 [Skut. 2, 41](#). Item 8, 37.

12.5 [Skut. 5, 1](#), 2.

12.6 [Řím. 4, 10](#), [Gal. 3, 17](#).

12.7 [1 Kor. 10, 1](#), 2.

12.8 [1 Kor. 11, 26](#), 28.

12.9 [1 Kor. 9, 27](#).

12.10 [Mat. 7, 6](#).

12.11 [1 Kor. 11, 26](#).

13.1 [1 Petr. 3, 21](#).

13.2 [Týt. 3, 5](#).

13.3 [Skut. 2, 38](#). Item 22,16.

13.4 [Týt. 3, 5](#).

- 13.5 [Efez. 5, 26.](#)
- 13.6 [Gal. 3, 27.](#)
- 13.7 [Řím. 6, 4.](#)
- 13.8 [Kolos. 2, 11.](#)
- 13.9 [Efez. 2, 15.](#) 16. 1 Petr. 3 21.
- 13.10 [Mar. 16, 16.](#)
- 13.11 1 Moj. 17.
- 13.12 [Mat. 19, 14.](#) [Mar. 10, 14.](#) [Luk. 18, 16.](#)
- 13.13 [1 Moj. 17, 9.](#) 10.
- 13.14 [Mat. 28, 19.](#)
- 13.15 [Mat. 1, 21.](#) [Skut. 4, 10.](#) Item 10, 43.
- 13.16 [Řím. 10, 9.](#) 10.
- 13.17 [Skut. 11, 1.](#)
- 13.18 [1 Moj. 17, 7.](#)
- 13.19 [2 Moj. 32, 1.](#) 2. atd.
- 13.20 [4 Moj. 14, 36.](#)
- 13.21 [5 Moj. 6, 16.](#)
- 13.22 [4 Moj. 16, 1.](#) 2.
- 13.23 [1 Kor. 10, 1.](#)
- 13.24 Verš 5.
- 13.25 [Luk. 23, 43.](#)
- 14.1 [Mat. 26, 26.](#)
- 14.2 [Mar. 14, 22.](#) [Luk. 22, 17.](#)
- 14.3 [1 Kor. 11, 22.](#)
- 14.4 To jest: zevnitřní, živelné a zemské věci, jenž jsou chleb a víno.

14.5 To jest: věci duchovní a nebeské, jenž jsou tělo a krev Páně.

14.6 [1 Kor. 10, 17](#). Item 2, 12. 13.

14.7 [1 Kor. 11, 27](#).

14.8 [2 Kor. 13, 5](#). 7..

14.9 [Luk. 22, 19](#).

14.10 [1 Kor. 11, 25](#).

15.1 [1 Kor. 14, 40](#).

15.2 Verš 33.

15.3 [1 Petr. 2, 10](#).

15.4 [Jan. 8, 36](#). [Řím. 6, 17](#). 18. [Galat. 5, 1](#). 2.

15.5 [Skut. 15, 11](#). [Galat. 3, 13](#).

15.6 [Žalm. 51, 14](#). Item 110, 3.

15.7 [Řím. 8, 16](#). 2 Tim. 1 7. [Jakub. 1, 25](#).

15.8 [1 Tim. 4, 23](#).

15.9 [Mar. 7, 6](#).

15.10 [Izai. 29, 13](#).

15.11 [Kolos. 2, 8](#).

15.12 [Řím. 14, 23](#).

15.13 [Řím. 14, 19](#).

15.14 [Mat. 23, 23](#). [Luk. 11, 42](#). [Mat. 13, 1](#). 2. 7. [Ozeáš. 6, 6](#).

15.15 [Luk. 11, 46](#).

15.16 [Skut. 15, 10](#).

15.17 [Gal. 5, 1](#).

15.18 [Mat. 15, 1](#). 2. [Mar. 7, 1](#). 2.

15.19 [Mat. 9, 14](#). [Mar. 2, 18](#).

- 15.20 [Skut. 17, 20.](#)
- 15.21 [Mat. 15, 14.](#)
- 15.22 [Mat. 18, 7.](#) [Mar. 9, 42.](#) [Luk. 17, 1.](#)
- 15.23 [Řím. 12, 10.](#) [Filip. 2, 2.](#) Item 3, 15.
- 15.24 [Řím. 8, 9.](#)
- 15.25 [1 Kor. 13, 1.](#) 2. 3.
- 16.1 [Řím. 13, 4.](#)
- 16.2 [Řím. 13, 1.](#)
- 16.3 [Efez. 6, 9.](#)
- 16.4 [Kol. 4, 1.](#)
- 16.5 Moudr. 6. od v. 1. do 10.
- 16.6 [Luk. 22, 25.](#) [Mat. 20, 25.](#) [Mar. 10, 42.](#)
- 16.7 [Žal. 82, 1.](#) [Jan. 10, 84.](#)
- 16.8 [Řím. 13, 4.](#)
- 16.9 [1 Petr. 2, 14.](#)
- 16.10 [Jan. 19, 11.](#) Moud. 6, 3. [Řím. 13, 1.](#)
- 16.11 [Mat. 28, 18.](#) [Luk. 1, 32.](#) 33. [1 Tim. 6, 15.](#) Zjev 17, 14. Item 19, 16.
- 16.12 [Izai. 49, 23.](#)
- 16.13 [Žal. 2, 10.](#) 11. Item 148, 11.
- 16.14 [3 Král. 15, 12.](#) 13. [4 Král. 18, 4.](#) atd.
- 16.15 [Mat. 10, 32.](#) [Luk. 24, 7.](#)
- 16.16 [Žalm. 24, 7.](#)
- 16.17 [Zjev. 4, 10.](#)
- 16.18 [Žalm. 2, 10.](#) 11.
- 16.19 Jozu. 3, 7. [3 Král. 2, 44.](#) 45. Item 9, 4. 5. Item 11, 38. [4 Král. 18, 7.](#) [2 Par. 17, 3.](#) 5.

- 16.20 [Žalm. 82, 7.](#) [Jer. 5, 5.](#) 6. [Ezech. 21, 25.](#) 26. [Mich. 3, 11.](#) 12. Mou. 6, 5. 6. 7. 8.
- 16.21 [1 Petr. 2, 13.](#)
- 16.22 Item v. 18.
- 16.23 [Mat. 22, 21.](#) [Řím. 13, 7.](#)
- 16.24 [Mat. 22, 21.](#)
- 16.25 [Skut. 5, 29.](#)
- 17.1 [Žalm. 143, 2.](#)
- 17.2 [Job. 15, 14.](#)
- 17.3 [Žalm. 14, 3.](#) Item 53, 4. [Řím. 3, 12.](#) [Efez. 2, 3.](#)
- 17.4 [Řím. 8, 29.](#) [Efez. 1, 3.](#) 4.
- 17.5 [Řím. 1, 6.](#) Item. 8, 28. [1 Kor. 1, 2.](#) Item v. 26. [Gal. 1, 6.](#) Item 5, 13. [Efez. 1, 18.](#) Item 4, 1. [1 Tess. 2, 12.](#) Item 4, 7. [2 Tim. 1, 9.](#) [1 Petr. 2, 9.](#)
- 17.6 [Luk. 1, 68.](#) [Mar. 10, 45.](#) [Efez. 1, 7.](#) [Kolos. 1, 14.](#) [1 Tim. 2, 1.](#) [Žid. 9, 1.](#)
- 17.7 [Řím. 3, 24.](#) [Žid. 9, 14.](#) Item 10, 29. Item 13, 12. [1 Jan. 1, 7.](#) [Zjev. 1, 5.](#) Item 5, 5. atd.
- 17.8 [1 Kor. 12, 12.](#) 2 Kor. 1. 21. 22. Item 5, 5. [Efez. 1, 13.](#) [2 Tess. 2, 13.](#) [1 Petr. 1, 2.](#) [1 Jan. 4, 13.](#)
- 17.9 [Řím. 4, 25.](#) Item 5, 1. 9. [1 Kor. 6, 11.](#) [Gal. 2, 16.](#) Item 3, 24. [Týt. 3, 7.](#)
- 17.10 [Jan. 17, 19.](#) [Skut. 20, 32.](#) [1 Kor. 1, 2.](#) Item 6, 11. [Zjev. 22, 11.](#)
- 17.11 [Mat. 5, 16.](#) [Filip. 2, 15.](#) [1 Petr. 2, 12.](#)
- 17.12 [Izai. 65, 18.](#) 19. [Jan. 16, 22.](#) [Řím. 8, 18.](#) [Zjev. 7, 16.](#) 17. Item 21, 4. 5. 6.
- 17.13 [1 Kor. 12, 28.](#) [Efez. 4, 11.](#)
- 17.14 [Luk. 1, 27.](#) Item 2, 4.
- 17.15 [Mat. 1, 18.](#) [Luk. 1, 43.](#) Item 11, 27.
- 17.16 [Žid. 2, 14.](#) 16.
- 17.17 [Izai. 7, 14.](#) [Luk. 1, 27.](#) 34.
- 17.18 [Mat. 1, 23.](#) 26.

17.19 [Luk. 1, 47.](#) 48.

17.20 V těž v. 35. V těž v. 42. 48. Item 11, 27.

17.21 [Luk. 1, 49.](#)

17.22 [Jan. 2, 5.](#)

17.23 [Izai. 42, 8.](#) Item 48, 11.

17.24 [Žid. 13, 7.](#)

17.25 [Skut. 20, 28.](#) [Efez. 1, 7.](#) [Kol. 1, 13.](#) 14. [Žid. 9, 12.](#) 25. 26. 28. Item 10, 10. [1 Petr. 1, 19.](#) [Zjev. 1, 5.](#) 6. Item 5, 9.

17.26 [1 Tim. 2, 5.](#) [Žid. 6, 20.](#) Item 9, 15. [1 Jan. 2, 1.](#)

17.27 [Řím. 1, 7.](#) [1 Kor. 1, 2.](#) [Efez. 1, 1.](#) [Filip. 1, 1.](#) [Kolos. 1, 1.](#) [2 Tess. 1, 10.](#)

17.28 [1 Petr. 2, 9.](#) [Zjev. 1, 6.](#)

17.29 [5 Moj. 7, 6.](#) Item 26, 19.

17.30 [2 Kor. 13, 12.](#)

17.31 [Žid. 13, 24.](#)

17.32 [Žalm. 16, 3.](#)

17.33 [Řím. 12, 13.](#)

17.34 V těž v. 10. [1 Petr 3, 8.](#)

17.35 [Řím. 12, 10.](#) [Filip. 2, 3.](#)

17.36 Gal 6, 10. [Řím. 15, 2.](#)

17.37 [Efez. 6, 19.](#) [2 Tess. 3, 1.](#) [Žid. 13, 18.](#)

17.38 [Gal. 6, 1.](#)

17.39 Judas. 22.

17.40 [1 Tess. 5, 14.](#) [Řím. 15, 1.](#)

17.41 [Kol. 1, 9.](#) Item 4, 3. [1 Tim 2, 1. 2. 3.](#) [Jak. 5, 13.](#) 16. [1 Jan. 5, 16.](#)

18.1 [Izai. 58, 5.](#) 6. [Soud. 20, 26.](#) [Joel. 8, 12.](#) [Jon. 3, 5.](#) 7. [1 Král. 7, 6.](#) [2 Král. 1, 11.](#) 12. [1 Par. 10, 12.](#)

18.2 [2 Moj. 34, 28](#). [2 Král. 3, 35](#). Item 12, 16. [3 Král. 19, 8](#). [Ester. 14, 2](#). [Žalm. 35, 13](#). [Mat. 4, 2](#). [Mat. 9, 14](#). [Skut. 14, 23](#). [Izai. 58, 3](#). [Mat. 6, 16](#). 17.

18.3 [2 Kor. 6, 4](#). 5. Item 11, 27.

18.4 [Mat. 9, 15](#). [Mar. 2, 20](#). [Luk. 5, 35](#).

18.5 [1 Kor. 7, 5](#).

18.6 [Isai. 58, 6](#). [Zach. 7, 5](#).

18.7 [Mat. 6, 16](#). 17.

18.8 [Mat. 15, 10](#). 11. [Mar. 7, 18](#). 19. [Skut. 10, 15](#).

18.9 [Řím. 14, 14](#). [1 Kor. 8, 8](#). [1 Tim. 1, 4](#). 5. [Týt. 1, 15](#).

18.10 [Řím. 14, 20](#).

18.11 [1 Kor. 8, 8](#).

19.1 [Mat. 19, 11](#).

19.2 [1 Kor. 7, 7](#).

19.3 [Mat. 19, 11](#).

19.4 [1 Kor. 7, 32](#).

19.5 [1 Kor. 7, 29](#).

19.6 Item v. 35.

19.7 [Řím. 12, 3](#). 16.

19.8 V též v. 10. [Filip. 2, 3](#).

19.9 [1 Kor. 7, 85](#).

19.10 V též v. 40.

19.11 [Mat. 19, 29](#). [Mar. 10, 29](#). 30. [Luk. 18, 29](#). 30.

19.12 [Luk. 12, 48](#). [1 Kor. 7, 24](#).

19.13 [1 Kor. 14, 40](#).

19.14 [1 Kor. 9, 27](#).

19.15 [1 Moj. 1, 27](#). Item 2, 24. [Mat. 19, 5](#). 6. [1 Kor. 6, 16](#).

- 19.16 [1 Moj. 1, 28](#). Item 9, 1.
- 19.17 [1 Kor. 7, 2](#). [Mat. 19, 12](#).
- 19.18 [Žid. 13, 4](#).
- 19.19 [Efez. 5, 32](#).
- 19.20 [1 Kor. 7, 14](#). 23. 24. [Gal. 3, 26](#). 27.
- 19.21 [1 Tim. 2, 16](#).
- 19.22 [1 Kor. 7, 28](#).
- 19.23 V též v. 24.
- 20.1 [Skut. 17, 26](#). 27.
- 20.2 [Isai. 49, 8](#).
- 20.3 [2 Kor. 6, 2](#).
- 20.4 [2 Kor. 5, 20](#). 21.
- 20.5 [2 Petr. 1, 10](#). [1 Jan. 4, 17](#).
- 20.6 [Týt. 2, 13](#). 14.
- 20.7 [Luk. 16, 22](#).
- 20.8 [Jan. 12, 26](#). Item 14, 3. Item 17, 24.
- 20.9 [Jan. 5, 24](#).
- 20.10 [Žid. 3, 13](#). Item 10, 25. [1 Tess. 5, 11](#).
- 20.11 [Žid. 4, 2](#).
- 20.12 [Mat. 7, 23](#). [Luk. 13, 5](#).
- 20.13 [Mar. 16, 16](#). [Jan. 3, 18](#).
- 20.14 [Mat. 25, 41](#).
- 20.15 [Jan. 5, 29](#).
- 20.16 [Kazat. 12, 1](#).
- 20.17 Syrach. 5 , 8. 9.

20.18 [Žid. 10, 26.](#)

20.19 [Mich. 3, 4.](#)

20.20 [Přísl. 1, 24.](#) Izai 65, 2. Item 66, 4.

20.21 [Žalm. 95, 7.](#) [Žid. 3, 7.](#) 8.

20.22 [Žid. 6, 3.](#)

20.23 [Žalm. 95, 7.](#) [Žid. 3, 7.](#)

20.24 [Kazat. 12, 2.](#)
